

DEBATT
Marie Bondeson sågar
gymnasieutredningen.

BREV
»Thou shalt give something back«
– Gilbert and George.

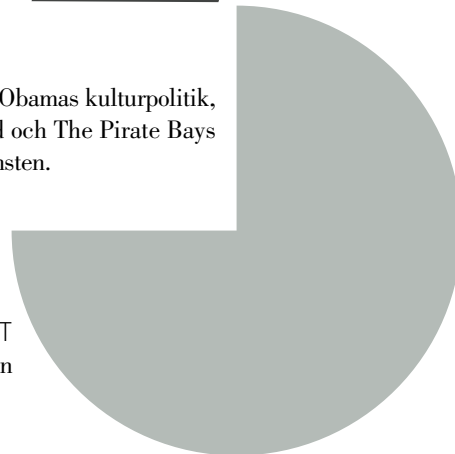

LEDARE
Guldkalven
är såld. Vad
händer nu?

FINANSKRISEN GER BÄTTRE KONST
Anders Mildner synar sambandet mellan
konjunktur och kvalitet.

NYHETER
Läs om Barack Obamas kulturpolitik,
filantropins död och The Pirate Bays
påverkan på konsten.

DEN SISTE KEJSAREN
Peter Dahl om konsten, krogen,
politiken och pengarna.

FRAMTIDSFABRIKEN
Borås har skräddat ett bruks-
samhälle för framtiden.

VÄRLDENS BÄSTA KULTURPOLITIK
Emma Stenström undrar varför vi klagar
så mycket på kulturpolitiken.

FARLIG FÖRBINDELSE
Är arkitektur roligare än konst?

VINNAREN TAR ALLT
Svante Nordin utreder
konstens kändisekonomi.

MATERIALBIBLIOTEKET
Kolla in vinterns hetaste
material.

LASERLINER
Konstnären Susanna
Asp berättar om sitt
nya vattenpass.

MEDLEMSSIDOR KRO/KIF

MEDLEMSSIDOR BUS

Konstnären nummer fyra vintern 2008

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE: ANDERS RYDELL

FORM: NILLESVENSSON (SWEDEN GRAPHICS)

TEXTREDAKTÖR: ANNA ASPLUND

IDÉREDAKTION: JONAS NOBEL, PER WIRTÉN, KARIN WILLÉN,

HELENA MATTSON, KARIN JOHNSON, NILLESVENSSON

OMSLAG: PETER DAHL, OMSLAGSFOTO: ANDERS KYLBERG

MEDARBETARE I DETTA NUMMER:

MALIN ÅBERG AAS, BÉNÉDICTE ANDERSSON, ANNA ASPLUND,

SVANTE BECKMAN, ADAM BERGHOLM, MARIE BONDESON,

HENRIK BROMANDER, BJÖRN FLORMAN, JOHAN FOWELIN,

BJÖRN OWEN JOHANSSON, ANDERS KYLBERG, ANDERS

MILDNER, EMMA STENSTRÖM, ERIK WÅHLSTRÖM

PRENUMERATION HELÅR 250 KR

ANNONSER: ANDERS RYDELL, 070 7470 111

ANDERS@TIDNINGENKONSTNAREN.SE

ADRESS: ÅRSTAANGSVÄGEN 5 B, 117 43 STOCKHOLM

TELEFON 08-54 54 20 83, FAX 08-54 54 20 89

MEJL: RED@TIDNINGENKONSTNAREN.SE

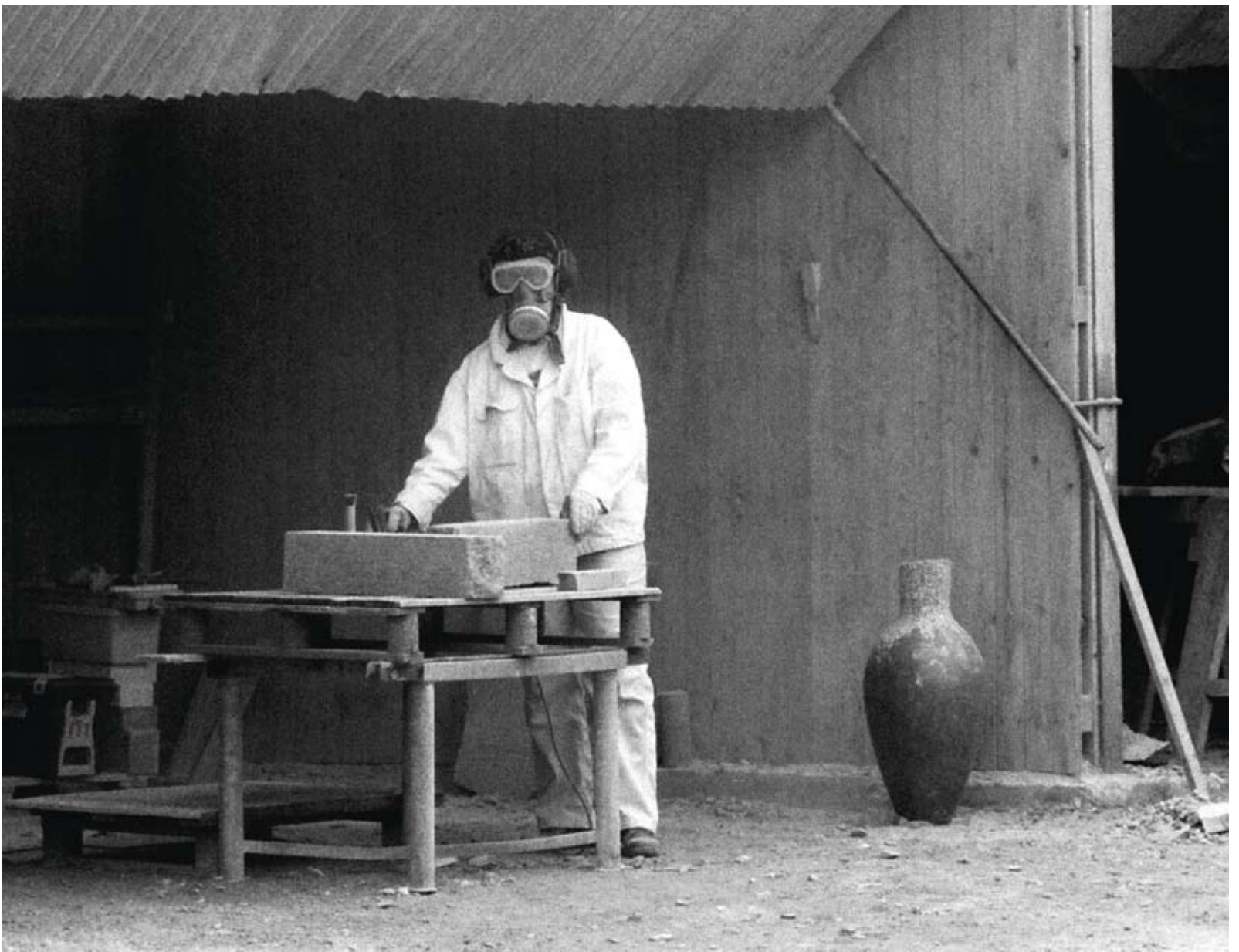
TRYCK: TRYDELLS TRYCKERI AB

TS-KONTROLLERAD UPPLAGA 6 600 EX

TIDNINGEN KONSTNÄRENS UTAV AB SVENSK KONSTNÄRSSERVICE

KIF Sveriges Konstnärverkare
& Industriformgivare

Konstnärernas Riksorganisation
The Swedish Artists' National Organization

KRO-medlem #4793 Kerstin Dahl Norén

Watunga Hasselbacken i Äspered, utanför Borås, november 2008.

Dansen kring guldkalven

I höstas dog dansen. Den allt våldsammare marknadsspiruetten tappade balansen, kapitalismen slog slint och guldkalven auktionerades ut på Sotheby's till högstbjudande. Damien Hirsts formalindränkta och guldpnydda tjur blev ironiskt nog det dyraste objektet på hans uppmärksammade auktion. 120 miljoner kronor för en övertydlig symbol för vår tids ekonomiska avgudadyrkan. Konsten har varit där mer än andra, som alltid. Ingen annan kulturform följer konjunkturen lika tydligt. Kanske för att konst på sätt och vis är kapitalismens våta dröm. Det finns inget tak, fantasin sätter gränserna – och ingen älskar den tanken mer än finansvärlden.

Det här numret av *KONSTNÄREN* handlar delvis om det, om pengar. Det var inte meningen, men alla pratar ekonomi just nu. Vem man än talar med. Om att ha och inte ha. Om att skaffa mer, om att hålla i, om att överleva och be om ännu mer. Kanske är det så att vi upptäcker slantarna nu när de försvinner. Den omtalade Kulturutredningen mitt i lågkonjunkturen sätter de frågorna i fokus. Vem ska betala för konsten? Och hur mycket får den kosta?

Kanske handlar årets första nummer ännu mer om vinnare och förlorare. Mest om de senare. För som ekonomiprofessorn Svante Beckman konstaterar i

sin essä, har konstvärlden utvecklats till en kändisekonomi där »the winner takes it all«, och de allra flesta blir utan. Damien Hirst får rida på guldkalven, liksom Peter Dahl, som intervjuas i det här numret. »Konstnärer som tjänar pengar är antingen väldigt berömda eller så är de inte konstnärer«, säger Dahl som kunde leva på sin konst först som femtioåring. Enligt Konstnärsnämndens nya inkomstundersökning har var tionde konstnär en månadslön på 2000 kronor. Damien Hirst däremot hävdade i september in en miljard kronor. Vinnarna är få, förlorarna många, i det stora konstlotteriet.

Gapet mellan rika och fattiga är förmodligen större inom konstnärskåren än någon annanstans. Och få kan ju skylla på klass eller utbildning, för de klyftorna är små. Kanske på kön, men Artfacts-toppen domineras av kvinnor – om det nu säger något. Konstnärer är trots allt ganska lika, de bara tjänar olika. Och mycket bättre blir det inte. Enligt Arbetsförmedlingen Kultur blir de kommande åren »mycket dystra«.

Sedan dog Kjartan på allt. Ingen är glad just nu.

Ett försörjningsalternativ vore kanske att ta tjänst i Barack Obamas nya konstnärarmé, som ska beseogra den islamistiska fundamentalismen (läs Nyheter).

Sådant finns det alltid pengar till.

Hur mår då konsten i lågkonjunkturen? Den vedertagna myten i modevärlden säger att de korta kjolarna blir långa under kriser. Med andra ord försvinner det »sexiga«. Kanske det även gäller för konstvärlden; den stora dyra »sexiga« konsten dör sväldöden eftersom den lever för att bjudas ut. När ingen längre handlar på marknadsplatsen blir den stapelvara. Minns åttiotalets högkonjunktur då spekulationer på fastigheter gick hand i hand med konsten. Högkonjunkturskonst framstår efteråt som barock, ett pinsamt monument över tidens naiva framtidstro och blinda investeringsanda. Det är annorlunda den här gången sägs det, inte lika mycket lånade pengar på konstmarknaden. Vem vet egentligen...

Anders Mildner tror trots allt på bättre konst när dansen kring guldkalven har avstannat, liksom curatorm Martin Schibli. Båda berättar varför i detta nummer. När vi frigörs från pengaregnet lösgörs vår kreativitet. Det går inte tjäna något, bara att skapa. En tröst, om än en mycket fattig sådan.

ANDERS RYDELL*

brev till konstnären

SKRIV TILL KONSTNÄRENS INSÄNDARSIDA. GÄRNA LÅNGT, EFTERTÄNKSAMT OCH MED EN GOD PORTION HUMOR OCH SJÄLVIRONI. ELLER SALVELSEFULLT OCH INDIGNERAT, MED ETT VISST MÅTT PERSONLIG FRUSTRATION KOKANDE UNDER YTAN. VI FORBEHÅLLER OSS RÄTTEN ATT KORTA OCH REDIGERA INKOMNA TEXTER.
KONSTNÄREN, INSÄNDARSIDAN, NORTULLSGATAN 45, 113 45 STOCKHOLM. E-POST: brev@tidningenkonstnaren.se

HAR NI SETT SÅ FINA BAKVERK DE KAN GÖRA!

Nu när KRO ska slås ihop med Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare så vore det väl på sin plats att alla hemslöjdare, restaurangkockar och hårfrisörer kom med. Och ja, självklart även Svenska Galleriförbundet. De har ju avknoppning till Allsång på Skansen och till Bukowskis Auktions, så där finns det mycket oförlöst kreativitet vi konstnärer kan hjälpa dem med. Och glöm ej heller bort alla konditorer. Har ni sett så fina bakverk de kan göra! Nästan som riktiga konstverk!

Men jag är rädd för att den därtrenden »alla kan tralla« leder till att vi konstnärer får bilda en egen, ny förening. Men det är klart... i den blir vi väl då bara en 3-4 stycken som kommer med, för fler riktiga konstnärer är vi ju inte i Sverige... som är insatta i det nya, transcendental konstbegreppet... det tänkte jag inte på...

Fortsätt arbeta för att alla ska med, men tala för Guds skull inte om för dem var de hamnar! För det som vi »riktiga« konstnärer har, tror jag inte de orkar bära!

Bengt Collmar
Konstnär, Stockholm

KÄRA KONSTNÄREN!

Jag tycker ni om någon behöver läsa de här:
Ten Commandments for Gilbert and George

- *Thou shalt fight conformism.*
  - *Thou shalt be the messenger of freedoms.*
  - *Thou shalt make use of sex.*
  - *Thou shalt reinvent life.*
  - *Thou shalt create artificial art.*
  - *Thou shalt have a sense of purpose.*
  - *Thou shalt not know exactly what Thou dost, but Thou shalt do it.*
  - *Thou shalt give Thy love.*
  - *Thou shalt grab the soul.*
  - *Thou shalt give something back.*
- Återkom när ni lart! Slut, ut!

VIKTORIA K,
New York

SAKNAR VI ORDET BRUKSKONST?

Ja, många gånger. Saknaden framstår med all tydlighet i artikeln »Bakom frontlinjen« (Konstnären, Nr. 2-3, 2008). Det är nog dags att ta in ordet »brukskonst«, eller åtminstone låna det utomlands vid behov. Det räcker att åka över Öresundsbron.

Med vänlig hälsning

Ludmila Lagesson-Andrasko
Glaskonstnär, Linköping

BILL GATES DELAR UT AV SIN FÖRMÖGENHET

Kära Vänner! Detta är inget skämt. Bill Gates delar ut av sin förmögenhet. Om ni inte tar detta mail på allvar kommer ni att ångra er! Microsoft och AOL gör ett försök med utskick av detta elektroniska besked (e-mail beta-test). När du sänder detta mail vidare till dina vänner kan Microsoft spärra när vi använder programmet. Till varje person som skickar detta mail betalar Microsoft 245 euro. Microsoft kontaktar dig för att bekräfta din adress och för att sända dig en check.

Med vänlig hälsning

Charles Bailey
General Manager, Field Operations.

PS: Tänkte att detta var svindel, men två veckor efter att ha mottagit och vidaresant detta mail, tog Microsoft kontakt med mig för att få min adress och jag mottog en check på 24 800 euro. Om någon har möjlighet att göra detta så är det Bill Gates. För honom räknas det som en reklamutgift. Du bör kunna få minst 10 000 euro.

Kramisar från:

Susanne Fransson
Internetbedragare, Sverige

I MORGON SKA JAG TA ITU MED DETTA ATT SLUTA MED KONSTEN

Efter moget övervägande bestämmer jag mig för att sluta tillverka konst. Under mycket funderande på konsten, marknaden och kapitalet - där marknaden alltid verkar vara viktigast - har jag insett det fåfänga i att kämpa för konstens roll utanför marknaden.

Näväl, tankegången var att göra något annat; börja odla växter och örter för att det är roligt och intressant, vem vet. Man kanske så småningom kan utbilda sig till häxa, med egna dekoter och recept.

Jag ska alltså sluta med konsten idag tänker jag mig, sneglar på alla penslar, papper, färger etcetera, och stannar till framför en ofullbordad målning. Jag ska visserligen sluta med detta, jag skulle bara vilja ändra en liten grej på målningen först, men sedan ska jag absolut lägga av. Jag ändrar och ser en liten sak till som bör korrigeras. Näja det är ju första försöket och att sluta går ju inte så fort, upptäcker jag sju timmar senare. Hrrm.

Nä, var har jag nu den där örtboken som jag vet finns i bokhyllan, nu när jag är färdig med konsten? Men förresten är det redan sen kväll och dags för middag. I morgon ska jag ta itu med detta att sluta med konsten.

Nästa morgon gryr och jag tittar på de vackra växterna i rabatten där ute som vår duktige granne planterat. Just det, nu jaklar ska jag börja sluta vara konstnär. Jag vattnar min tomatplanta i ateljén och får samtidigt syn på ett papper med en skiss och upptäcker att jag vet hur jag ska lösa bildproblemet. En liten, liten stund kan väl inte ha så stor betydelse, eller hur?

Tre timmar förflyter gott och väl, sedan lunch, promenad måste man ju också ha,

det går ju inte att försumma sin hälsa och inte behöver man uppsöka någon plats som har med konst att göra, tänker jag när jag står i konsthallens trappa. En liten, liten titt kan väl inte vara farligt, när jag ändå är på plats så att säga. Jag kommer ut två timmar senare lite omtumlad och en smula vinglig av alla intryck.

Nu måste jag ta detta på allvar, kanske bilda Anonyma art-addicts-sällskapet, med budord och allt:

»Vi bekänner att vi mött en kraft starkare än oss själva. Vi bekänner att vi utsatt vår omgivning för ett medberoende och ett osunt inandande av terpentin och färgångor.«

Detta kommer nog inte att bli så enkelt tänker jag och ser för min inre syn hur jag smyger ner ett ritblock i tvättkorgen med några pennor och kriter och säger till min man att jag ska bara tvätta lite. Och sedan kommer upp rosigt om kinderna med en farlig glans i ögonen. Han frågar om vi hade mycket tvätt för det tog ju sådan tid. Jag svarar att det inte var så farligt, lättyr på grund av det dåliga ljuset i tvättstugan.

Eller hur jag smygplaceras staffliet på vinden, som helt plötsligt blir mitt favorit-tillhåll. Kommer ner med en färgfläck i ansiktet och min man faller i gråt och säger: »Men du lovade att du skulle sluta med det där« och jag sluddrar, för det är dålig ventilation på vinden, att det är inte så farligt, det är bara en ytterst liten målning jag håller på med.

Kampen kommer att bli lång och hård inser jag. Egentligen kanske man kunde skita i det där med konstens taskiga roll i samhället... eller?

ANN LÖWENSTEIN
Konstnär, Göteborg

DEBATT / ATT TÄNKA SJÄLVSTÄNDIGT ÄR EN MÄNSKLIG RÄTTIGHET. MEN KANSKE INGEN SJÄLVKLARHET I FRAMTIDENS SVERIGE. DEN NYA GYMNASIEUTREDNINGEN VILL SLOPA ÄMNET ESTETISK VERKSAMHET, OCH HALVERA POÄNGEN I SVENSKA OCH SAMHÄLLSKUNSKAP PÅ YRKESFÖRBEDANDE UTBILDNINGAR. EXPERTERNA SOM SKA SKAPA EN BÄTTRE SKOLA TYCKS HA TAPPAT HUVUDET.

Gymnasie- utredningen skapar passiva medborgare

MARIE BONDESON

De så kallade estetiska verksamheterna tas sällan på allvar, och hänger löst i allmänhet. Men den nya gymnasieutredningen (SOU:2008/27) går ännu längre. Ett av förslagen är att ta bort den estetiska verksamheten som kärnämne. Ett annat att halvera ämnena svenska och samhällskunskap på de yrkesförberedande utbildningarna. Det är skrämmande vad utredarna vill välja bort för dessa elever. Man tycks inte anse att de behöver de här viktiga ingångarna till kunskap som kan utveckla individens kreativa och kritiska blick. En blick som ser med perspektiv på sig själv och omvärlden. Är det inte just här någonstans som vi hittar något väsentligt i vad det innebär att vara människa?

Förslagen innebär inte bara problem för enskilda elever. Jag kan bara tolka utredningen som att man motarbetar den nuvarande läroplanens mål att forma kritiskt tänkande individer. Människor på yrkesförberedande utbildningar behöver lika väl som alla andra ha tillgång till sitt eget språk och förmåga till omvärldsanalys och eget fritt skapande.

Med tanke på hur verklighetens behov ser ut, vore det motiverat att tvärtom öka svenskans, samhällskunskapens och de estetiska ämnenas utrymme i skolverksamheten. Eleverna behöver verktyg för att möta mediediskurserna. De behöver få känna sig skapande och levande. Och de behöver möjligheter att reflektera, och någonstans finna sina egna vägar bland marknadskrafterna.

Skolan är ingen oskyldig instans i samhällslivet. Det är ju här samhället skapar sina medborgare, såsom det i läroplanen påbjuds att man vill ha dem. Fostran har varit

den allmänna skolpliktens huvudargument sedan den infördes 1842. Ska vi acceptera att skolan inte vill leverera verktyg för människors egna aktivitet och initiativkraft, eller kunskap att möta de krafter som vill reducera oss till passiva konsumenter?

Det är inte svårt att föreställa sig vad expertutredningar i den här cyniska andan kan få för konsekvenser om de tillåts styra. Människor med sämre möjligheter att värja sig för enkla budskap. Utbredd maktlöshet och hopplöshet. Ett samhälle med en massa människor som redan från början avsiktligt utestängs från tillgången till kunskap om sina egna möjligheter – som samhällsmedborgare och som människor.

»Man motarbetar den nuvarande läroplanens mål att forma kritiskt tänkande individer«

Det här förslaget innebär att skolmyndigheten bekräftar och stödjer den segregering som samhällstrenden. Egentligen är det väl det jag personligen blir mest besviken över; mitt samhälles kortsiktiga effektivitetstänkande. För människors kreativitet behöver man inte oro sig över! Den kan man lita på, den kommer att ta vägar som myndigheterna inte har kontroll över – vilket i slutändan är både positivt och hoppfullt. Men om du tycker som jag, prata om de här sakerna med folk du träffar. Sätt ljus på problematiken!

MARIE BONDESON
KONSTNÄR OCH PEDAGOG

KRO.K

Har du råd att ställa ut i år?

Det är hårt att vara konstnär, bekräftar KRO/KIF:s enkät. Och allra svårast att försörja sig som bildkonstnär eller konsthantverkare. Nästan hälften har fått tacka nej till att ställa ut sina verk – för att det inte haft råd. Men bättre avtal och enklare regler kan göra livet lättare för många.

SVERIGE I november mejlade KRO/KIF ut en enkät till 4547 bild- och formkonstnärer. Det kom svar från 1903 stycken (42 procent). Och mycket är som vanligt. Men det finns också tecken på nya mönster i inkomstutvecklingen, verksamhetsformerna och förhållandet mellan dem.

Konstnärer i allmänhet, och bildkonstnärer och konsthantverkare i synnerhet, har lägre inkomster än den genomsnittliga medborgaren. Det blir dubbelt tydligt när man jämför KRO/KIF:s svar med Konstnärsnämndens färskas undersökning, Konstnärernas inkomster 2004 och 2005.

KRO/KIF:s statistik visar att 64 procent av bildkonstnärerna och konsthantverkarna hade en taxerad inkomst på under 160 000 kronor 2007. Konstnärsnämnden sitter på snarlika siffror: 61,4 procent av bildkonstnärerna och 67,3 procent av konsthantverkarna fick ihop mindre än 160 000 kronor i förvärvad inkomst 2004. De hade även lägst nettoinkomst.

Dessa två konstnärsgupper driver ofta eget. I KRO/KIF:s enkät hade 68 procent av dem enskild firma och 3 procent aktieföretag. Samma trend syns i Konstnärsnämndens resultat: 70 procent av bildkonstnärerna och konsthantverkarna deklarerade näringsverksamhet 2004. Det ska jämföras med 44 procent av alla konstnärer, och 10 procent i hela befolkningen.

Av de bildkonstnärer och konsthantverkare som svarade på KRO/KIF:s enkät hade 37 procent kvittat förlust av näringsverksamhet mot inkomst 2007. Hälften hade fått lön regelbundet de senaste tre åren. Men trots att 46 procent jobbade mer än 75 procent med sin konstnärliga verksamhet, fick bara 28 procent minst 75 procent av sina inkomster från den. Konst ger helt enkelt sämre betalt per timme.

Ett av de mest anmärkningsvärda resultaten i KRO/KIF:s enkät var att så många som 42 procent av bildkonstnärerna och konsthantverkarna någon gång hade tackat nej till att vara med i en utställning på grund av att de inte hade råd. Att konstnärer satsar mycket pengar och obetald arbetstid för att få visa sina verk är ingen nyhet. Men att nära hälften inte har råd att ställa ut visar vidden av problemet. Det är ytterst viktigt att konstnärer få ersättning för sitt arbete inför, under och efter utställningar. Inte bara för verken. Utvecklingen bör förstås följas upp i takt med att vi ser resultaten av det nya statliga ramavtalet.

Av de 1448 som svarade på KRO/KIF:s enkät hade 303 personer, 21 procent och något fler män än kvinnor, fått sin konstnärliga inkomst främst från offentliga medel. Av de uppdragen kom 21 procent från kommuner, 14 procent från det privata näringslivet

och 13 procent från landstingen. Men 51 procent av kvinnorna och 43 procent av männen hade inte haft något större utsmykningsuppdrag de senaste tre åren.

Bilden av trygghetssystemen är komplex. Konstnärsnämndens undersökning visar att konstnärer som grupp utnyttjar arbetslöshetsförsäkringen mer än genomsnittet; under 2004 hade 30 procent av konstnärerna någon gång fått sådant stöd, jämfört med 13 procent av hela befolkningen. Men delar man upp konstnärerna efter inkomstform blir siffrorna tydligare. Mest arbetsmarknadsstöd fick de konstnärer som endast har löneinkomster. Och minst den grupp som bara deklarerar näringsverksamhet.

Konstnärsnämndens undersökning visar att 32,9 procent av bildkonstnärerna och 23 procent av konsthantverkarna fick arbetsmarknadsstöd 2004. I KRO/KIF:s enkät hade bara 15 procent fått pengar från a-kassan under 2007. Andra typer av arbetsmarknadsstöd var inte med. Däremot visar enkäten att 5 procent, 59 personer, hade avregistrerat sin konstnärliga näringsverksamhet under 2007 på grund av reglerna för a-kassan. Det var också 334 personer, 27 procent, som hade avstått från a-kassa för att kunna fortsätta med sitt konstnärliga företagande.

Allt det här visar att den stora grupp konstnärer som får sina inkomster från både lön och näringsverksamhet (så kallade kombinatorer) är i stort behov av ett nytt regelverk. Det måste bli enklare att kombinera eget företagande med anställning.

När det gäller andra delar av trygghetssystemen visar Konstnärsnämndens undersökning att konstnärer får lika mycket sjukpenning, barnbidrag och studiemedel som den övriga befolkningen. Men färre konstnärer får sjuk- och aktivitetsersättning, och något färre får föräldrapenning.

Bild- och formkonstnärerna fick bostadsbidrag i något större utsträckning än genomsnittet, men var något färre när det gällde föräldrapenning. Och det är intressant. I KRO/KIF:s enkät hade 59 procent varit sjuka någon gång det senaste året utan att anmäla det till Försäkringskassan. Hela 75 procent uppgav också att de aldrig brytt sig om att söka tillfällig föräldrapenning vid vård av sjukt barn.

Det är ett beklämmande faktum att många konstnärer inte kan försörja sig. Konstnärsnämndens undersökning visar att en tiondel av bildkonstnärerna och konsthantverkarna hade en inkomst på under 26 300 kronor respektive 24 600 kronor år 2004. Det ger ungefär 2000 kronor i månaden att leva på. I vår egen enkät hade 24 procent taxerat mindre än 50 000 kronor i inkomst 2007.

De här människorna är naturligtvis beroende av någon annan intäkt för att överleva. I enkäten svarar 23 procent av kvinnorna, och 11 procent av männen, med barn att partnern tar huvudansvaret för familjens ekonomi. 22 procent av kvinnorna, och 39 procent av männen, med barn säger att de delar lika på ekonomin. Och 5 procent av kvinnorna, samt 4 procent av männen, som har partner men inte barn säger att deras partner tar huvudansvaret. I någon mån visar enkäten alltså att maken eller maken sponsrar konstnärskapet.

Konstnärer må vara fattigare än andra. Men de är kanske mer jämställda. Konstnärsnämndens undersökning visar att löneskillnaderna mellan könen är mindre i konstnärskåren än det svenska snittet. År 2005 hade konstkvinnorna 89 procent av männens medianinkomst. Bland hela befolkningen är samma siffra 78 procent.

MALIN ÅBERG AAS

BILD: ADAM BERGHOLM

100 000 KRONOR FÖR EN FEMTIOLAPP

STOCKHOLM En sex år lång tvist mellan konstnären Agnes Miski-Török och SEB fick i december sin upplösning. Det var 2002 som banken använde 50-kronors sedelns portätt av Jenny Lind i en av sina marknadsföringskampanjer, utan att fråga bildens skapare Agnes Miski-Török. SEB använde en uppförstorad och beskuren bild av sedeln, och Miski-Török menade att det handlade om upphovsrättsintrång. Banken å sin sida har hävdats att sedeln snarare är brukskonst, och att upphovsrätten inte kan hävdas utan Riksbanken, som var beställaren. Men tvisten har handlat om att Agnes Miski-Török sagt att banken ingått ett förlikningsavtal med henne på 100 000 kronor. Något SEB senare har förnekats. Stockholms tingsrätt fann dock att ett sådant avtal finns, och att Miski-Török därför ska få ersättning samt sina rättegångskostnader betalda.

DIN KONST I UBUNTU

INTERNET Det fria operativsystemet och konkurrenten till Microsofts Windows har utlyst en tävling där konstnärer får chansen att implementera sin konst i nästa version av Ubuntu. Som att få med din konst bland standardbilderna i Windows, med andra ord. Tävlingen, som heter "Ubuntu Free Culture Showcase", har som ambition att sammanföra fri kultur och fri mjukvara. Tävlingen har tre kategorier, ljud, video och fotografi/bild. Enda kravet är att konsten måste vara licensierad under Creative Commons. Tävlingen pågår fram till februari.

38 KRONOR PÅ KONST

STOCKHOLM Ett genomsnittligt hushåll spenderade år 2006 bara 38 kronor på att köpa tavlor, jämfört med 2096 kronor på kulturella tjänster, 1175 kronor på böcker och 1081 kronor på tidskrifter. Allt enligt en undersökning av SCB. Detta är intressant eftersom det är den privata konsumtionen av kultur som har stått för den största finansiella ökningen sedan 1996. 34 procent mer spenderade vi på kultur 2006 jämfört med 1996, medan skattefinansieringen av kulturen bara ökade med 25 procent under samma period. En annan ljuspunkt är att en del debattörer påpekat att fler kommer köpa konst i lågkonjunkturen. När färre människor byter bostad satsar vi mer på att inreda våra hem.

TRE KONSTNÄRER FÅR INKOMSTGARANTI

STOCKHOLM Fem nya statliga inkomstgarantier delades ut i december. Tre av dem till bildkonstnärer: Cajsa Holmstrand, Gunvor Nelson och Stig Sjölund. De övriga var fotografen Hans Gedda och dokumentärfilmaren Maj Wechseltmann. Den livslånga inkomstgarantin tryggar 200 000 kronor per år, men sänks om konstnären har en egen inkomst och upphör om han eller hon själv tjänar mer än 260 000 kronor på ett år.

Idag får 157 konstnärer statlig inkomstgaranti från Konstnärskommittén och Sveriges författarfond som »ett erkännande av ett framstående konstnärskap och en ekonomisk grund för att upprätthålla ett konstnärskap av hög kvalitet«.

ANTAL TUSEN I TAXERAD INKOMST 2007. PROCENTANDEL AV 1304 SVARANDE.

0	1-50	50-100	100-160	160-200	200-300	300-400	400-600	600-
6%	17%	18%	23%	17%	13%	4%	1%	1%

(KÄLLA: KRO/KIFS ENKÄT I NOVEMBER 2008)

FÖRVÄRVSINKOMST 2004 I KONSTNÄRSGRUPPEN 20-64 ÅR

BILDKONSTNÄR	MEDIAN 130 200 KRONOR
KONSTHANTVERKARE	MEDIAN 111 200 KRONOR
SAMTLIGA KONSTNÄRER	MEDIAN 183 000 KRONOR
HELA BEFOLKNINGEN	MEDIAN 218 200 KRONOR

(KÄLLA: KONSTNÄRERNAS INKOMSTER 2004 OCH 2005)

FÖRVÄRVSINKOMST 2004 I KONSTNÄRSGRUPPEN 20-64 ÅR

	0	0,1-79,9	80,0-159,9	160,0-239,9	240,0-399,9	400-
BILDKONSTNÄRER	5,3	23,3	32,8	26,8	10,9	1,0
KONSTHANTVERKARE	6,3	30,4	30,6	20,7	10,5	1,6
SAMTLIGA KONSTNÄRER	2,8	16,4	22,3	27,5	26,2	4,8
HELA BEFOLKNINGEN	4,2	9,3	15,9	29,5	32,6	8,5

(KÄLLA: KONSTNÄRERNAS INKOMSTER 2004 OCH 2005)

HAR DU NÅGON GÅNG UNDER 2007 FÅTT SKATTEFRIA STIPENDIER?

MINDRE ÄN 50 000	11%
50 000-100 000	5%
100 001-180 000	6%
ÖVER 180 000	1%
HAR INTE FÅTT STIPENDIUM	77%

(KÄLLA: KRO/KIFS ENKÄT I NOVEMBER 2008. FRÅGAN BESVARADES AV 1411 PERSONER.)

Filantropins död

Är konst döden här? Amerikanska museer drabbas av krisen i finansbubblans bakvatten. Och i Danmark kräver konstlivet statens beskydd när sponsorerna överger Arken och Louisiana. Men Moderna Museet, som sponsras med 10 miljoner i varje år, har ett nytt avtal med Investor.

VÄRLDEN Finanskrisen har slagit ner i museivärlden. Det är inte bara banker och investmentbolag som riskerar att gå under i lågkonjunkturen, utan även många av världens privata konsthallar och museer. Alla som är beroende av sponsorer och donationer tycks gå en mörk tid till mötes.

Hårdast drabbade är konstmuseerna i USA. Ett av dem är MOCA (Museum of Contemporary Art) i Los Angeles. Museet, med 200 000 årliga besökare, har till 80 procent varit beroende av privata donatorer och sponsorer. Bara genom sin medlemsklubb har MOCA tagit in 8 miljoner dollar per år. Men med finanskrisen har donationerna sinat, och nu ryktas att museet står på ruinens brant. En sammanslagning med Los Angeles County Museum of Art har föreslagits. Något som fått Los Angeles konstelit att rycka ut.

– MOCA måste överleva. Folk som bryr sig om museet måste sluta upp och staden måste inse hur viktigt det är för Los Angeles självkänsla, sade Jay Belloni, chef för Armory Center for the Arts i Pasadena, nyligen.

The Contemporary Museum of Art på Hawaii har sparkat 25 personer och museichefen Georgianna Lagoria har sänkt sin lön med 15 procent. MoMa i New York har infört anställningsstopp och sänkt budgeten för 2009 med 10 procent. Brooklyn Museum i samma stad ställde nyligen ut en stor retrospektiv utställning med Gilbert & George. Men museets chef Arnold L. Leman har sagt till The New York Times att den typen av utställningar nu hotas. Bland annat har man inte fått ihop några pengar till årets stora utställning med den brittisk-nigerianska konstnären Yinka Shonibare.

Att museer i USA drabbas hårt just nu beror på att många konstinstitutioner är privat finansierade. 2006 skänkte företag och privata donatorer 12,5 miljarder dollar till kulturinstitutioner i USA, medan det statliga stödet bara var en tiondel utav den summan.

En annan anledning är att finansvärlden är den i särklass största sponsorn av konst. Tre av tio på Forbes lista över de företag som ger mest donationer är banker. Bara dessa tre tillsammans, Bank of America är en av dem, har årligen skänkt över en halv miljard dollar i donationer.

Den nerlagda banken Leman Brothers sponsrade konstskolor och gallerier över hela

USA med 39 miljoner dollar under 2007. Där bland utställningar på MoMa och Guggenheim Museum. Pengar som över en natt gick upp i rök.

I vår närhet är Danmark hårdast drabbat. Där blev bidrag till kulturinstitutioner avdragsgilla för både privatpersoner och företag 2006. Det var ett led i att göra kulturlivet mer beroende av privata pengar, något som gick bra fram till finanskrisen. Vid nyår förlorade konstmuseet Louisiana, som ägs av en privat stiftelse, sin huvudsponsor Dong Energy – och runt tre miljoner kronor om året. Krisen märks även på Aros i Århus, som i år förlorar sitt fasta samarbete med Ny Carlsbergfond.

Christian Gether är chef för ett annat drabbat konstmuseum, Arken utanför Köpenhamn. Före nyår uttalade han sig så här i den danska tidningen Politiken:

– Sponsorpengar till kultur är ju något av det första som ryker när ett företag måste skära ner. Staten har

dragit nytta av att det gått bra för företagen. Men nu är situationen en annan och staten borde kliva fram igen. De kan inte lägga ifrån sig ansvaret. Det är inget tvivel om att vi går en svår tid till mötes. En mycket svår tid.

I Sverige är effekterna av finanskrisen inte lika påtagliga än. Många

oroade sig för vad som skulle hända med Nordens största konstpris, Carnegie Art Award, när banken togs över av staten i november. Men prisets förvaltare Ann Folke har fått besked om att köra på som vanligt.

På Moderna Museet, det konstmuseum som tar emot i särklass mest sponsorpengar i Sverige, ser man ingen nergång alls.

– Vi har inte påverkats. Bara de senaste månaderna har vi slutit nya kontrakt med bland andra Scania och Investor, säger Katarina Swanström som är sponsorsansvarig på museet.

Har ni inte påverkats alls?

– Alla påverkas ju av krisen i stort, vi har främst märkt av valutaoroligheter. Våra internationella transportkostnader har ökat med 20 till 30 procent. Men om lågkonjunkturen stannar länge så blir det en annan fråga. Kulturområdet, och konstmuseer i synnerhet, får ofta stöd av bank- och finanssektorn och de är särskilt drabbade nu.

Men danska museer har påverkats av krisen, varför inte ni?

– Danmark ingår i en anglosaxisk tradition där det är vanligare att företag och privatpersoner skänker pengar till kulturlivet. Vi har inte samma attityd och kultur i Sverige. Vi arbetar med sponsring för att vi inte kan räkna med avsevärt höjda anslag.

Ser du en risk med att man blir för beroende av sponsorer?

– Vi är ett statligt museum, vårt bidrag täcker grundkostnaderna. Det drabbar inte oss på samma sätt som hel- eller halvprivata aktörer. Sponsorpengarna är bara grädde på moset för oss. Det rör sig om cirka 10 miljoner per år. Men vi är verkligen för mer sponsring. Vi tycker att sponsring är både nödvändigt och positivt.

ANDERS RYDELL

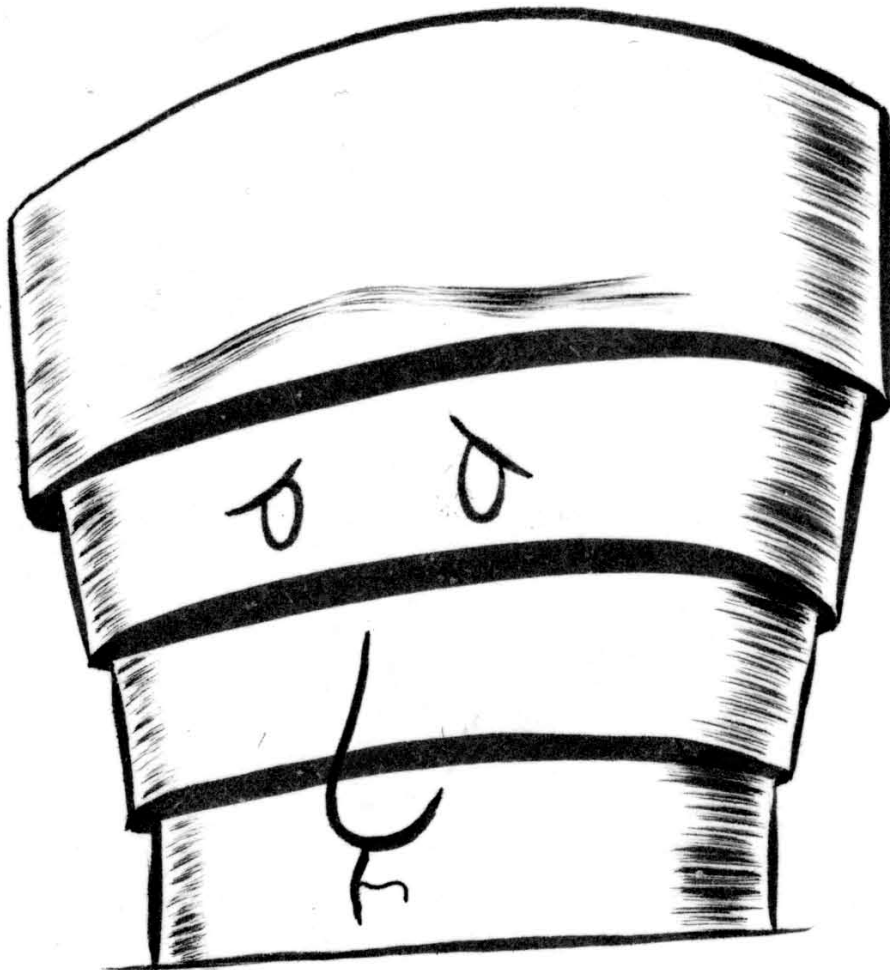
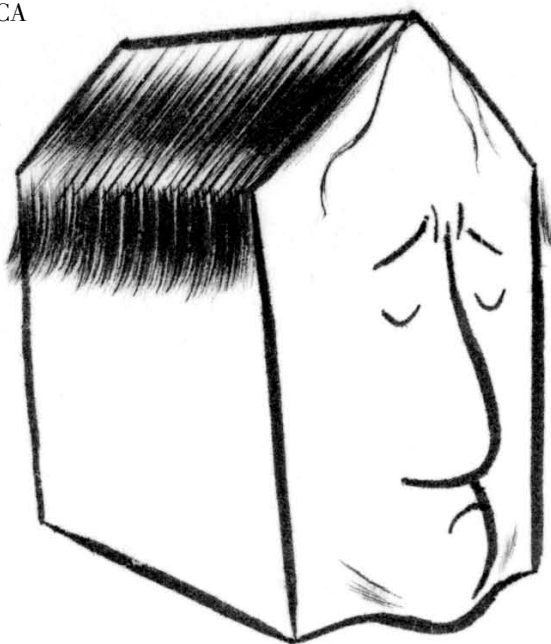

BILD: ADAM BERGHOLM

Påverkar piraterna konsten?

Den 16 februari startar målet mot The Pirate Bay. En rättegång som sägs vara avgörande för bilden av Sverige som ett laglöst land för digitala pirater. Men hur påverkas konstnärer och konsthantverkare?

Den 16 februari startar huvudförhandlingen mot The Pirate Bay i Stockholms tingsrätt. Åtalet mot personerna bakom världens största fildelningssajt inleddes med en razzia i maj 2006. Sedan dess har rättegången skjutits upp flera gånger. Fyra personer står åtalade för medhjälp till upphovsrättsbrott: Peter Sunde, Gottfrid Svartholm Warg, Fredrik Neij och Carl Lundström. Målet beskrivs som en av 2000-talets största och viktigaste upphovsrättsrättegångar. Förundersökningen består av över 4 000 sidor, och de åtalade har stämts på över 100 miljoner kronor av flera upphovsrättsorganisationer. Men påverkar rättegången konstnärer och konsthantverkare? Och varför talar man så sällan om konst i upphovsrättsdebatten? **KONSTNÄREN** frågade tre personer med svar.

C-STEFAN AHLENIUS, konstnär och ordförande i BUS, Bildkonst Upphovsrätt i Sverige.

Påverkar utgången av rättegången konstnärer och konsthantverkare?

– Rättegången påverkar förmodligen inte bildsidan i någon större omfattning. Men den blir prejudicerande för kommande praktisk tillämpning.

Det talas sällan om konstnärer i upphovsrättsdebatten. Varför?

– På senare tid har debatten mest handlat om fildelning och mycket annat som rör upphovsrätt har hamnat i skuggan. Det beror till stor del på att där finns starka ekonomiska intressen, men också på att det berör många användare eller konsumenter. Men fildelning och kopiering av konstverk sker i allt större omfattning, och måste naturligtvis också ersättas. Lösningen för bildsidan är inte tekniska skydd utan breda avtalssystem, såsom att utveckla privatkopieringsersättningen.

Är bildkonsten mindre påverkad än andra

kulturformer av digitaliseringen?

– Digitaliseringen har naturligtvis påverkat bildkonsten också. Den leder till att bilder används mer. Och till en bredare spridning av konsten.

Sverige utpekats ibland som en laglöst piratparadis. Tycker du den bilden stämmer?

– Jag har egentligen ingen egen uppfattning i frågan. På sätt och vis är det väl bra om kulturen används. Är det på ett olagligt sätt får det istället ändras och utvecklas till något legalt fungerande.

PALLE TORSSON, konstnär och medlem i Piratbyrån. Tillsammans driver de nätverket och sajten Artliberated.org, som kämpar mot censur och upphovsrättskrav på konst.

Påverkar utgången av rättegången konstnärer och konsthantverkare?

– Nej, vad som än händer så är The Pirate Bay precis som Napster bara ett steg i att förbättra spridningen av information, som blir allt mer rörlig och svår-fångad av myndigheter, organisationer och företag med lokala kontrollbehov.

Är bildkonsten mindre påverkad än andra kulturformer av digitaliseringen?

– Nja, digitaliseringen förändrar allt. Det går inte att isolera bildkonsten som ett fenomen, eftersom digitaliseringen betyder att alla konstformer blir data. Det leder ju till en fantastisk potential att smälta samman konstformer och andra fenomen, och gör så att gränser upplöses och kontexter sammanlänkas.

Konstnärer deltar sällan i upphovsrättsdebatten. Varför är det så?

– Sedan slutet för modernismens renhetssträvan har bildkonstnärer varit mindre påverkade av en ideologi som ger det unika verket och den upphöjde upphovsmannen en särställning. Nu ses verket i första hand som en nod i ett sammanlänkat sammanhang. En process av uppbrytning, remix och cirkulation. Därför ifrågasätts den process som samtidigt avgränsar, inkapslar och skapar varor. Upphovsrätten har aldrig varit, och kommer aldrig bli, ett svar på frågan hur man överlever som konstnär.

Sverige pekats ofta ut som ett laglöst piratparadis. Tycker du den bilden stämmer?

– Det är ju ett retoriskt uttryck som skapats av

upphovsrättlobbyn. Sverige har varit föregångare under en tid. Tillslaget och rättegången mot The Pirate Bay, genomförandet av FRA-lagen och beslut om IPRED, är exempel på hur detta har förändrats. Individens frihet får stå tillbaka för kontrollmekanismer från samhället. Det är förödande för vår frihet och demokrati.

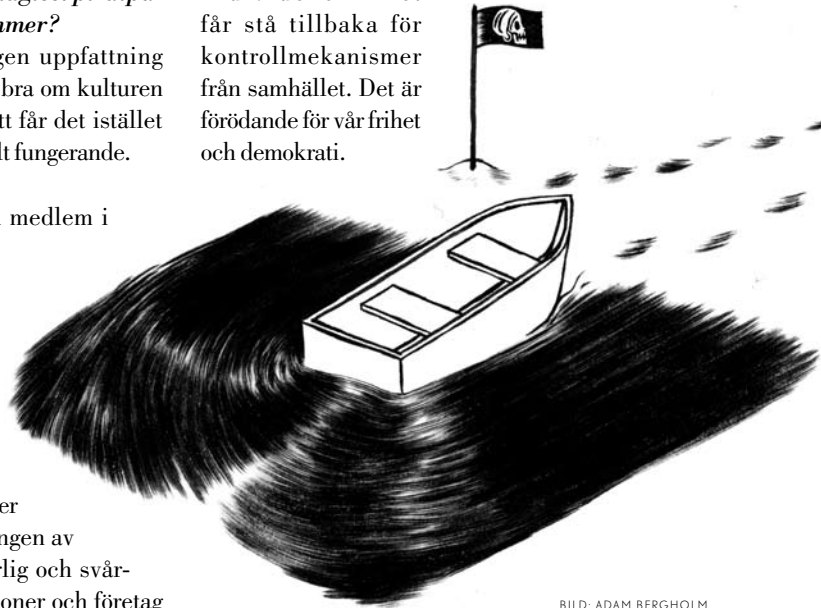

BILD: ADAM BERGHOLM

KATARINA RENMAN CLAESSION, jurist och kanslichef på KRO som skriver på en doktorsavhandling om upphovsrätt vid Stockholms universitet.

Hur påverkar rättegångens utgång konstnärer och konsthantverkare?

– I huvudsak på samma sätt som alla uphovsmän och rättighetshavare – bilden av vilket ansvar den som lägger ut bilder, musik och film illegalt har för intrånget som sker av användarna.

Det talas sällan om konstnärer i upphovsrättsdebatten. Varför är det så tror du?

– I konstbranschen har mycket varit fokuserat kring det fysiska originalverket. Det är först på senare år som nya konstinriktningar, som videokonst, fotokonst och bildkopior, har medfört att rätten till kopiorna och deras användning fått en allt större ekonomisk betydelse också för konstnärer.

Sverige har utpekats som en laglöst piratparadis. Tycker du den bilden stämmer?

– Nej. Väljer man att utveckla medverkansansvaret för upphovsrättsintrång, så är det en process som måste tillåtas ta tid.

ANDERS RYDELL

Krisen drabbar kvinnor

Arbetsförmedlingen Kultur spår några dystra år på kulturens arbetsmarknad. Alla konstnärer drabbas av minskade offentliga beställningar. Men värst blir det för kvinnor.

STOCKOLM Arbetsförmedlingen Kultur gör varje halvår en prognos för arbetsmarknaden tillsammans med SCB. Den senaste, för andra halvåret 2008, visar dystra siffror och slår fast att så många som 3 500 fasta arbetstillfällen kan försvinna nästa år i kultursektorn. Färre visstidsanställningar förnyas, fler blir deltidsarbetande och de uppdragsbaserade jobben minskar.

Det kommer även att bli värre för egenföretagarna, där många av konstnärerna och konsthantverkarna ingår. Arbetsmarknaden Kultur skriver att »arbetsmarknaden för bildkonstnärer är redan svag och väntas bli successivt sämre kommande år«. De offentliga beställningarna och konstnärssatsningarna kommer att minska 2009. Men 2010 kan bli ännu värre för bildkonstnärer. »2010 riskerar att bli ett mycket svagt år.«, skriver man i prognosen.

Det kommer leda till ännu hårdare konkurrens om de begränsade uppdrag som finns. Trots det väljer allt fler att bli egenföretagare. Det årliga tillskottet är 3 000 oavsett konjunkurläge.

Arbetsförmedlingen Kultur påpekar att kvinnor drabbas hårdast av lågkonjunkturen. Det kan bli så att »kvinnor gör som vi sett tidigare under sämre år, och väljer att permanent lämna kulturarbetskraften«, förutspår Arbetsförmedlingen Kultur.

– Det har varit högre arbetslöshet bland kvinnor hela tiden inom kultursektorn, och det beror delvis på att de är fler. Men också på att de inte startar företag i samma utsträckning som män,

säger Birgitta Johansson, som är avdelningschef på Arbetsförmedlingen Kultur.

Varför är det så?

– Det är svårt att spekulera i men förmodligen vågar män lite mer, de chansar lite mer.

Varför ökar antalet företagare trots lågkonjunkturen?

– Det är en allmän trend i hela samhället. Arbetsgivare ser helst att anställda har f-skatt idag. Nu när fler blir arbetslösa startar man företag istället för att gå till a-kassan.

När vänder det uppåt?

– De kommande två åren blir mycket dystra. Möjligtvis kan man se en ljusning i slutet av 2010. Vi tror på en vändning tidigast 2011.

Så dystert...

– Min förhoppning är att folk ska bli mer intresserade av upplevelser nu när man inte köper saker. Att gå på utställningar, teater och film. När det krisar och man mår dåligt så är man ju i större behov av konst.

ANDERS RYDELL

DAMIEN HIRST HOTAR STÄMMA 16-ÅRING

LONDON Britartens guldpojke Damien Hirst hotar stämma en 16-åring som har använt bilder på Hirst diamantprydda döska *For the Love of God* i sina egna konstverk. Cartain, som den 16-åriga graffitimålaren kallar sig, har sålt sina bilder på Ebay för 65 pund. Det har retat upp Hirst, som nu kräver att få konstverken och runt 2 500 kronor i ersättning. Stämningen har irriterat många. Dels för att Hirst nyligen sålde konst för över en miljard kronor, dels för att han själv tidigare anklagats för att ha plagierat konstnären John LeKay i *For the Love of God*.

KONST GER DOKTORSEXAMEN

STOCKHOLM I december meddelade Utbildningsdepartementet att man vill införa en ny doktorsexamen för konstnärliga ämnen. Istället för att skriva en avhandling ska en konstdoktor disputera genom ett konstnärligt forskningsprojekt.

– Förslaget är mycket välkommet. En sådan examen kommer att vara berikande för både konstområdet och andra delar av forskningen, sa kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth i ett pressmeddelande.

Vetenskapsrådet ska få uppdraget dela ut medel för den konstnärliga forskningen.

NY POLITISK UTREDARE TILL KRO/KIF

STOCKHOLM I oktober tillträdde Malin Åberg Aas som politisk utredare på KRO/KIF. Malin har en bakgrund som journalist i en rad medier i både Norge och Sverige sedan 1993. Hennes uppdrag är att bereda underlag för kulturpolitiskt arbete till KRO/KIF:s medlemmar.

Vad ser du som din viktigaste uppgift just nu?

– Att noga följa den pågående kulturdebatten kring kulturutredningen och bevaka omvärlden för att se om det går att hitta bra lösningar på konstnärliga frågeställningar utanför Sveriges gränser.

Vilka är de viktigaste frågorna för konstnärer och konsthantverkare på längre sikt?

– De fyra u:na: utveckling, utblick, upphovs rätt och utställningsformat. Och att hävda sin rätt att ta betalt för sin arbetstid genom att tydligt visa vikten av levande samtidskonst och konsthantverk.

PER WIZÉN FÅR BARBRO OCH HOLGER BÄCKSTRÖMS STIPENDIUM

MALMÖ Malmökonstnären Per Wizén fick 2008 års upplaga av Barbro och Holger Bäckströms stipendium, som delas ut av Malmö Konstmuseum. Per Wizéns konst lyfter fram frågor om makt och rollspel. Han arbetar ofta med collageteknik med utgångspunkt från renässans- och barockmålningar. Barbro och Holger Bäckströms stipendium delas ut en gång per år till lovande eller etablerade svenska konstnärer. Tidigare pristagare är bland andra Cecilia Edefalk, Dan Wolgers, Truls Melin och Annika Eriksson. Stipendiet är på 200 000 kronor.

Konsten är USA:s nya vapen

Är Barack Obama den nya kulturpresidenten? Vita Husets ledare vill rusta USA med konst i kampen mot fattigdom – och islamistisk fundamentalism.

WASHINGTON Det blir förmodligen inte bara fler tavlor än rodeofotografier i Vita Huset under Barack Obamas regering. Den nya presidenten har inte gjort någon hemlighet av att han vurmar för kultur och konst. Redan 2007 satte han samman en think tank för att arbeta fram ett kulturpolitiskt program, som sedermera fick den hurtiga titeln *Barack Obama and Joe Biden: Champions for Arts and Culture*.

Programmet är ingen revolution. Men bara att en amerikansk president tar ordet »kulturpolitik« i sin mun är revolutionärt numera. Barack Obama vill främst satsa på konst och kultur i skolan och höja anslagen till kulturlivet. Bland annat till National Endowment for the Arts, en kulturstödande myndighet vars pompösa slogan lyder »A great country deserves great art.«

Att kultur har en både praktisk och patriotisk betydelse kommer inte minst fram i Obamas förslag om att utveckla en »kulturell diplomati«, och rätta in konstnärerna i ledet för att kriga mot islamistisk fundamentalism. »Artists can be utilized to help us win the war of ideas against Islamic extremism«.

– Den diplomatiska budgeten har krympt under Bush, och Obama kommer att höja den. Där ingår även kulturell diplomati, så det är inte orimligt att konstnärer, skådisar, författare och tv-producenter blir mer delaktiga i försöken att visa en bättre sida av USA för omvärlden, säger kulturjournalisten Martin Gelin som följt Barack Obama de senaste åren och i vår ger ut boken *Det amerikanska löftet* om presidenten.

– En iransk sjuåring som ser Kermit och Feist sjunga duett på *Sesame street* vill förmodligen inte instinktivt bomba USA. Det är kulturimperialism we can believe in. Obama har sagt att Kalla kriget avgjordes delvis för att USA hade bättre kulturella ambassadörer, som »visade de amerikanska möjligheterna« runt om i världen. Han verkar ha en förståelse för konstens politiska potential.

Har han vunnit några politiska poäng på sin kulturpolitik?

– Jag skulle gissa att Obama redan har ett 95-procentigt stöd från kulturetablissemangen. Han har ju fått ett enormt stöd från kulturstjärnor, från Toni Morrison till gatukonstnären Shepard Fairey. Obama har varit bättre än många andra demokrater på att betona vikten av kultur och konst.

Vilka är de viktigaste punkterna i Obamas kulturprogram?

– Framför allt satsningar på kultur i utbildningspolitiken. Han vill specifikt satsa på nya program för konst och musik, speciellt på Public Schools i fattigare områden. Sedan vill han införa en »konstnärskår« som jobbar med barn i fattiga områden. Han vill öka budgeten kraftigt för National Endowment for the Arts. Och han vill införa en lag som heter Artist-Museum Partnership Act och bland annat ökar skatteavdragen för konstnärer.

Hur kulturellt intresserad är Obama själv?

– Han verkar vara väldigt kulturellt engagerad. Han skrev och publicerade poesi som ung, hans två böcker präglas av en djup litterär kännedom. Under kampanjen tror jag att han medvetet försökte tona ner sin kulturella och intellektuella image. Han var angelägen om att påpeka att han alltid avslutade en lång arbetsdag med en hamburgare och basket på tv. Jag tycker dock att det är kul att han bjöd in en poet till sin invigningsceremoni, det är bara JFK och Clinton som gjort det tidigare.

Han säger sig även vilja »locka« utländska konstnärer till USA. Kommer fler konstnärer få Green Card under Obamas regering?

– Jag vet inget specifikt om det, men kan bara gissa att det blir mindre av de mardrömsberättelser vi hört de senaste åren, där berömda författare och konstnärer nekats tillträde till landet. Det är knappast bra för USA:s image.

Vad tror du själv på för förändring?

– Många pratar om en ny »new deal«, och då borde det även bli ökade bidrag till kulturella institutioner. Det var Roosevelt som skapade många av de statliga programmen för konstmuseer, teater, litteratur, musik och så vidare.

Hur viktig är egentligen kulturpolitiken i USA?

– Det skulle knappast bli en politisk succé om Obama tillbringade de första veckorna i Washington med att prata om gallerier och operahus. Ärligt talat hamnar den nog väldigt långt ner just nu, efter två krig, den största finanskrisen på 70 år, 49 miljoner utan sjuförsäkring, arbetslöshet som kommer att närma sig 10 procent under 2009, en kraschad bilindustri och en regering som eventuellt ägnat sig åt krigsförbrytelser ...

ANDERS RYDELL

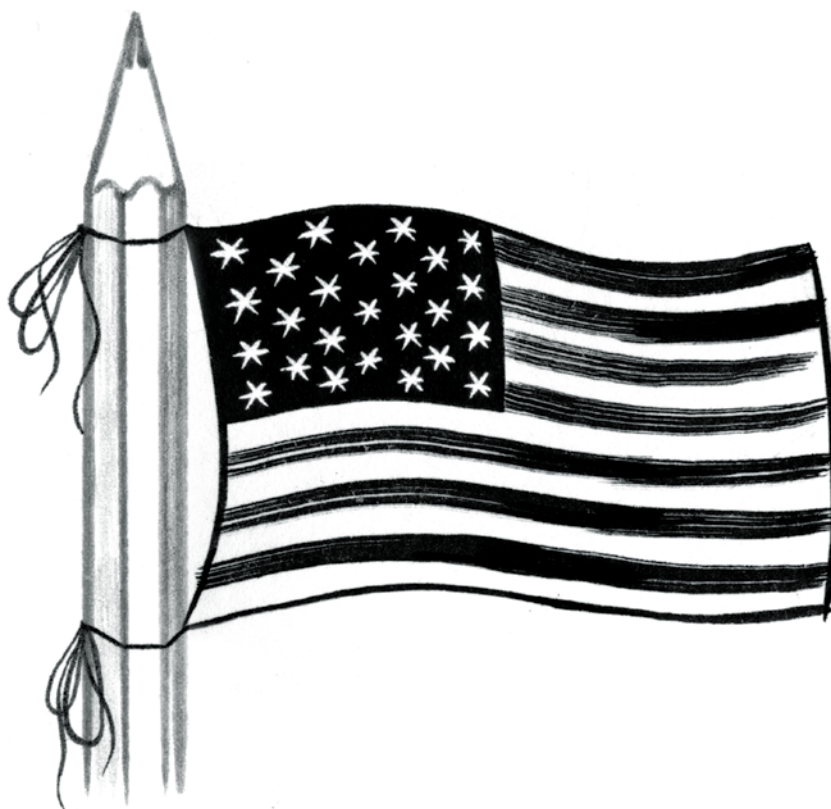

BILD: ADAM BERGHOLM

BILD: ADAM BERGHOLM

Mer statistik, tack!

I den nya luntan KulturSverige2009 finns ett omfattande statistikkapitel. KONSTNÄREN har plockat ut det bästa, och konstaterar att det fattas en del.

LINKÖPING Om man vill generalisera lite utifrån SCB:s undersökningar var det mest sammanboende tjänstemän med eftergymnasial utbildning, men utan barn, i Stockholm och Göteborg som gick på konstmuseer. Däremot var det unga mellan 16 och 29 år med helt eller delvis utländsk bakgrund, och hemvist i Malmö eller norra Sveriges tätorter, som ägnade sig åt att måla, teckna och hålla på med hantverk på fritiden.

Att antalet besökare till de statliga museerna minskade med 40 procent när den fria entrén togs bort i januari 2007 – från att ha nått ett publikrekord på över 19 miljoner besökare 2006 – syns också i statistiken. Liksom att nästan hälften av de 2150 utställningar som visades på museerna under 2006 rymde konst, konsthantverk eller form.

Att få något tydligt grepp om hur många som är verkssamma inom bild- och formområdet är inte helt lätt. Enklare är det att se hur många som examinerats från några av de konstnärliga högskolorna. Mellan 1998 och 2007 var det

knappt 1500 elever från Konstfack, Kungliga konsthögskolan och Beckmans Designhögskola. Och höstterminen 2006 fanns det 1266 elever registrerade inom området konst och design. En ny, stor grupp konstnärer, konsthantverkare och formgivare finns alltså redan, eller är på väg ut, på arbetsmarknaden.

När det gäller fördelningen av de statliga inkomstgarantierna får bildkonsten 30 procent. Av andra statliga ersättningar till konstnärer fick bild- och formkonstnärerna runt 30 procent 2007. Ungefär en sjundedel av statens bidrag till centrumbildningar gick till bild och form.

Ett problem med statistiken är att den allmänna statliga visningsersättningen för bild- och formkonstnärer blandas ihop med statliga bidrag till bild- och formkonstnärer. Det är olyckligt av två skäl. Dels för att den allmänna visningsersättningen är knuten till verk som visas för allmänheten, i linje med biblioteksböcker. Dels för att det är lätt att tolka statistiken som att bild- och formkonstnärerna får en oproportionerligt stor del av de stipendier och bidrag som Konstnärskommittén delar ut. Så är inte fallet. Den individuella visningsersättningen administreras och delas ut av BUS.

Ett faktum som också berörs i Kultursverige 2009 är att staten har gått om kommunerna som finansierare av konstnärlig verksamhet. Mellan 1988 och 2007 ökade den statliga kulturbudgeten med nära 70 procent. De kommunala kulturbudgeterna ökade samma år med 16 procent.

Kultursverige 2009 gavs ut av SweCult i slutet av november 2008. Sten Månsson, som har sammanställt statistikavsnittet i boken, konstaterar i slutet att det finns stora brister i statistiken kring området bild- och form.

MALIN ÅBERG AAS

MARTIN AAGÅRD SLUTAR

STOCKHOLM I oktober slutade Martin Aagård efter tre år som redaktör på Konstnären för att tillträda på Aftonbladet Kultur. Han ersätts av Anders Rydell.

Hur känns det att lämna KONSTNÄREN?

– Enbart sorgligt. KONSTNÄREN och jag har haft några otroligt fina år tillsammans, men nu har den gått vidare i livet och träffat en ny kille. Visst kan jag bli ohyggligt svartsjuk ibland, men det är dags att bita ihop och se framåt istället. Jag kommer att ha många fina minnen ...

Vad har du varit mest nöjd med?

– Jag är ganska stolt över att vi tidigt satte tummen på en del trender i konstbranschen. Att vi diskuterade konst och kapitalism, ockultism, design, mode och reklam inom konsten när ingen annan gjorde det. Att vi oftast skrev begripligt och underhållande, vilket tyvärr inte är allt för vanligt i kulturjournalistiken. Jag är också mycket stolt över att vi från att ha varit fullkomliga outsiders i konstvärlden snabbt blev en respekterad tidning som till och med har fans.

Vad har ni fått mest kritik respektive mest beröm för?

– Mest skäll har jag fått för notistypsnittet. Att det är för litet. Men vi sket i den kritiken eftersom vi tyckte det var snyggt. Tidigt skälldes jag ut för att vara en yttlig redaktör. Det kan jag bjuda på. Vi har fått beröm för att ha en eldlig konstdebatt och för att många läsare faktiskt läser alla artiklar i tidningen. Det är det finaste beröm man kan få.

KERSTIN HEDSTRÖM FÅR RUBUS ARCTICUS

NORBOTTEN Konstnären Kerstin Hedström från Luleå tilldelades stipendiet Rubus Arcticus 2008. Hedström arbetar i huvudsak med skulptur, i material som trä, metall och glas, med särskild inriktning på betong. Stipendiet som delas ut av Norrbottens läns landsting är ett av landets största på kulturområdet. Prissumman på 400 000 kronor delas mellan fyra stipendier. Övriga pristagare var författarna Joar Tiberg och Ann-Helén Laestadius samt konsertorganisten Markus Wargh.

KRO/KIF FÅR NY VERKSAMHETSCHEF

STOCKHOLM Katarina Renman Claesson tillträdde i oktober som ny verksamhetschef på kansliet i Stockholm. Katarina är jurist och kommer senast från en forskartjänst i upphovsrätt vid Juridiska institutionen på Stockholms universitet.

Vad är ditt huvudsakliga uppdrag?

– Jag är ansvarig för KRO och KIF:s kansliverksamhet, såsom personal, ekonomi, föreningsfrågor och alla former av medlemservice. Min bakgrund som jurist gör att jag också fungerar som juridisk expert, särskilt i frågor kring upphovsrätt. Jag deltar bland annat som tjänste-representant för organisationerna som Bonus-Presskopier, Copyswede och Bildupphovsrätt.

FINANSKRISEN GER BÄTTRE KONST

Det är en vanlig onsdag mitt i finanskrisen. Volvo och Saab hänger och dinglar på en sargad sytråd, regnet öser ner och solen har inte syns till på en månad.

»Det är nu vi borde leta efter möjligheter istället för att vara så negativa«, säger en entreprenör från Småland i radion. Orden faller platt till marken samma sekund som de yttras. Lyssnarna drar slutsatsen att han måste vara tokig, stänger av radion och återgår till sina funderingar kring alla julklappar som de inte längre ska köpa.

Hur låter det när en bubbla spricker?

Poff?

Pang?

Splatt?

I september lät Damien Hirst 223 konstverk gå under klubban på Sotheby's. Resultatet landade på 198 miljoner dollar – mer än en miljard kronor – och Hirst slog därmed alla tidigare rekord, både för sig själv och för alla andra konstnärer i världshistorien.

Men vad var det egentligen som hände på den där auktionen? I efterhand blir den en stämningsbild av ett samhälle precis före den stora smällen. Trots att bubblan var uppblåst till bristningsgränsen envisades någon med att pressa in en sista lilla luftpust i den.

Stuckisterna (den brittiska konstgrupp som bestämt hävdar att bara de som målar är konstnärer) kritiserade redan för många år sedan Hirst ur ett perspektiv som inte är helt ointressant med dagens ögon.

De skrev: »Det faktum att Hirsts konst är en spegel av samhället är inte en styrka utan dess svaghet. Det är också skälet till att det kommer att gå utför, både konstnärligt och ekonomiskt«.

När konstbubblan nu brustit är det värt att hålla i huvudet att den bara var en bieffekt av de mycket större samhällsbubblorna som möjliggjort utvecklingen. Ta historien om hajen som exempel. Den person som för några år sedan köpte Hirsts berömda formalinhaj - själva sinnebild för det sena nittioalets konstboom och kanske även för hela den nutida konstprisbubblan – betalade 12 miljoner dollar.

12 miljoner.

Var det mycket pengar? Då?

Inte för köparen. Don Thompson räknade på saken i sin bok *The \$12 Million Stuffed Shark* och kom fram till att hajens pris motsvarade cirka fem dagars inkomst för den konstsamlare miljardären.

12 miljoner.

Är det mycket pengar? I dag?

Alla kan nog enas om en sak: 12 miljoner är mer nu än då. Och finanskraschen ger möjligen stuckisterna rätt: Hirsts konst har verkligen speglat samhället, kanske på fler sätt än man kunde ana.

Men vad händer när de mycket rika påverkar konstutvecklingen genom att driva upp priserna?

Det har redan skrivits massor om hur finanskrisen påverkar konstvärlden – mätt i siffror. Ekonomijournalisternas ögon har vaksamt noterat hur Sotheby's aktier sjunker efter misslyckade auktioner i Hong Kong, eller hur till och med Andy Warhol-verk

Världen hukar

under den värsta

finanskrisen sedan

depressionen på

trettioalet. Det

finns möjligen en

grupp som kan se

ljust på framtiden.

Under en lågkon-

junktur skapas det

nämligen bättre

konst.

på senare tid har gått långt under utropspriserna.

– Men man ska komma ihåg att dagens konjunkturnedgång är annorlunda än nittioalets, säger Bukowskis vd Carl-Gustaf Petersen.

– Visserligen ser vi en global finanskris, men konstsamlandet under den goda tiden – fram till i höst – har varit sundare, eftersom inköpen har skett med normala pengar och inte med lån.

En effekt av kraschen som Bukowskis snabbt kunde se var att de »vanliga« konstsamlarna kom tillbaka när priserna föll.

– De var ju lite bedövade av prisbilden tidigare, säger Carl-Gustaf Petersén.

Nu frågar sig alla så klart vad som händer. Vart tar priserna vägen? Och kommer de vanliga konstköparna att shoppa annan konst?

För drygt ett år sedan lanserade Artprice.com den tidstypiska tjänsten Art Market Confidence Index. Med hjälp av sina drygt 1,3 miljoner medlemmar håller sajten koll på den globala prisutvecklingen. Tanken är logisk: en marknad styrs av förväntningar. Genom att fråga säljare och köpare om hur deras förväntningar på marknaden ser ut, får man en bild av vad som är att vänta.

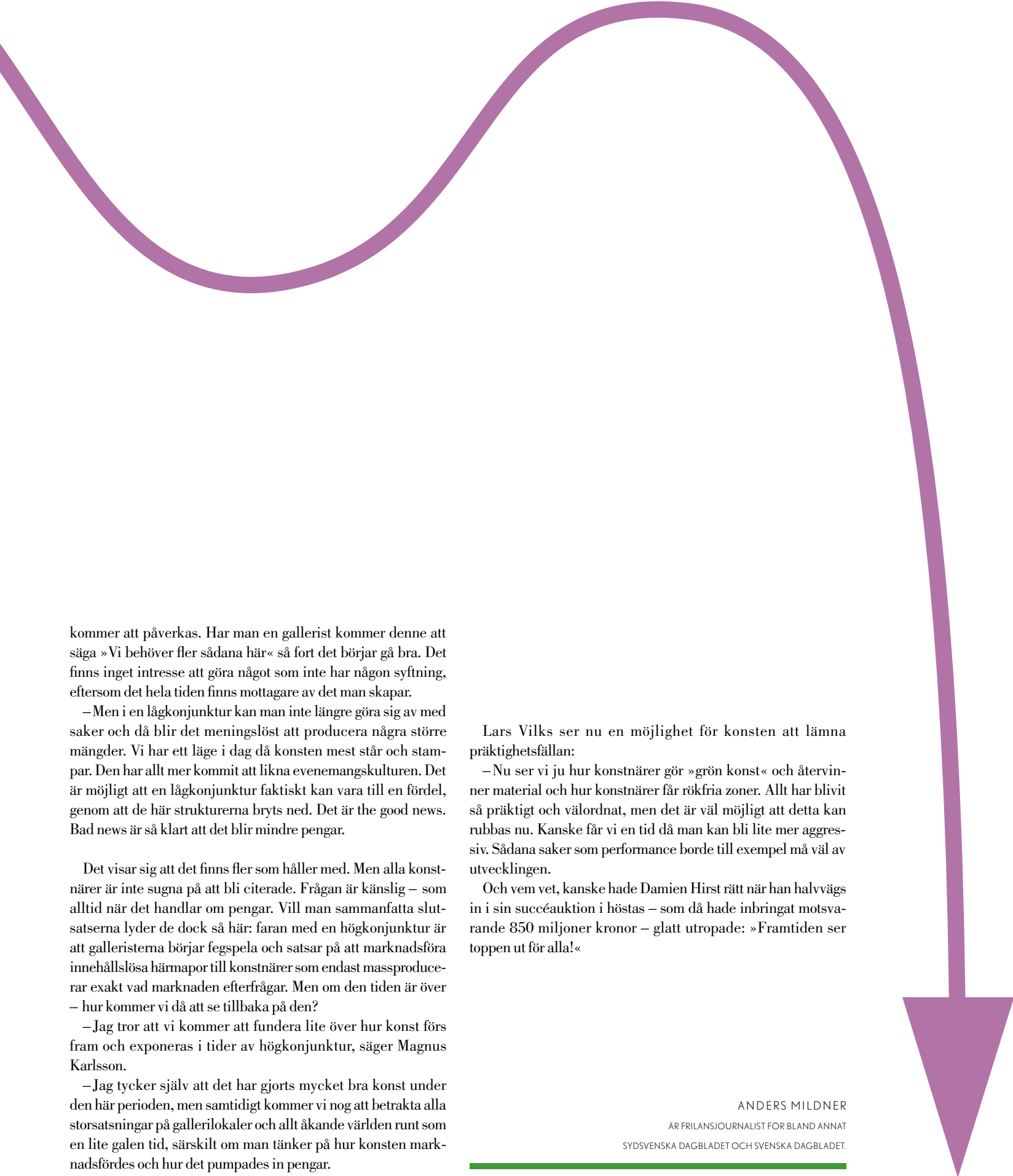
Lustigt nog pekar kurvorna fortfarande uppåt. Å andra sidan brukar konstmarknaden ligga många månader efter utvecklingen på börsen. Men i en värld som enbart har prisnoteringar framför ögonen borde man kanske ställa sig andra frågor. En sådan är: vilken sorts konst skapas egentligen? Och slänger man ut en sådan fråga, ja, då kan man faktiskt få hoppfulla svar, även i den mest becksvarta kris.

– Jag vill inte låta cynisk, och jag menar verkligen inte att man ska svälta eller lida för att skapa bra konst. Men om man har en högkonjunktur så kommer efterfrågan att styra vilken konst som produceras, säger galleristen Magnus Karlsson.

– Uttrycket blir då lätt lite svulstigt, pråligt, snabbt och glättigt. I en lågkonjunktur ligger fokus mer på skapandeprocessen än på visningen eller försäljningen. Då får man kanske också en annan botten i konsten.

Lars Vilks håller med:

– En högkonjunktur innebär att det blir möjligt att sälja. Det är klart att konstnärerna blickar över axeln. Det är inget fel i att sälja och dessutom vet man ju att den här tiden snart tar slut. Men min poäng är att man antingen medvetet eller omedvetet

kommer att påverkas. Har man en gallerist kommer denne att säga »Vi behöver fler sådana här« så fort det börjar gå bra. Det finns inget intresse att göra något som inte har någon syftning, eftersom det hela tiden finns mottagare av det man skapar.

–Men i en lågkonjunktur kan man inte längre göra sig av med saker och då blir det meningslöst att producera några större mängder. Vi har ett läge i dag då konsten mest står och stampar. Den har allt mer kommit att likna evenemangskulturen. Det är möjligt att en lågkonjunktur faktiskt kan vara till en fördel, genom att de här strukturerna bryts ned. Det är the good news. Bad news är så klart att det blir mindre pengar.

Det visar sig att det finns fler som håller med. Men alla konstnärer är inte sugna på att bli citerade. Frågan är känslig – som alltid när det handlar om pengar. Vill man sammanfatta slutsatserna lyder de dock så här: faran med en högkonjunktur är att galleristerna börjar fegspela och satsar på att marknadsföra innehållslösa härmapor till konstnärer som endast massproducerar exakt vad marknaden efterfrågar. Men om den tiden är över – hur kommer vi då att se tillbaka på den?

–Jag tror att vi kommer att fundera lite över hur konst förs fram och exponeras i tider av högkonjunktur, säger Magnus Karlsson.

–Jag tycker själv att det har gjorts mycket bra konst under den här perioden, men samtidigt kommer vi nog att betrakta alla storsatsningar på gallerilokaler och allt åkande världen runt som en lite galen tid, särskilt om man tänker på hur konsten marknadsfördes och hur det pumpades in pengar.

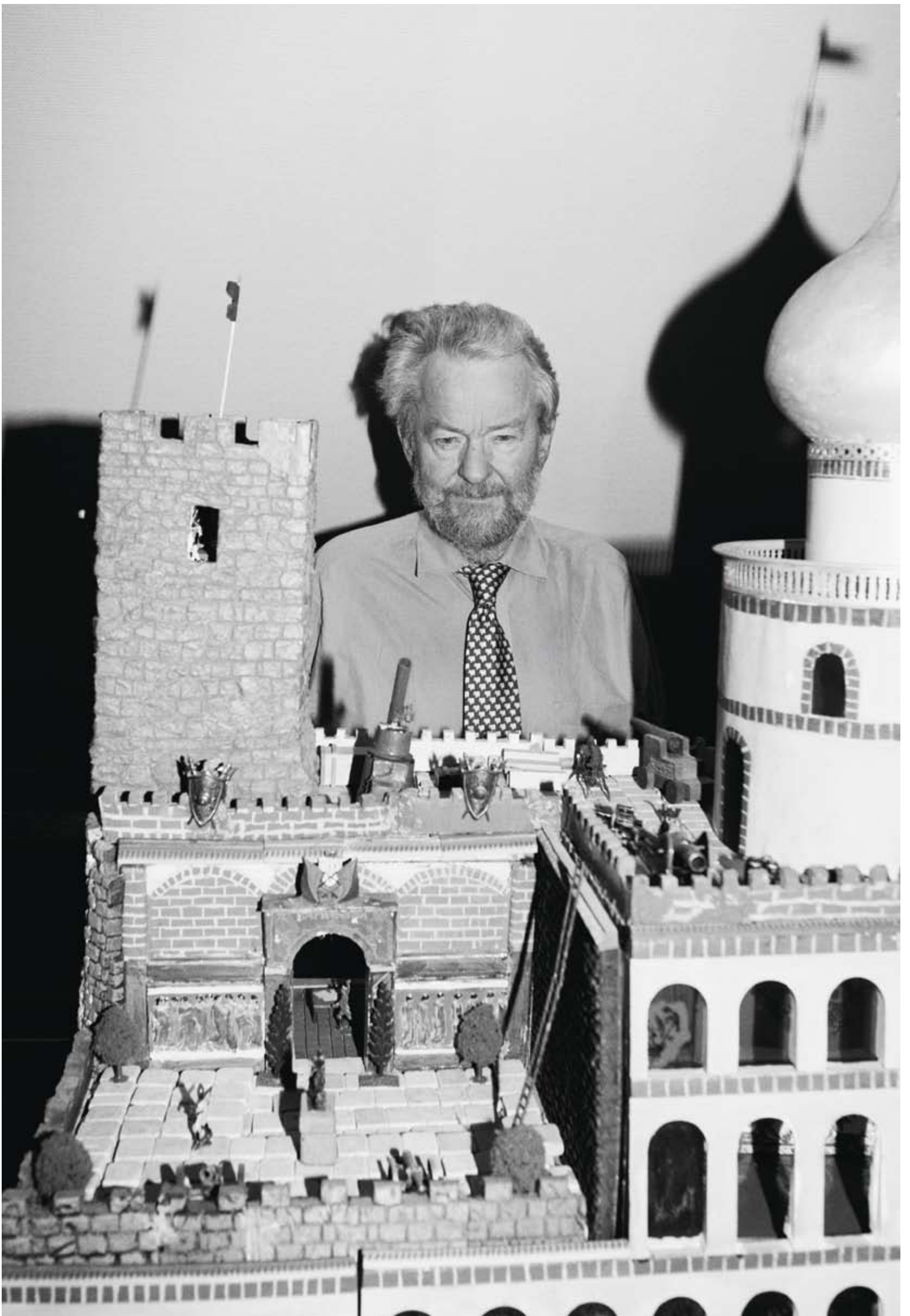
Lars Vilks ser nu en möjlighet för konsten att lämna präktighetsfällan:

–Nu ser vi ju hur konstnärer gör »grön konst« och återvinner material och hur konstnärer får rökfria zoner. Allt har blivit så präktigt och välordnat, men det är väl möjligt att detta kan rubbas nu. Kanske får vi en tid då man kan bli lite mer aggressiv. Sådana saker som performance borde till exempel må väl av utvecklingen.

Och vem vet, kanske hade Damien Hirst rätt när han halvvägs in i sin succéauktion i höstas – som då hade inbringat motsvarande 850 miljoner kronor – glatt utropade: »Framtiden ser toppen ut för alla!«

ANDERS MILDNER

ÄR FRILANSJOURNALIST FÖR BLAND ANNAT
SYDSVENSKA DAGBLADET OCH SVENSKA DAGBLADET.

FOLKKÄR, PROVOKATÖR, SOCIALIST, REAKTIONÄR, BOHEM, SUPUT. PETER DAHL HAR FLER TITLAR ÄN KEJSAREN I CARIBANIEN. KONSTNÄREN TRÄFFADE SVERIGES SISTE »NATIONALMÅLARE« FÖR ETT SAMTAL OM KONSTEN, KROGEN, PENGARNA OCH POLITIKEN.

DEN SISTE KEJSAREN

– DET RÅDER ANARKI, säger PETER DAHL och sträcker fingret mot arméer av tennsoldater som faller över varandra. Det finns ingen reda längre. Alla strider mot alla i landet Caribanién på planeten Cellus, Dahls egen fantasivärld som han har lekt med, byggt och vårdat i snart 70 år. Caribanién fyller ett helt rum i ateljén på Norrmälarstrand i Stockholm. Här har den allsmäktige Peter många roller; han är konstnär, krigare och framförallt kejsare. Men nu mäklar han fred. Det kan ta ett tag.

Peter Dahl sätter sig i en stol och lägger glasögonen på bordet. Han må ha haft många roller på Cellus, men ännu fler på dess förlaga Tellus. Provokatör, vänsterradikal, reaktionär, bohem, författare, suput, och konstkritiker – för att nämna några. En gång svensk konstns *enfant terrible*, numera omhuldat folkkär.

»Åhhh«, är det spontana svar jag får när jag nämner att jag ska träffa Peter Dahl. Han tycks bära en slags konstnärlig upphöjdhet som nästan inte existerar längre. En gamla tiders konstnärsdyrkan, som är främmande för samtidskonsten. Knappast önskvärd. Få konstnärer får ett »Åhh«.

Förmodligen ligger en stor del av Peter Dahls folkliga popularitet just i hans egen väg, mot strömmen i samtidskonsten, som ständigt försvarare av det klassiska måleriet. ZORN, LILJEFORS, DAHL. Peter gör konst som folk »kan förstå« skulle nog de flesta säga. En gång lyckade han den borgerliga livs-

stilen genom att måla adelsmän med stånd och prinsessor som lyfte på kjolen. Numera provocerar han på andra sätt. Peter Dahl är så mycket nationalmålare man kan vara i ett land som Sverige. Och det är svårt att vara mer provokativ än så, inte minst i samtidskonsten. Men Dahl är nöjd med sin popularitet.

– Jo, jag är väldigt glad över den. Jag har alltid diskuterat hur konsten skulle nå ut till folket. Jag tycker jag har lyckats med det. Redan 1982 stod det på en löpsedel att jag hade blivit folkkär. Det var ju jävligt roligt.

På staffliet i ateljén står en duk med halvklara drag från ett av Tennstopets höga fönstervalv. Nalle Puh-kudde på en spjalsäng, en döds-kalle på hyllan. Peter Dahl undslapp döden häromåret när han fick en stroke. Den tog vänster sida. Halva kroppen. Halva stämbandet. Nu är rösten rasslig, skrovlig när den kämpar på en sida. När han går stegar han hela tiden åt vänster. Om det beror på ett hårt liv vet han inte. Han har själv förevigat sitt rykte som krogkung. Men Peter Dahl har inte gått i pension, möjligen unnar han sig fler sovmorgnar. I höstas ställde han ut på Edsvik konsthall och fler saker är på gång. Ut har han inte heller slutat att gå. Han går framåt, åt vänster. För Dahl har liv och konst alltid hört samman. *KONSTNÄREN* bad honom tala om ämnena det alltid har handlat om: konsten, krogen, pengarna och politiken.

I. Konsten

»Konstnärer som tjänar pengar är antingen väldigt berömda eller så är de inte konstnärer.«

DU HAR DRIVIT EN LINJE DÄR DU VARIT RADIKAL POLITISKT, MEN KONSERVATIV SOM KONSTNÄR. HUR BEMÖTTES DET AV VÄNSTERRÖRELSEN?

– Jag fick mycket skäll för det. För att jag målade med olja, och för att jag kämpade för att man skulle fortsätta lära sig grunderna i måleriet. Det ansågs reaktionärt. Vänstern ansåg att man inte skulle jobba med olja, för den var så skön att hålla på med.

UMGICKS DU MYCKET MED DE ANDRA VÄNSTERRADIKALA KONSTNÄRERNA, PUSS-GÄNGET?

– Jadå, men de var väl lite misstänksamma mot mig.

MEN BELLMANGREJERNA MÅSTE VÄL HA VARIT ÄNNU MER PROVOCERANDE, ELLER?

– Ja, när jag gjorde dem kom det fram mycket folk och jävlades med mig. Speciellt från konstnärskretsar. Konstnärer som kom fram till mig och sa »det är du som gör den där jävla skiten.«

ÄR DU FORTFARANDE KONSERVATIV I DIN KONSTSYN?

– Jag var mer gammalmodig förr, men är det kanske lite fortfarande. Jag är ingen ERNST BILLGREN som kan anställa folk för att göra konst åt mig. Jag skulle aldrig ha fabrik. Jag vill måla varenda drag med hjärteblod. För tio år sedan fick jag erbjudande om att måla en 17 gånger 5 meter stor väggmålning på Södertörns Högskola, men jag tackade nej. Jag hade dåliga höfter och kunde inte klättra. Jag klarade inte av att göra den själv.

MEN DU MÅSTE VÄL VARA NÖJD, MÅLERIET HAR JU GJORT EN REJÄL COMEBACK UNDER TJUGOHUNDRATALET.

– Det är precis vad jag sagt hela tiden när man har dödförklarat måleriet i olika sammanhang. Från det att Moderna Museet grundades ansågs det gamla måleriet vara döende, chanslöst mot den moderna konsten. Sedan kom ju den liberala vägen, där man skulle sluta med att måla olja. Man skulle måla med akryl. Sedan kom vänstervägen, och måleriet var ju borgerligt. Man skulle jobba med svarta, vita, röda saker. Affischer och sånt... Sedan kom postmodernismen och dess recensenter som ansåg att måleriet dött. Nollan Eriksson (LARS O ERICSSON) skrev mycket i Dagens Nyheter om att måleriet skulle avskaffas. De senaste 50 åren har varit en lång sträcka med angrepp på måleriet. Men det har överlevt.

DU HAR OFTA VARIT KRITISK MOT KONSTKRITIKEN...

– Ja, men nu tycker jag att den tidigare konstkritiken var bättre, men jag kan inte riktigt säga hur det är nu. Jag läser inte tidningen längre. Jag läser på webben. Det är ett mord på tidningarna.

GÅR DU OCH TITTAR MYCKET PÅ KONSTUTSTÄLLNINGAR I DAG?

– Nej, jag är så känd att så fort jag sticker in näsan på en utställning så kommer folk och pratar med mig, frågar »vad tycker du om det här?« och sådär. Det är det värsta som finns. Jag vill ju se på konsten, inte bedöma den. Det är som att komma till en konsert och precis när orkestern ska spela så frågar de vad man tycker.

MEN DU HAR JU VARIT KONSTRECESENT, OCH BLAND ANNAT SKRIVIT OM DIN LANDSMAN ODD NERDRUM SOM DRIVIT LITE SAMMA LINJE SOM DU I NORGE. KÄNNER DU HONOM?

– Jag lärde känna honom redan när han var 19 år. Han är ju yngre än jag. Jag blev erbjuden att recensera en samlingsutställning om norsk konst här i Stockholm i Verdens Gang. De flesta var ju si och så. Men det som tog »pusten« ur en var ODD NERDRUM. Jag kunde inte säga om det var bra eller dåligt. Det handlade inte om det. Det var som ett svart hål. Det var inte konst. Det var inte liv. Det var någonting som gjorde att man blev alldeles vansinnig av tomhet. Jag kallade det i recensionen för »konstens svarta hål«. Folk tyckte det var märkligt att jag gjorde Odd till icke-konstnär, han som var så gammalmodig. Men det har ju inte alls med det att göra.

ÄR ODD SÅ SPECIELL SOM MAN TROR, PRIVAT MENAR JAG?

– Han är ju så jävla speciell. Odd Nerdrum är en märklig man. Jag träffade honom första gången när jag ställde ut i Oslo, det var i slutet av sextioalet eller början av sjuttioalet. Och han kom in på Teaterkaféet där jag satt med min dåvarande hustru och frågade »är du verkligen Peter Dahl?«. Han var 19 år och hade likadana kläder som de brukade ha i Oslo då; lusekofta och slips. Men det som fick honom att sticka ut var det långa håret. Det hade man ännu inte i Norge. Han bjöd oss på middag, en jävla fin middag och vi drack mycket. När vi skulle gå kom hovmästaren fram och då ställde sig Odd upprört upp och sade »ska vi betala? Känner ni inte igen mig? Ser ni inte vem jag är? Jag är Odd Nerdrum!«

UMGÅS NI I DAG?

– Jag träffar på honom på Oslos gator ibland. Han brukar alltid säga till mig att »Peter, i Sverige är du allena. Men i Norge är vi två«. Odd är sur för att han behövde dela Norge med FRANS WIDERBERG. Det har varit de som fått alla fina jobb. Odd var övertygad om att jag var den enda i Sverige som var någonting ha. Det var märkligt. Kanske berodde det på att Aftenposten en gång skrev på förstasidan i tjocka bokstäver: »Sveriges nationalmålare är norrman« (skratt).

II. Politiken

«Jag skulle avskaffa alla konsthögskolor utom Mejan. Sedan skulle jag ta bort studielånen.»

1970 BLEV PETER DAHL SVENSK KONSTLIVS ENFANT TERRIBLE GENOM MÅLNINGEN "LIBERALISMENS GENOMBROTT I SOCIETETEN«, DÄR PRINCESSAN SIBYLLA BLOTTAR SITT KÖN FÖR EN MAN MED STÅND. TAVLAN BESLAGTOGS AV POLISEN OCH ÅKLAGAREN VILLE FÖRSTÖRA MÅLNINGEN. DET BLEV INGET AV MED DET, MEN SIBYLLASKANDALEN GRUNDMURADE HANS RYKTE SOM PROVOKÄTOR. OM PETER DAHL SETTS SOM KONSERVATIV I SIN KONST, SÅ HAR HAN SÄLLAN VARIT DET I SINA ÅSIKTER. HAN ENGAGERADE SIG POLITISKT REDAN UNDER SEXTIOTALET, OCH KRÄVDE BÄTTRE VILLKOR FÖR KONSTNÄRER. PETER DAHL HAR ALLTID DRAGIT ÅT VÄNSTER. EFTER STROKEN 2006 GÖR HAN DET OHJÄLPLIGT.

TYCKER DU OM ATT PROVOCERA?

– Jag gillade att bråka. Sånt var viktigt för mig när jag var ung. Det fanns ett allmänt revolutionärt raseri hos mig. Men nu orkar jag inte längre.

ÄR DU FORTFARANDE SOCIALIST?

– Oftast har jag varit syndikalist. De var så förbannade under femtiotalet för att jag bar runt på tidningen Arbetaren. De pekade ut mig som kommunist. Det var taskigt tyckte jag. Men nu är jag inte så politisk. Jag börjar bli gammal.

FRÅN RADIKAL PROVOKÄTOR TILL FOLKKÄR, HUR GICK DET TILL?

– Jag var radikal på åttiotalet också, men det var inte den bilden som kom fram. Men det där förändras, på vilket sätt man är radikal. Redan i tonåren bestämde jag mig för att inte gå med i några politiska grupper. Jag gick inte ens med i FNL-rörelsen på sextiotalet. Jag stod utanför. Jag var fri.

MEN DU GICK MED I KRO?

– (Skratt) Ja, KRO var ganska litet och elitistiskt när jag gick med på sextiotalet. Det ansågs som en merit. Man fick ansöka genom att skicka in sina tavlor. Det var som att komma in på Liljevalchs vårsalong att bli medlem då. En stor ära.

BRÅKADE DU DÄR OCKSÅ?

– Ja, det var mycket bråk. Jag tyckte att alla konstnärer skulle ha konstnärslöner. Men de äldre konstnärerna i KRO blev arga. Vid ett möte blev en äldre herre först röd och sedan blå i ansiktet. Det såg ut som att han skulle dö. Men det var roligt ändå! Det var ett färgstarkt gäng, men jag tyckte de där gubbarna var jävligt reaktionära.

I början av nittiotalet blev jag erbjuden att bli ordförande i KRO, men tackade nej. Jag kände att jag inte kunde de där grejerna egentligen. Men jag brukade följa med upp till kulturministern och skrämmas, senast hos MARITA ULVSKOG.

VARFÖR BLEV DET ALDRIG NÅGON ALLMÄN KONSTNÄRSLÖN?

– Många var rädda för att allt skulle bli fel. Att man skulle tvingas måla på ett visst sätt. Att det skulle bli en diktatur av det hela. I dag kan jag någorlunda förstå vad de menade. Men jag tyckte att det skulle vara rättvist i varje fall, att man hade

KEJSARE PETER I MÅKLAR FRED I CARIBANIEN.

en minimilön. Då skulle man få tid att måla, och det skulle kanske leda till att man senare kunde ställa ut och sälja och klara sig utan lönen. Problemet var väl vilka som skulle kallas för konstnärer?

VAD TROR DU OM KULTURUTREDNINGEN?

– Jag tror inte längre på kulturpolitik. Varken vänster eller höger. Det är så svårt att göra det bra. Att få folk att begripa saker och ting.

MEN OM DU FICK LÄGGA UPP KULTURPOLITIKEN LIKA ENVÄLDIGT SOM KEJSAREN AV CARIBANIEN, HUR SKULLE DEN DÅ SE UT?

– Jag skulle avskaffa alla konsthögskolor utom Mejan. Sedan skulle jag ta bort studielånen och se till att de unga

som vill bli konstnärer är de som står ut, som brinner så mycket att de härdar ut. Att de får gå igenom det där helvetet att vara fattig konstnär, och sedan när de kommit upp i 30-årsåldern så belönas de genom att få en lön. De som klarat sig får vara fria konstnärer. Att man talar så mycket om ekonomi och företagande i dag beror ju på att det utbildas för många konstnärer och att det har blivit en ännu värre konkurrens på konstmarknaden.

ETT SLAGS ELSDOP?

– Ja, jag tycker det. Då får man färre konstnärer. De måste ha en sådan eld inom sig att de orkar gå igenom helvetet. Så är det ju i andra yrken, det är bara andra sorters eldar. Det blir svårt. Med alla dessa utbildningar lurar man ut dem

i ett träsk där de kommer få det mycket svårare. Det värsta är att smällen kommer när man är i 30-årsåldern. Då man är färdigutbildad, har lån och skulder och börjar skaffa familj.

DU ÄR INTE MED I KRO LÄNGRE, BEROR DET PÅ ATT DU INTE TROR PÅ KULTURPOLITIKEN?

–Ja, fan nu är det så många konstnärer att vi inte kan ha samma intressen. Det kan inte finnas så många konstnärer? Nu är det bättre att jag stödjer unga konstnärer genom att bjuda dem på en drink.

III. Pengarna

»Man får finna sig i att bli blåst. Det blir man hela tiden.«

I MAJ 2005 BLEV PETER DAHL SVERIGES DYRASTE LEVANDE KONSTNÄR NÄR HANS MÅLNING STOLTA STAD KLUBBADES PÅ BUKOWSKIS FÖR 5,7 MILJONER KRONOR. KÖPAREN VAR DEN ÅLÄNDSKA BILHANDLAREN, SKEPPSREDAREN OCH MILJONÄREN ANDERS WIKLÖF, SOM ÄR NÅGOT AV EN SAMLARE AV SVENSK NATIONALROMANTISK KONST OCH BLAND ANNAT ÄGER CARL LARSSONS FÖRLAGA TILL MIDVINTERBLOT. ATT WIKLÖF KNAPPAST ÄR FÖRTJUST I MODERN SAMTIDA KONST GÖR HAN INGEN HEMLIGHET AV. »JAG VILL HA SÅDAN KONST SÅ ATT JAG FÖRSTÅR MIG PÅ TAVLORNA«, SADE HAN EFTER KÖPET TILL AFTONBLADET, OCH BESKREV DAHLS TAVLA SOM »FRÄSCH«.

SVERIGES DYRASTE LEVANDE KONSTNÄR, HUR KÄNNIS DET?

–Ja, om man ska se till den dyraste grejen. Men det var ändå lite synd. Det var en köpare på auktionen som kunde ge fyra miljoner och som skulle skänka den till Waldemarsudde. Men jag tjänade bra på köpet. Jag fick 4 procent i konstnärersättning för tavlan, det blev ju flera hundra tusen kronor. Det var mycket mer än jag fick när jag sålde den.

VAD SÅLDE DU DEN FÖR?

–Jag fick inget betalt för tavlan i sig. Jag hade 25 000 kronor i månaden av min dåvarande gallerist CARL-AXEL VALÉN på Galerie Aix. Då fick han allt jag gjorde. Det tog tre månader att göra *Stolta stad*, så 75 000.

TYCKTE DU DET VAR EN BRA DEAL?

–Jag tyckte 25 000 var en bra lön. Jag kunde leva bra på det. Jag gjorde hela Bellmanserien mellan 1982 och 1984 och fick 600 000 kronor för de åren. Jag klarade mig, men blev inte störtrik.

MEN HUR MYCKET HAR VALÉN TJÄNAT?

–Det är många miljoner. Bland annat de 5,7 miljonerna. Det var han som sålde den. Jag vill inte ens börja räkna på det. Men han var väldigt duktig, så jag avundas inte hans rikedom. Han har gjort mycket för konsten och på senare tid har han givit rejäla stipendier till unga konstnärer.

NI SAMARBETAR INTE LÄNGRE?

–Nej, jag försöker hålla mig fri. De flesta konsthandlare är ju lite skurkaktiga. Det finns allt i konstbranschen.

ÄR DET LÄTT ATT BLI BLÅST?

–Ja, man får finna sig i att bli blåst. Det blir man hela tiden. Men jag tycker det är bättre att bli lurad än att luras.

HAR DU ALDRIG FUNDERAT PÅ ATT GÖRA EN LASSE ÅBERG DÅ?

TRYCKA BELLMANGREJERNA PÅ GLAS?

–Det har varit många som frågat. Det var till och med folk som ville göra tapeter av mina bilder. Men jag ställer inte upp på sådant. Jag har även blivit tillfrågad att göra kondomer, Bellmankondomen skulle den heta. Men jag tyckte det blev fel. Det blir Kalle Anka av alltihop.

ÄR DET MISSTÄNKTT ATT TJÄNA PENGAR SOM KONSTNÄR?

–Konstnärer som tjänar pengar är antingen väldigt berömda eller så är de inte konstnärer. Myten om den svältande konstnären är ju stark. Den bästa konstnären var den som svält ihjäl.

HAR DU VARIT FATTIG?

–Jag har varit det under den tidigare delen av mitt liv som konstnär. När jag utbildade mig fanns det ju inga studiestöd. Inga lån fick man heller, så man fick jobba och leva väldigt snålt. Jag arbetade som vårdare på psyket på Beckomberga sjukhus ett tag. Sedan jobbade jag på SAS, hjälpte dem med väskor. Sedan jobbade jag på en knäckebrödsfabrik. Packade knäckebröd, det var ett jävla skitjobb. Jag gick direkt från knäckebrödsfabriken till en professur. Även när jag jobbade som konstprofessor så ringde de och frågade de om jag ville packa knäckebröd. De behövde folk.

NÄR KUNDE DU BÖRJA LEVA PÅ DIN KONST?

–Det var från 1982 som jag kunde leva på att vara heltidskonstnär. Innan det, när jag sade upp min professur på Mejan 1979, funderade jag på att ta ett annat jobb. Då var det jävligt knapert. Men jag visste inte om jag ville köra taxi eller buss. Jag tyckte båda verkade vara fria yrken.

KONSTNÄRER PRATAR VÄL SÄLLAN OM PENGAR?

–Inte offentligt. Jag kommer ihåg när vi var i ett blandat sällskap och de som inte var konstnärer sa »inte visste vi att konstnärer pratar om pengar hela tiden«. Som konstnär hamnar man alltid i en utanförposition ekonomiskt. I vårt

samhälle blir man utstött både om man har en fin bil eller en riktigt skraltig en. Man måste vara normal. För en konstnär är det svårt. Man tjänar ju aldrig normalt. Antingen har man mindre än sina grannar eller så har man mer än sina grannar. Det finns ingen medelväg. I vilket fall så hamnar man utanför.

HUR MYCKET SÄLJER DU FÖR I DAG DÅ?

– Nu säljer jag inte mer.

SÄLJER DU INTE DINA TAVLOR?

– Nej, bara i nödfall. Jag vill ha kvar dem. Det är många tavlor jag önskar att jag hade. Teckningar och målningar blir ett minne, och det är ju plågsamt att sälja sina minnen. Det går inte heller att ge bort konst till vänner när man blivit dyr. Det är väldigt pinsamt att titta i kataloger och hitta konst som man gav bort som personlig gåva, som de sedan sålt för att tjäna pengar.

IV. Festen

»Festandet är i nuet.
Det är som att måla.«

NÄR BÖRJADE DU KOMBINERA KONST OCH UTELIV?

– Väldigt tidigt, när jag var ung och fattig. Jag har ju alltid fascinerats av krogmiljön. Jag gick ofta till billiga syltor som ung. Det som är Ulla Winbladh i dag hette under tidigt femtiotal Reinholds konditori, och var ett sånt ställe där vinden blåste rakt igenom lokalen. Det var märkliga målningar på väggarna. Konstiga tapeter och i mitten av rummet stod ett trasigt piano där en gammal dam satt och spelade, och bredvid henne stod en mager gubbe med violin. Minns en schäfer som jagade en rätta genom lokalen. Där började jag göra restaurangbilder. Men jag drack inte så mycket på den tiden.

NÄR BÖRJADE DET?

– Jag var väldigt snäll och fattig när jag var yngre. Jag gillade inte alkohol då heller. Det blomstrade ut senare, i femtioårsåldern. Då jag trodde att det skulle gå åt helvete, men plötsligt fick det bättre ställt. Folk började köpa min konst. Hade precis skiljt mig också. Skilsmässan var svår. Då tänkte man att »nu fan ska jag fan supa ihjäl mig«.

HUR MYCKET GICK DU EGENTLIGEN UT PÅ ÅTTIOTALET? JAG LÄSTE NÅGONSTANS ATT DU RINGDE TILL KB NÄR DU INTE SKULLE DIT? ELLER ÄR DET EN SKRÖNA?

– Ja, det stämmer. Jag åt middag där varje dag. Jag var så

mycket stammis att jag flyttade mina tavlor från vardagsrummet till KB, så att jag kunde sitta i en miljö där jag kände mig hemma. Det var jävligt trevligt faktiskt. Rockvaktmästaren ställde alltid fram en stor stark när jag kom.

DU BLEV JU KÄND DÅ, HUR VAR DET?

– Det är värre nu. Folk som viftar på svansen. Och sedan alla dessa jävla affärsprojekt. Ett tag blev jag förföljd av en del kvinnor. Det var på nittiotalet. De skickade presenter till mig. Det är det jobbiga med att vara känd. Man drar till sig sådant folk. En del var sjuka på ett eller annat sätt. En kvinna hoppade från Västerbron och bröt båda benen.

DIN UTSTÄLLNING 1982 MED KROGMILJÖER, DÅ DU MÅLADE VINO TINTO-GÄNGET OCH VEM ÄR KROGENS KONUNG, BLEV JU NÅGOTSLAGS GENOMSLAG. VARFÖR TROR DU DE MÅLNINGARNA BLEV SÅ POPULÄRA?

– Jag var förvånad över att den gick så bra. Jag hade inte några ambitioner att vara djupsinnig. Jag målade bara vad jag såg. Jag hade såklart lärt mig av de gamla mästarna. Men jag tyckte att dans och att sitta och äta var väldigt roligt att fantisera om.

DU ÄR SNART 75 ÅR. GÅR DU FORTFARANDE UT MYCKET I DAG?

– Ja det gör jag. Två, tre gånger i veckan minst.

JAG ÄR IMPONERAD...

– Det är bara lättja. Jag bor ovanpå en kvarterskrog. Sedan går jag mycket till Tennstopet och KB. Tennstopet har jag alltid älskat. Det är väldigt gott med deras strömmingsknäcke och en snaps.

HAR DU TESTAT VÅRKRÅKAN?

– Ja, smaken var inte så dum. Men det var lite torrt. PHILIP VON SCHANTZ åt alltid vårkråka. Det var hans livrätt.

OPERAKÄLLAREN ÄR VÄL ANNARS ETT AV DINA STAMMISTÄLLEN?

– Jag gick dit första gången när jag var professor på Mejän. Det var jävligt vågat då att sätta sig på Operakällaren. För det var dyrt, det skulle vara så fint. Men sedan vande jag mig. I Operabaren satt det många konstnärer då. Så vi blev en slags grupp som gick dit. På lördagseftermiddagarna gick man dit efter ha gjort en vernissagerunda.

DET FINNS VÄL INGEN MOTSVARIGHET TILL DEN DÄR KONSTNÄRSBOHEMSCENEN I DAG? MIN KÄNSLA ÄR ATT KONSTNÄRER HELLRE HÅLLER PÅ MED YOGA, SOM LINN FERNSTRÖM. ÄR KONSTNÄRSDEKADENSEN DÖD?

– Egentligen har den traditionen aldrig funnits i Sverige. Svenska konstnärer åkte ju till Paris förr för att festa. Det uppfattas ju väldigt märkligt att gå ut på lokal varje dag. Jag drack inte alla dagar. Tog mer ett järn och en öl på maten. I Stockholm var det så jävla konstigt. I ett mer civiliserat

samhälle, i Paris, Wien eller bara Danmark hade det inte varit konstigt.

FICK DU DÅLIGT RYKTE?

– Oh, ja. En del människor skrev om det. När jag träffade min nuvarande hustru 1998 och hon berättade för sina föräldrar vem hon hade träffat så sade de »oj, den suputen«. Det är väl lite den bilden jag har. De såg mig lite som BELLMAN, men det ligger väl något i det antar jag.

BELLMAN JA, DET ÄR JU SOFISTIKERAT SNUSK. HUR INFLUERAD BLEV DU AV HONOM PRIVAT?

– Jag gick in i den perioden totalt alltså. Under de två, tre åren som jag jobbade med det. Det var mycket svårt att lämna 1700-talet. När jag fyllde femtio tyckte jag det kändes så riktigt att gå på krogen. Räknade ut att det bara skilde fyra femtioårsdagar mellan mig och Bellman. Hade jag levt på den tiden så hade vi säkert träffats på krogen.

UMGICKS DU NÅGOT MED FRED ÅKERSTRÖM DÅ? HAN VAR JU DEN ANDRA BELLMANTOLKAREN.

– Ja, vi var ute tillsammans en del och han sjöng på några

av mina Bellmanvernissager. När han talade så skallrade rutorna på KB. Jag saknar honom.

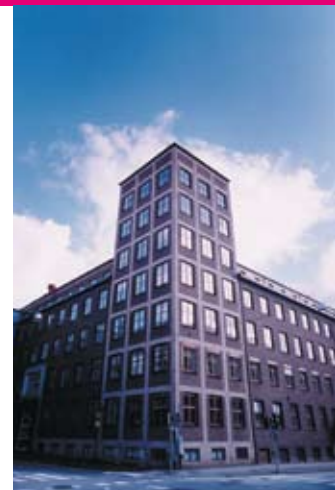
DU HAR JU MARKNADSFÖRT DIG SOM DEN SISTA KONSTNÄRS-BOHEMEN, ÄR DET SÅ?

– Ja, på något sätt så är jag ju det. Ett tag hade jag den rollen genom Bellmangrejerna. Jag tyckte det var jävligt trevligt. Först levde jag ett ganska vanligt liv. Jag bodde i radhus i förorten. Men sedan gick allt åt helvete. Det var då bohemeriet började. Festandet är i nuet. Det är som att måla – det får bli som det blir.

TEXT: ANDERS RYDELL
FOTO: ANDERS KYLBERG

TRE DECENNIER EFTER ATT HA DÖDFÖRKLARATS
RESER SIG BORÅS TEXTILINDUSTRI UR ASKAN. MED
100 MILJONER KRONOR I BAGAGET SYR STADENS
GAMLA TEGELFABRIKER UPP FRAMTIDENS TYGER.

F R A M T I

D S F A B R I K E N

TEXTILSTADEN BORÅS ÄR EN tämligen anspråklös plats vid riksväg 40, lätt att förbise på färden mot Göteborg. Men den som sneglar åt höger vid rätt tillfälle kan se ett stort brunt tegelhus. Ett monument över forna dagars textilindustri – och beviset för dess fortlevnad.

I byggnaden på Bryggaregatan, mittemot den nedlagda cigarrbutiken och träningslokalen som lockar förbipasserande att leva upp till sina nyårslöften, ligger Textilhögskolan. Det centrum för nyskapande design och postindustriell textilforskning som i dag förvaltar Borås rykte som textilstad.

För äldre boråsare är byggnaden synonym med ALGOTS, den svenska textilbranschens flaggskepp som i mitten av 1900-talet var Skandinavians största textilindustri, världsberömd för sin kostnadseffektiva och moderna produktionsteknik. På den tiden arbetade 70 procent av boråsarna i textilindustrin. När Algots tvingades i konkurs i slutet av sjuttioåret till följd av inre stridigheter, finansiella oreda och en omfattande lågpriskonkurrens från Asien, blev 3000 personer arbetslösa. Teko-krisen var ett faktum och många tog den svenska textilindustrins död för given. Men de hade fel.

– VI ÄR VÄRLDSUNIKA, förklarar JONAS LARSSON, doktorand på Textilhögskolan i Borås, när han visar stickningsmaskinen »Stålfarmor«. Den tillverkar måttbeställda tröjor i ett stycke, efter varje kunds unika önskemål. Maskinen ser inte mycket ut för världen, men är en dyr historia på ungefär en och en halv miljon.

– Detta har tidigare bara funnits i Japan. Men snart kommer man kunna beställa stickade tröjor exakt som man vill ha dem via vår samarbetspartner i Stockholm, och via internet.

Projektet heter KNIT ON DEMAND och målet är att tekniken ska vara tillgänglig för svenska konsumenter i vår. Jonas Larsson

---

berättar att 30-40 procent av alla kläder som tillverkas i dag
förr eller senare hamnar på rea. De slumpas bort till kunder
som egentligen inte efterfrågar dem.

– Samhällets vinst med Knit On Demand är att den
överflödiga och onödiga produktionen minskar. Kundens
vinst är en måttanpassad produkt av hög kvalitet. Priset
är lite högre, men å andra sidan får man precis det plagg
man förväntar sig.

GENOM CENTRUM OCH norrut sträcker sig järnvägen mot
Herrljunga. Rälsen togs i bruk första gången 1863 och var
då helt avgörande för textilindustrins utveckling. Borås
kom nu i kontakt med Västra stambanan, och därigenom
hamnen i Göteborg, vilket var en förutsättning för att den
importerade bomullen skulle nå staden.

Ett femtiotal meter från järnvägen och ett stenkast
från centrum ligger Textil- och modefabriken, ett projekt
i samverkan mellan Espira och Högskolan i Borås. Här
erbjuds examinerade studenter en slags kreativ språng-
bräda ut i näringslivet. Med proffshjälp och kostnadsfri till-
gång till en egen ateljé får unga entreprenörer och kreatörer
chansen att utveckla och förfina sina idéer. Två av de verk-
samma i Textil- och modefabriken är Barbara Jansen och
Linda Worbin, båda inom fältet Smart Textiles. Begreppet
smarta textilier rymmer allt där nya applikationer och
dimensioner knyts till en textil produkt. Det kan handla
om vantar med inbyggda mobiltelefoner, väskor som ändrar
färg när det ringer eller linnen som mäter hjärtrytm. I vissa
fall sker forskningen med ett tydligt ändamål i sikte, en
funktion som på ett eller annat vis ska göra nytta i männis-
kors vardag. I andra fall är det snarare en lekfull grund-
forskning, där olika materials förmågor testas i konstnärliga
projekt utan ett tydligt praktiskt användningsområde.

Sommaren 2008 beslutade den statliga forsknings- och
utvecklingsmyndigheten Vinnova att bidra med 56 miljo-
ner kronor till Textilhögskolans forskning kring framtidens
kunskapsintensiva textilier. Lika många miljoner satsas av
en rad andra finansörer under de kommande åtta åren.

BARBARA JANSEN kommer från Tyskland men flyttade till
Borås för att kunna fördjupa sin forskning kring hur man
kan väva in lysande fibrer i textil. I utställningslokalen och
sitt ateljérum på Textil- och modefabriken visar hon upp
föremålet för sin forskning, och beskriver med iver och en
blandning av tyska, svenska och engelska hur avgörande
hennes kontakt med Textilhögskolan och Smart Textiles
har varit för projektet.

– Jag studerade först i Berlin, men kom hit för att kunna
genomföra mina idéer praktiskt. Här finns all den utrust-
ning som jag saknade där, säger Barbara.

Hennes forskning rör sig mellan områdena hälsa,
teknologi och design, och syftar till att skapa nya ljuskällor
i våra hem. Vid textilhögskolan har man bland annat tagit
fram en gardin som absorberar solljus under dagen, och

VANTAR MED INBYGGDA MOBILTELEFONER, VASKOR SOM ÄNDRAR FÄRG NÄR DET RINGER ELLER LINNEN SOM MÄTER HJÄRTRYTM

sedan lyser upp rummet på kvällen. Som en förlängning av dagsljuset.

– Vi behöver ljus för att må bra, det märks inte minst här i Skandinavien. Därför handlar min forskning om hur man kan föra in nyttigt ljus i våra hem på ett nytt sätt, säger Barbara.

LINDA WORBIN ÄR DOKTORAND vid Textilhögskolan och även verksam i Textil- och modefabriken. Hennes forskning balanserar på gränsen mellan estetik och teknik.

Hon undersöker föränderliga mönsterbilder – motsatsen till de statiska textilier vi idag har i våra hem och våra garderober. Med hjälp av färger som påverkas av värme, och textilier som innehåller silvertrådar, har hon bland annat tagit fram tyger som kan ändra färg och mönster på kommando från kroppsrörelser.

– Jag har försökt skala bort så mycket estetik som möjligt för att kunna fokusera på olika funktioner, säger Linda Worbin och poängterar att denna typ av forskning inte har med produktionsutveckling att göra.

– Forskningen undersöker teknikens möjligheter, det är företagets roll att utveckla produkter.

I SIN NYUTKOMNA BOK *Industrial Cool*, Om postindustriella fabriker beskriver och diskuterar ROBERT WILLIM vid Lunds Universitet en trend i den postindustriella västvärlden.

Gamla fabriker med slitna fasader och mörka maskinrum blir föremål för ett slags ruinromantik, där lokalerna laddas med nya värden, upplevelser och intryck. Detta är ett faktum i textilstaden Borås. Och Algots gamla fabrik är ett ypperligt exempel på hur en traditionstyngd byggnad ges nytt liv i vår samtid. De långa raderna av symaskiner och löpande band är utbytta mot innovativ forskning, den senaste teknologin och den mest nyskapande designen. Textilindustrin försvann aldrig, den fick en ny kostym.

BJÖRN OWEN JOHANSSON

ÄR FRILANSJOURNALIST OCH BOSATT I BORÅS.

KNIT ON DEMAND.

ETT UNIKT SYSTEM FÖR MÅTTANPASSADE STICKADE PLAGG. GENOM ATT UNDERSÖKA OCH ANALYSERA OLIKA PRODUKTIONS-, TRANSPORT- OCH KVALITETSASPEKTER VILL MAN SKAPA NYA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR MODEINDUSTRINS KUNDRELATIONER. OCH MINSKA DAGENS ÖVERFLÖDIGA KLÄDPRODUKTION.

LYSANDE TEXTILIER.

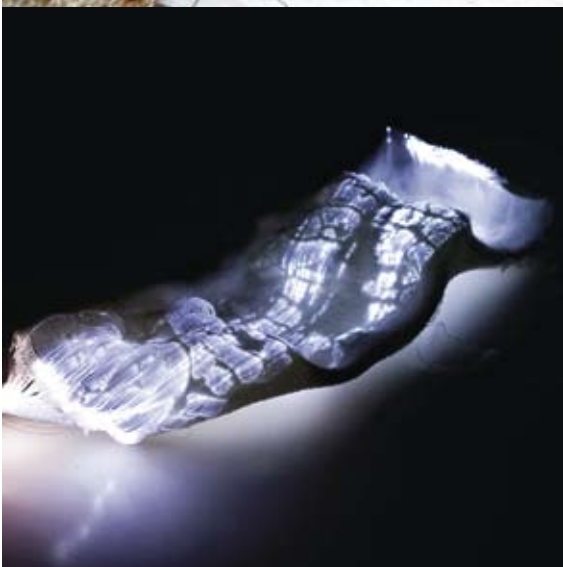
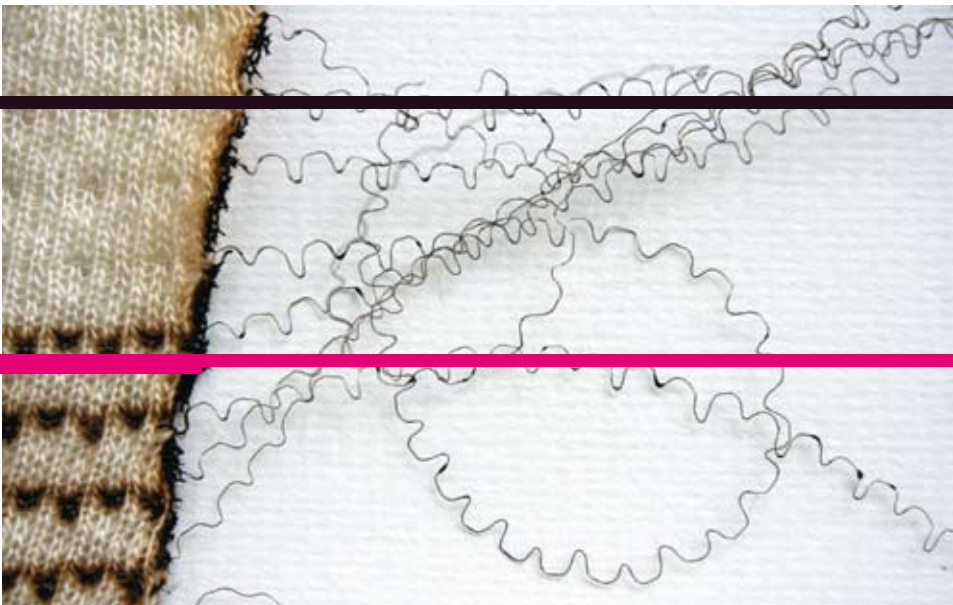
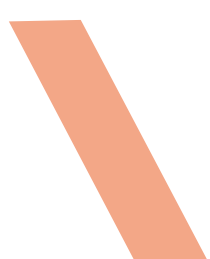
OPTISKA FIBRER I TEXTILA PRODUKTER SKA FÅ VÅRA HEM ATT LYSA. TEXTIL HEMINREDNING BLIR MER ÄN DEKORATIV, OCH FÅR HELT NYA ANVÄNDNINGSMÖJLIGHETER. ETT EXEMPEL SOM REDAN FINNS, OCH FUNGERAR, ÄR EN GARDIN MED SOLCELLER. DEN FUNGERAR SOM EN SOLFÅNGARE PÅ DAGEN OCH EN LAMPA PÅ NATTEN.

RANDIGT BLIR RUTIGT.

TEXTILA YTOR ÄNDRAR FÄRG OCH MÖNSTER MED HJÄLP AV VÄRMEKÄNSLIG FÄRG, ELEKTRONISK UTRUSTNING OCH TRÅDLÖS KOMMUNIKATION. DU KAN TILL EXEMPEL SPELA »TRE I RAD« PÅ DEN RUTIGA KÖKSDUKEN MED VARMA KAFFEKOPPAR, ELLER FÅ SOFFAN ATT BYTA MÖNSTER NÄR DET RINGER PÅ DÖRREN.

TYG SOM LÄKER SÅR.

NÄR NANOFIBRER MED SPECIELLA FÖRMÅGOR INTEGRERAS I TEXTILA PRODUKTER FÅR DE NYA ANVÄNDNINGSMÖJLIGHETER. FORSKNINGEN SKER I SAMVERKAN MED MÖLN-LYCKE HEALTH CARE. MÅLET ÄR ATT TA FRAM EN BAKTERIEDÖDANDE FIBERDUK, SOM SKA STIMULERA SÅRLÄKNING.

VÄRLDENS BÄSTA KULTURPOLITIK

När debattens vågor svallar som högst kan man få intrycket av att den svenska kulturpolitiken är helt värdelös. Det är den inte. Jag skulle tvärtom vilja hävda att vi på många sätt har, och har haft, världens bästa kulturpolitik.

Då ser jag det förstås främst ur ett medborgarperspektiv. Det är fantastiskt att ha tillgång till bibliotek, kulturhus, kulturskola, museer och högkvalitativ scenkonst nästan var man än bor. Oavsett om man har gott om pengar, eller inte. Det kostar inte mycket mer än en matkasse att besöka en operaföreställning. Och det största hindret för att ta del av utbudet är att man inte har tid, enligt förra årets SOM-undersökning.

Så tillhör svenskarna också de allra mest kulturaktiva, enligt europeisk statistik. Vi ligger i topp när det gäller eget utövande. 93 procent av svenskarna säger sig ha utövat någon form av kulturaktivitet de senaste tolv månaderna. Att jämföra med 39 procent av grekerna, till exempel. Det är också en betydligt högre siffra än i Frankrike, som vi så gärna kallar »kulturellt«. Där är andelen lägre i alla kategorier av kulturkonsumtion. Nu hör det förstås till saken att siffror alltid är förföriska. Förföriska och förrådiska. Själv tar jag statistiken med en tesked salt. Jag använder den mest för att påminna mig själv om att allt kanske inte är så dåligt i Sverige. Trots allt.

Det är också den uppfattning jag möter i internationella sammanhang, bland forskarkollegor från hela världen. De undrar ofta vad vi klagat på här i Sverige, och tycker att vi verkar ha det mycket bättre kulturpolitiskt än på andra håll; att vi är »världsledande«, helt enkelt. Fast att vara »världsledande« betyder förstås ingenting. Det är viktigare att vara bra. Det finns trots allt saker som skulle behöva förbättras. Ofta handlar det om baksidor av det som annars är bra. En sådan uppenbar baksida av den utbyggda infrastrukturen är att den är kostsam. Kostnaderna ökar dessutom över tiden, vilket leder till att annat får stryka på foten. Det kan handla om konstnärernas villkor, även om det i sig är en mer komplicerad fråga, med många bottnar och dimensioner. Eller om det så kallade fria kulturlivet, som inte alltid får det stöd som man behöver. Just avsaknaden av fria medel, för det som inte redan ryms i systemet, är ett av de allvarliga problemen i svensk kulturpolitik. Särskilt nu när stiftelsen Framtidens kultur går mot avveckling. På sikt kan det skapa problem, och om ytterligare trettio år kanske det inte alls ser så bra ut för Sverige. Vi kan ju inte bara bevara det vi har, vi behöver också utvecklas.

Man kan även känna en viss oro för utrymmet för det experimentella. Det gäller förstås generellt i vårt allt ihärdigare mät- och utvärderingssamhälle, men slår kanske extra hårt mot just konsten. Där måste det finnas rum för att inte veta vart man ska, att fara iväg åt ett helt annat håll, stanna upp, misslyckas, överraska och överrumpla. Tyvärr är varken staten eller marknaden, varken det offentliga eller det kommersiella, alltid det bästa alternativet för att värna det utrymmet. I det offentliga uppdraget ligger att skapa medborgarnytta, vilket inte så sällan tolkas som att man ska nå en så stor publik som möjligt. Det vill säga man hamnar i praktiken, om än med andra bevekelsegrunder, i ungefär samma situation som med en kommersiell logik. Då kan det civila ibland vara ett bättre alternativ. Sverige är lite

Varför klagat

vi så mycket på

kulturpolitiken?

Vi har det bättre

än de flesta, inklusive

fransmännen.

Emma Stenström

berättar hur det

kan bli ännu

bättre.

eget. Ja, i globala värderingsstudier framstår vi till och med som ganska extrema. Vi är mer individualistiska och mer sekulariserade än de flesta länder, vilket anses vara en anledning till att vi har kunnat bygga ett sådant starkt välfärdssamhälle. Genom att inrätta en stark stat har vi sluppit vara direkt beroende av varandra. Baksidan av det är att vi inte alltid har blivit bra på att dela ansvaret för saker och ting. Det sätter sina spår på kulturområdet. Visst vore det bra om fler klev in, utan att det offentliga för den skull kliver ut?

Överhuvudtaget är det intressant att utveckla en palett av möjligheter, och då vill jag gärna inkludera också den egna finansieringen och företagandet. Jag tillhör visserligen inte dem som har entreprenörskap som religion. Inte heller tror jag att all konst och kultur kan klara sig på marknadens villkor. Men jag kan absolut se att det kan gå att förbättra förutsättningarna för kulturföretagande. Dels genom bättre förutsättningar för småföretagande generellt, bland annat via socialförsäkringssystemen. Dels via satsningar specifikt på kulturföretagande, främst av kunskapskaraktär.

Här finns dock en intressant paradox. Å ena sidan talas det mycket om att konst och kultur bidrar till ekonomisk tillväxt, inte minst i regionerna. Å andra sidan har det inte gjorts särskilt mycket på just företagsfronten. Det är ännu ett område där Sverige inte är världsbäst. Trots att vi tidigt identifierade kulturen som en viktig ekonomisk sektor, under begreppet upplevelseindustrin, skapade vi inte någon specifik kulturnäringspolitik. Likaså var vi sena med att anamma olika ekonomiska åtgärder för att stimulera kulturföretagandet, som exempelvis specifika kulturinvesteringssonder. Här skiljer vi oss från en del andra länder. Och jag tror att det fortfarande finns en hel del kvar att göra, inte minst på kunskaps- och utbildningsfronten.

Det borde inte vara omöjligt. Det borde gå att komplettera den, på många sätt utmärkta, kulturpolitik vi redan har med det som saknas. Jag vill därför – för ovanlighetens skull, i kulturpolitiska sammanhang – sluta i samma optimistiska anda som jag började. Vi är inte så dåliga som det ibland görs gällande.

EMMA STENSTRÖM

ÄR EKONOMIE DOKTOR VID HANDELSHOGSKOLAN I STOCKHOLM,

GÄSTPROFESSOR VID KONSTFACK SAMT STYRELSEORDFÖRANDE I

SWECULT – SWEDISH CULTURAL POLICY RESEARCH OBSERVATORY,

VID LINKÖPINGS UNIVERSITET.

VINNAREN TAR ALLT

Varför har konstnärer mycket lägre inkomster än andra yrkesgrupper med liknande utbildningsnivå? Varför kan kvalificerade konstnärer så sällan försörja sig på sitt yrke? Svaret är enkelt. Det beror på att utbudet är större än efterfrågan. Men varför är det så? Och varför ökar obalansen?

Anders Forsman vet förmodligen mer om konstnärernas ekonomiska villkor än någon annan i Sverige. Han har lett de senaste mer gedigna offentliga utredningarna på området: *Arbete åt konstnärer* (SOU 1997:183) och *Konstnärerna och trygghetssystemen* (SOU 2003:21). I sitt senaste inlägg *Konstnärpolitiska dilemman*, tryckt i *KulturSverige 2009* (SWE/CULT/LINKÖPINGS UNIVERSITET 2008), ger han sig främst på just frågan om det växande gapet mellan tillgång och efterfrågan. Forsman pekar ut två orsaker: den offentliga utbildningsexpansionen och tjänsteproduktionens kostnadssjuka.

Sedan sextioalet har vi fått en rad nya statliga konstnärliga högskoleutbildningar – och ännu fler förberedande skolor. Trenden är tydlig: De kvalificerade konstnärerna blir allt fler.

Kostnadssjukan i tjänstesektorn (vård, undervisning och skådespeleri till exempel) beror på att tjänster inte kan effektiviseras i samma takt som varuproduktion. Man kan inte framföra en stråkkvartett med färre än fyra musiker. Och poängen med att spela den dubbelt så fort är lika med noll. Kostnadssjukan slår mot allt konstnärligt arbete som inte massdistribueras. Det blir allt dyrare att anlita konstnärer, och då pressas efterfrågan ner.

Det finns ytterligare tre saker som gör konstnärer fattiga. Den första är att den så kallade »bildningsborgerligheten« har vuxit kraftigt de senaste 50 åren. Medelklassen blir större, fler utbildar sig överlag – och identitetsnormen »konstnär« blir tillgänglig för fler. Av de ungdomar som pluggar vidare är andelen blivande konstnärer kanske konstant, men själva rekryteringsbasen växer stadigt.

Nästa orsak är den post-materialistiska värderingsförändringen. Gamla, men förr socialt exklusiva, föreställningar om konstnärskapet som personligt kall och attraktiv livsstil förstärks och vinner in steg i allt bredare grupper i dag. Den som drivs av kallets, hobbyns eller självförverkligandets motiv blir inte lika lätt avskräckt av ett uselt ekonomiskt utbyte. Tvärtom kan man luta sig mot urgamla föreställningar om hur konstens äkthet bevisas av de uppoffringar man är beredd att stå ut med.

Ser man på sin verksamhet som ett vanligt yrke eller som en ren födkrok – ett kneg – styrs man av det ekonomiska utbytet. Många konstnärer gör tvärtom. De skaffar sig ett kneg för att finansiera kallet. Ingen är gladare för detta än köparna av konstnärligt arbete.

* * *

Förskjutningen mot post-materialistiska värderingar är en välfärdseffekt. Den beror på ökande realinkomster, mer fritid och stigande utbildningsnivå. Det gör inte bara livsstilsyrken attraktiva för allt fler. En långsiktig stegrande välfärd minskar

**Kändisekonomi,
statusjakt och en
överbefolkad
medelklass.**

**Svante Beckman
förklarar varför
de flesta konst-
närer kommer att
bli ännu fattigare.
På konstparnassen
tar vinnaren allt.**

också, via effekterna på individernas livsoptimism, de upplevda riskerna med att välja konstnärsbanan.

Den tredje orsaken är utvecklingen mot en kändisekonomi, där kampen om mediernas uppmärksamhet styr vårt sociala och ekonomiska beteende. Så fungerar konstvärldarna av tradition; uppmärksamhet och skräprestige ger ekonomisk framgång. Därför är det intressant att fråga sig vad en allmän förstärkning av sådana tendenser har betytt för tillströmningen till konstnärstryken. Dessvärre saknar vi i Sverige den inkomststatistik som skulle kunna visa att de mest kända konstnärerna, som jag tror, står för en ökande andel av gruppens totala inkomster. Min poäng är inte att medierna har betydelse för konstnärernas ekonomi, utan att betydelsen växer.

En marknad som närmar sig »the winner takes it all« leder till ett kraftigt överutbud av »bidders«. Ju färre som blir utvalda desto fler känner sig kallade att bli konstnärer. Det räcker med ett par Foppa och Zlatan, med fantomberömmelse och fantasiinkomster, för att den svenska ungdomen ska investera ofattbara mängder obetalt arbete och hängivenhet i idrotten. Ju högre tröskeln till genombrottet är för en konstnär, och ju större ekonomisk betydelse det har, desto längre – och fruktlösare – kamp om etablering är han eller hon beredd att utstå.

De potentiella vinsterna är så stora att ofattbara uppoffringar blir rationella. Överutbudet av konstnärligt arbete ter sig ekonomiskt irrationellt på kollektivets nivå, men inte på individens.

Ska det växande gapet mellan tillgång och efterfrågan förklaras av överutbildningen, kostnadssjukan, den växande medelklassen, värderingsförändringarna – eller konstnärernas allt mer lotteribetonade ekonomiska villkor? Det är rimligt att tro att samtliga faktorer spelar in. Och det är tydligt att dessa krafter slår mycket olika mot olika konstnärsgupper. Men det är en helt annan historia.

SVANTE BECKMAN
ÄR PROFESSOR VID TEMA KULTUR OCH SAMHÄLLE
PÅ LINKÖPINGS UNIVERSITET.

FARLIG FÖRBINDELSE

DE GÖR PR FÖR DIKTATURER, FÅR ALLT ANNAT ATT BLEKNA – OCH SLUKAR MUSEIBUDGETAR. SJÄLVA SER DE SINA VERK SOM TROLLSPÖN. ÄR STJÄRNARKITEKTERNA VÅR TIDS STÖRSTA OCH FARLIGASTE KONSTNÄRER?

SEDAN DEN SVARTA KUBEN landade har konstvärlden inte kunnat sluta prata om den. Kalmars Konstmuseum har hyllats för sin vassa siluett, sin smakfulla look och sina blygsamma fotavtryck. Och i december knep arkitekterna THAM & VIDEGÅRD HANSSON det tjusiga Kasper

Salin-priset för byggnaden. Allt bra så långt. Det finns bara ett problem med fjol-årets mest uppmärksammade konstmuseum. Vem talar egentligen om konsten?

Museets styrelse stoppade nyligen en utställning av den kontroversiella konstnären LARS VILKS. Det kan vara det

bästa svenska exemplet på en internationell trend, där arkitekturen tillåts vara mer spännande än konsten.

Inget har varit sig likt sedan 1997, då FRANK OWEN GEHRY förvandlade lilla Bilbao till ett begrepp – och en världsattraktion. Arkitekten PHILIP JOHNSON

kallade Guggenheimmuseet i Bilbao för »the greatest building of our time«. Sedan dess har allt fler konstorganisationer satsat allt mer av sina resurser på ett kort: att få någon av de största arkitekterna att göra samma sak för just dem.

Internationellt har de nya stjärnarkitekterna fått ett namn: *Starchitects*. En liten klick som bokstavligen redesignar världen. Inte bara dess demokratiska delar, om man ska vara petig. I dokumentären *Bird's Nest*, om Beijings fågelboformade Olympiastadion, sade elitarkitekten JACQUES HERZOG att »man måste förstå att god arkitektur inte bara existerar i demokratiska länder«. Om ALBERT SPEERS haft den repliken i filmen om hans liv (*Djävulens arkitekt*, 2008), hade samma ord fått oss att rysa av obehag. Men det kanske beror på att Speers estetik var mer skrämmande. Inte alls lika förfinad som verken av REM KOOLHAS, ZAHA HADID, Jacques Herzog och resten av superarkitekterna som jobbar för dagens diktaturer.

Elitarkitekten har blivit en orörbar stjärna, som kan smälla upp upp en hel diktaturstad ena dagen, och ett stort svenskt landmärke nästa. Vi vande oss snabbt. Oavsett om det rör sig om små tusenkvadratsvillor som slängs ihop i förbifarten eller morgondagens IT-museum, höjs verken till skyarna. Är arkitekturen den nya konsten?

ARKITEKTUREN SKA FRIGÖRA MÄNNISKAN
Störst av alla starchitects är kanske Rem Koolhaas, en holländsk diplomatson som blivit diktaturen Dubais främsta PR-agent och ligger bakom några av Kinas mest spektakulära byggnader. Bland annat CCTV, den kinesiska statstelevisionens mastodonthögkvarter.

EFTERSOM VÅR BYGGNAD ANSES VARA UPPKÄFTIG BORDE ÄVEN VÅRA UTSTÄLLNINGAR FÅ VARA DET.

/MARTIN SCHIBLI

VI KONSTNÄRER ÄR JU LITE TOKIGA OCH DÅ KAN HUSET VARA DET OCKSÅ

/MARIANNE LINDBERG DE GEER

»Precis som en konstnär kan använda pengar som ett av sina material utnyttjar Koolhaas diktaturen som sin lera och formar om den till något eget«, sa Dagens Nyheters arkitekturkritiker PEDER ALTON i ett runda bord-samtal (Forum AID, 2008). Expressens konstkritiker NATALIA KAZMIERSKA var inne på ungefär samma linje: »En konstnär kan ju komma med en bisarr idé och säga »min vision om världen ser ut så här, den vill jag göra«. Jag tycker att Rem Koolhaas är mer som en konstnär nu. Och han kan dessutom förverkliga sina idéer, eftersom det finns någon som betalar för det«. Men konstnärer av den kalibern har inte bara hela världen som duk. Både Rem Koolhaas och Herzog & de Meuron verkar se sina skapelser som trollspön. Till exempel ska deras hus göra diktaturer till demokratier. När en journalist från die Zeit (5/6, 2008) frågade om Rem Koolhaas var i maskopi med diktaturen blev svaret bara en lång harang om kritiska västerlänningar. Elitarkitekterna tycks snarare tro att deras arbete kan frigöra människors sinnen. Precis som konsten.

Ett stycke spjutspetsarkitektur som tilldelats den rollen är OS-Stadion i Beijing. »Fågelboet«, som är världens mest kontroversiella byggnad och har kostat minst tio arbetare livet enligt Sunday Times (och betydligt fler enligt Amnesty), är inte bara en symbol för Kinas väg mot världsdominans. Den regimkritiska konstnären AI WEIWEI fick

hjälpa Herzog & de Meuron att rita arenan. På uppdrag av diktatorn.

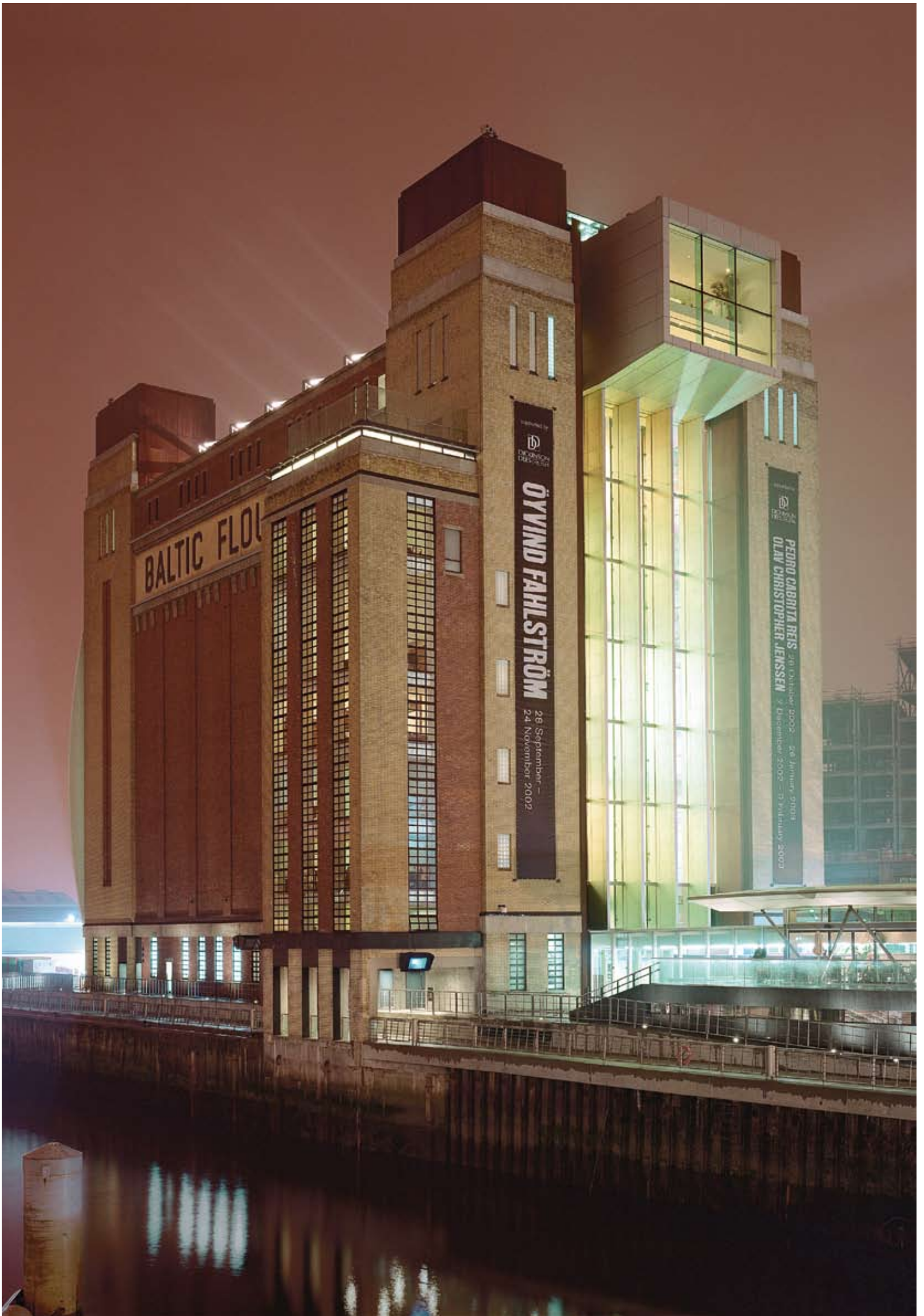
Kinas motsvarighet till Frihetsgudinnan ska enligt Jacques Herzog »föda radikala idéer och en strävan hos folket mot frihet«. Men varför skulle regimen investera i folkets frihet? Kina försöker snarare tvätta sin image. Den diktatur som vill vinna respekt i dagens globaliserade värld behöver smart reklam. Och med världens största arkitekter som PR-agenter kan Dubai och Kina förföra oss. De nya diktaturerna är enorma företag, vars varumärken laddas med löften om innovation och skönhet. Kanske kommer inspirationen från Nazitysklands pampiga propagandakonst, som gav medborgarna sken av ett idylliskt samhälle. I dag duperar man omvärlden istället.

»KONSTNÄRER ÄR TOKIGA«

Att västvärldens museer och konstorganisationer lägger så mycket pengar på arkitektur är ett annat tecken på att Rem Koolhaas och hans gäng är vår tids konstnärstjärnor. Vem kommer bry sig om vad som visas i den tillfälliga konstsalong som Koolhaas och modehuset Prada skickar till Seoul i vår? När du kan få tak, golv och väggar att byta plats genom en enkel handrörelse blir byggnaden svår att bräcka för konsten. Men *Prada Transformer* är bara en liten petites, som krefsats ner mellan arkitektens mastodontprojekt.

Kampen om att bli nästa Bilbao sker på liv och död – för museerna. Starchitects som Zaha Hadid kan rasa vidare till nästa prestigeprojekt, oavsett om huset blir en hit eller floppar. Stjärnan sitter orörbar på tronen. Men för den som pumpat in hundratals miljoner dollar i en framtidsfantasi ritad av henne, DANIEL LIBESKIND, RENZO PIANO eller något annat säkert kort, gäller det att kunna

HAN BLIR UPPHETSAD AV ARKITEKTUR ... HÄR HAR FOTOGRAFEN JOHAN FOWELIN FOREVIGAT BALTIC CENTRE FOR CONTEMPORARY ART.

FÖR DEN RELIGIOSA GRUPPEN PL KYODAN HANDLAR ALLT OM KONST. HÄR ÄR ETT AV DERAS HUS.
FOTO: CHRISTOFFER RUDQUIST.

SVART KUBARKITEKTUR HAR STULIT UPPMÄRKSAMHETEN FRÅN UTSTÄLLNINGARNA PÅ KALMAR KONSTMUSEUM.
FOTO: NILLE SVENSSON

ARKITEKTDROTTNINGEN ZAHA HADIDS TÄVLINGSBIDRAG ÄR ETT KONSTVERK I SIG. HÄR ÄR HENNES FÖRSLAG TILL ETT MUSEUM I MARSSELLE.

DENVER ART MUSEUMS HAR FÅTT DYR UPPGRADERING I FORM AV SUPERSTJÄRNAN DANIEL LIBESKINDS SPJUTSPETSARKITEKTUR.

ELITARKITEKTEN ZAHA HADIDS TILLBYGGNAD ÄR DET BÄSTA VERKET PÅ ORDRUPGAARD MUSEUM I KÖPENHAMN.
FOTO: JOHAN FOWELIN.

locka turister från hela världen.

»Nästa Bilbao« på allas läppar är just nu Roms nya konstmuseum Maxxi, ritat av just Zaha Hadid. »Museet har alla chanser att bli internationellt uppmärksammat som en utmanare till Guggenheim« skrev Peder Alton i Dagens Nyheter. Men konkurrensen är stenhård. De flesta museer får bara stråla sig i glansen ett kort tag. Risken är stor att nästa stora bygge blir ännu mer fantastiskt. Men varför måste ett museum egentligen vara så spektakulärt?

– I och med att det är ett hus för

konst vågar kommunalpolitiker och andra makthavare klämma i lite. Man tror att medborgarna sväljer mer udda och iögonfallande arkitektur då. Vi konstnärer är ju lite tokiga och då kan huset vara det också, säger MARIANNE LINDBERG DE GEER, som sitter i Statens kulturråd.

Har arkitekturen tagit över när konsten blivit för svår att förstå?

– Jag tror snarare att konsten blivit för mån om att passa in, medan arkitekturen hittat en arena för spjutspets som samhället äntligen uppskattar.

EN BRA TOALETT ÄR VIKTIGT

Ett av världens mest hyllade hus är *New Museum* i New York. Det ritades av det japanska arkitektkontoret SANAA och pryder indiesidan av Manhattan sedan hösten 2007. Med sin asymmetriska sockerbitsestetik, drömterrass på elfte våningen och regnbågsfärgade »Hell yes«-logga får byggnaden de flesta på fall. Att vandra genom den är ljusterapi. Och ingen kommer ut ur glasentrén utan minst en accessoar med museets tuffa tagline. Folk vallfärdar hit från hela världen av en orsak – och inte är

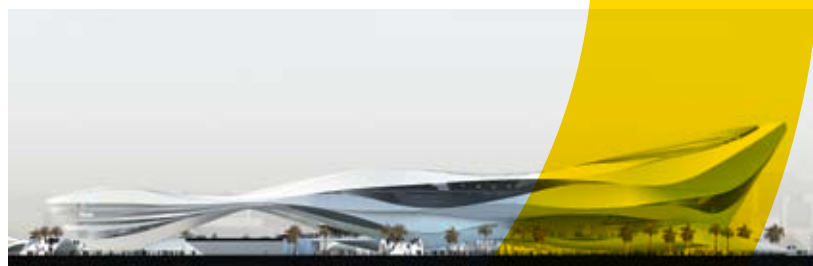
SANAA'S NEW MUSEUM HAR EN
TRANSPARENT GALLERFASAD SOM ÄR
SÅ VACKER ATT ALLT ANNAT BLEKNAR.
FOTO: ÅKE E.SON LINDMAN

NÄR AMBULERANDE
CHANEL MOBILE ART
CONTAINER KOMMER TILL
EN STAD ÖVERSKUGGAR
BYGGNADEN INTE BARA
SINA UTSTÄLLNINGAR.

STEVEN HOLLS
NELSON-ATKINS
MUSEUM OF ART
(KANSAS CITY) SER
MER UT SOM EN
TUSCHTECKNING
ÄN EN BYGGNAD.
FOTO: ANDY RYAN

SÅ HAR LÅNG BILDTEXT KAN MAN TÄNKA SIG ATT MAN FÅR PLASS
MED TYPEN I FÖRTECKEN KANSKE. OCH SEDAN CREDIT PÅ DET

REM KOOLHAAS TILLFÄLLIGA
KONSTSALONG ÄR SÅ FINURLIG
ATT INGEN KOMMER BRY SIG OM
VILKEN KONST SOM VISAS INUTI.
FOTO: MARC GERRITSEN

DIKTATURARKITEKTUR NÄR DEN ÄR SOM SNYGGAST.
STJÄRNKONTORET UNSTUDIOS MOMEMA SKA BLI
DUBAIS MOTSVARIGHET TILL MOMA.

det konsten. Även om det förstås inte är något fel på den. Eller på utställningsrummen, som noggrant skräddarsytt för att maxa de futtiga 5000 kvadratmetrarna.

– Jag tycker inte att museiprojekt ger mer intressant arkitektur. Däremot tar de ofta en hög ansats, och media är oftast helt okritiska till resultatet. Det finns gott om bejublade men rätt så dåliga museibyggnader, säger det svenska stjärnskottet JONAS ELDING, som ledde SANAA:s arbete med *New Museum*.

Allra minst imponerad är han av

alla svåransända rum som han säger sig se i projekt där curatorer och museiledning inte varit starka nog gentemot arkitekten.

Måste museer göra en Bilbao för att få besökare?

– Det finns säkert andra sätt att profilera sig, men byggnaden är väldigt konkret. Vi diskuterade aldrig någonsin rent kommersiella varumärkeseffekter under arbetet med *New Museum*. Däremot nämndes motsatsen vid något tillfälle; faran med att förknippas alltför starkt med sin byggnad. Men uttrycket

att »göra en Bilbao« är lite onyanserat. Dia Beacon, Palais de Tokyo och SANAA:s Kanazawa känns mindre pompösa.

Ett färskt svensk exempel på en slags strävan efter Bilbao-effekten är Riksställningars nya hus i Visby, som även det nominerades till Kasper Salinpriset för sin nyskapande arkitektur. Bygget kostade 300 miljoner kronor.

Tham & Videgård Hansson, som ritade det vinnande museet i Kalmar, har nu även gått vidare i Forum AID Awards. Curatorn MARTIN SCHIBLI berättar att projektet haft internationella förebilder.

– Vårt mål är att uppfylla den kvalitetsnivå som finns i Tyskland eller Schweiz. Förhoppningen är att museet ska bli en angelägenhet inte bara för Kalmarbor, utan skapa ett intresse för hela regionen i Sverige och på andra håll. Att bekräfta och utveckla idén om Kalmar som kulturområde.

Men medan Kalmar konstmuseum hyllats för sin arkitektur har själva verksamheten kritiserats. I november 2008 stoppade styrelsen en utställning med Lars Vilks, över huvudet på museichefen KLAS BÖRJESSON. Utställningen skulle ha ägt rum i sommar. SVEN LINGREN, ordförande i konstföreningens styrelse och Kalmar läns landshövding, sade till tidningen Barometern att Styrelsen beslutat att Vilks konstnärskap inte är angeläget att lyfta fram och att »det är viktigt att det nya konstmuseets utställningar håller hög klass i nivå med byggnadens arkitektoniska kvalitet«.

»Jag tycker att yttrandefriheten inom konstlivet har tagit stryk under de senaste åren. Man gör en massa hänsynstaganden som innebär att friheten har beskurits för konstnärer«, sade HENRIK TELEMAN, konstnär och chef för Virserum konsthall, till Barometern efter beslutet.

– Eftersom vår byggnad anses vara uppkäftig borde även våra utställningar få vara det. Vi skulle ju inte föreslå en utställning som inte har hög konstnärlig kvalitet. Läs *Hur man blir samtidskonstnär på tre dagar*. Där beskrivs vad som är konstnärlig kvalitet och hur den skapas. Kvalitet är ett komplext system men kan reduceras till att motsvara konstnäreans nätverk, säger Martin Schibli som har skrivit boken tillsammans med Lars Vilks.

»Förr tog det lång tid att bli konstnär. Det krävdes lång teknikträning för att lära sig att skapa konsten med stort K. Idag är det enklare. På tre dagar kan man installera sig som samtidskonstnär om man följer de råd författarna ger«, lyder bokens sammanfattning. Det handlar om nätverkande, varumärkesbyggande och andra strategier för att göra karriär. En handbok i hur man

marknadsför sig, helt enkelt. Men alla har inte samma uppfattning om vad som är konstvärldens största svaghet idag.

– Konsten har förändrats i riktning mot marknadsvara och investeringsobjekt. Innehållet har devalverats, men intressant arkitektur kan erbjuda publiken den upplevelse de förväntar sig, säger JOHAN FOWELIN som fotograferar arkitektur för tidningar som Wallpaper. För honom råder ingen tvekan om arkitekturens betydelse.

– Det är inte politisk korrekt, men jag blir upphetsad av ett intressant rum. Och jag vill gärna ha det för mig själv. Bra arkitektur manifesterar idéer och villkor för samtiden. En sammanflätad väv av ideologi och materiella förutsättningar i ett givet ögonblick. Inte bara om arkitekturen i sig utan också om hur vi vill leva, hur vi ser på oss själva och hur samhället är organiserat. Rem Koolhaas är träffsäker och framgångsrik för att han tidigt formulerade en arkitektur för det postindustriella samhället. Den är som bekant fragmentiserad, dekonstruerad och antiauktoritär. Men den är också kapitalistisk och upplevelseinriktad.

Martin Schibli tror dock att innehållet kommer att bli viktigare än byggnaderna på sikt för museiarkitekturen.

– En ny byggnad är en symbolisk markering för konsten som visas. På kort sikt dras intresset till den nya byggnaden, i ett längre perspektiv är det innehållet som betyder något. Sedan kan man konstatera att bra toaletter och en bra shop är väsentliga faktorer för att få besök.

»KONSTEN HAR INGET VÄRDE«

»Varför är all konst så dålig?«, skrev Bon Magazines konstredaktör FREIRE BARNES nyligen i en krönika. Enligt henne hittar man inte mycket på Frieze Art Fair London som skulle klarat sig igenom första året i en konstskola: »Varför i all världen tror någon att dessa verk är tillräckligt bra för att köpas?«. Tyvärr känner nog många igen känslan, om man ska vara helt krass. Kan det vara en konsekvens av att museernas

krut läggs på arkitekturen? Kanske behöver konsten något mer näringsrikt än nudlar nu när lågkonjunkturen, galleridöden och den allmänna depressionen biter oss i nacken? Eller kommer krisens utgallrande effekt bli räddningen?

– Det finns olika världar i konstvärlden. Det finns en viss glamour kring konst och på kort sikt påverkar det konstlivet under goda ekonomiska år. Till exempel kan man läsa måleriets popularitet som en indikator på högkonjunkturer. Vid förra kraschen på nittioalet var det många då uppburna och självklara konstnärer som blåstes bort och plockades bort från museiväggarna. Vilka av de nuvarande kändisarna klarar krisen? Konst är en social konstruktion, den har inget eget värde. Jag har en stor förhoppning om att krisen öppnar för något nytt, säger Martin Schibli.

Men kan vi vara säkra på att det räcker? Experterna säger att det är nu i lågkonjunkturen man ska göra investeringar. Och vad känns tryggast att satsa på när det är vinna eller försvinna som gäller? Konstnärerna som blivit en allt mer diffus skock i periferin – eller elitarkitekterna som kan svinga sina trollspön för att garantera en plats på världskartan?

»Det är inte designhotell, bostadshus eller flådiga landmärken som står för den mest nyskapande arkitekturen just nu – det är kyrkorna!« skriver Plaza Magazines ELIN AF KLINTBERG på tidningens blogg (10/12, 2008). Ett smart drag för alla som behöver piffa upp sin image, med andra ord. I dag känns konsten nästan lika svår att tro på som Gud. Så det är inte underligt att båda tar till samma reklampelare i form av förförisk arkitektur för att locka tillbaka tvivlarna. Men vad är det egentligen vi ställer ut när folk åker buss till ett museum för att se byggnaden?

BENEDICTE ANDERSSON
ÄR REDAKTÖR PÅ ARKITEKTUR-
OCH DESIGNMAGASINET FORUM AID
OCH FRILANSJOURNALIST.

MED SIN ASYMMETRISKA SOCKERBITSESTETIK FÅR NEW YORKS NEW MUSEUM HELA OMVÄRLDEN PÅ FALL. FOTO: ÅKE E:SON LINDMAN.

MATERIALBIBLIOTEKET

DESSA MATERIAL, OCH MÅNGA FLER, FINNS ATT KLÄMMA OCH KÄNNA PÅ HOS MATERIALBIBLIOTEKET. DET KOSTAR INGENTING OCH KONSTNÄRENS LÄSARE ÄR MYCKET VÄLKOMNA. MATERIALBIBLIOTEKET HITTAR DU I TELLUSGÅNGEN I SAMMA HUS SOM KONSTFACK VID TELEFONPLAN I STOCKHOLM. WWW.MATERIALBIBLIOTEKET.SE, TELEFON: 073-20 20 230

HÅLTAGNING

Det började med behovet av en metod för att stansa hål i plåtar, som sedan användes till att sila spannmål. RMIG tillverkar fortfarande sådana plåtar. Men tack vare intresse från arkitekter och designer har man nu också annan tillverkning. Högtalargaller, vindskivor i balkonger och möbler är bara några av dagens användningsområden. Det finns också möjlighet att själv designa hålbilden.

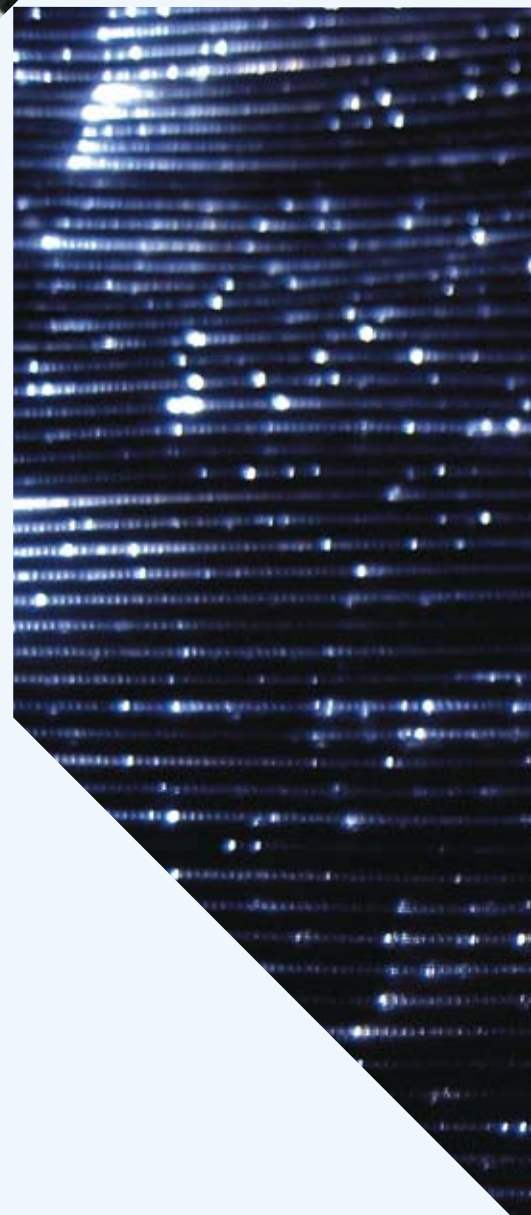
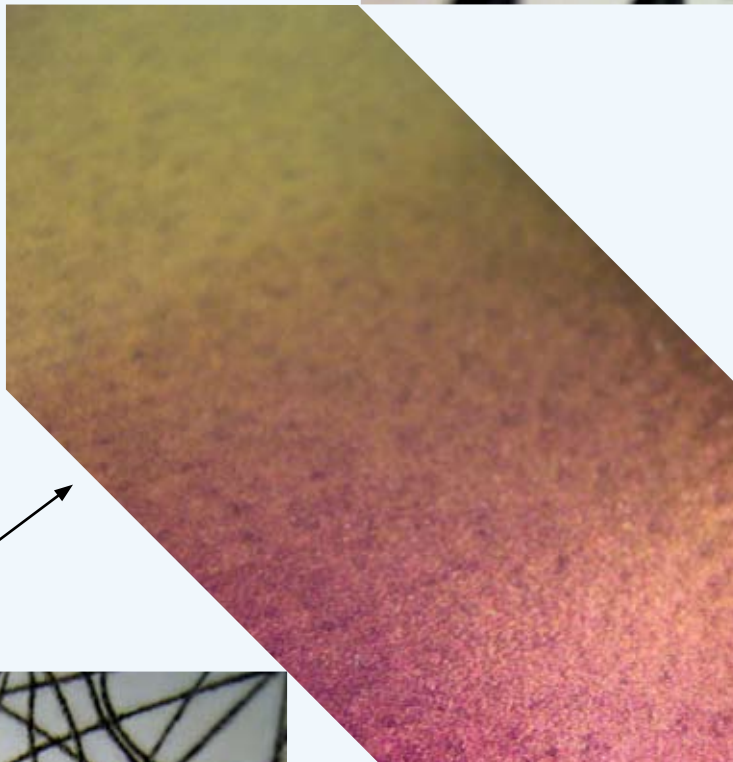
WWW.RMIG.COM

FÄRGFLIPP

Det tyska kemiföretaget Merck är en stor tillverkare av färg- och effektpigment. Pärlmorskimmer för kosmetikaindustrin är en storsäljare. Beroende på vinkeln du betraktar det i kan pigmentet skifta i två olika nyanser. I grova drag beror det på att man använder små naturliga och mångfacetterade mineralkristaller.

WWW.MERCK.DE

HANDARBETE

I transparenta skivor laminerade med vävda metalltrådar kommer dessa vackra handgjorda paneler från Lumicor. Silver Spun är det passande namnet. Eftersom plasten är PMMA eller PetG är det möjligt att UV-skydda panelerna. Skivorna släpper igenom ljus och fungerar till exempel mycket bra som effekt i inredningar med bakbelysning.

WWW.LUMICOR.COM

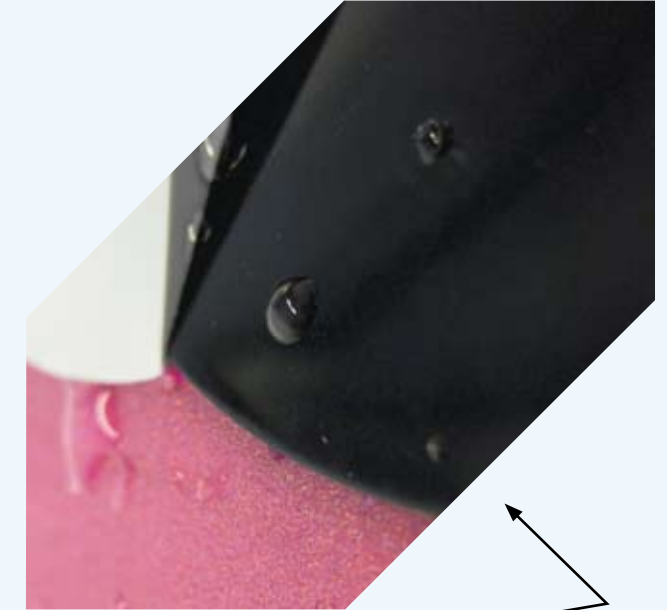

HÖGTEKNOLOGISK TEXTIL

Sedan Leonard Mayser grundade sitt hattmakeri hösten år 1800 har firman ägnat sig åt att forma och processa textilier. Nuförtiden tillverkar Mayser textilier för både modeindustrin och tekniska applikationer. Denna 3D-textil är stickad av polyamidfiber och sedan förstärkt med harts. Knopparna på bilden är cirka en centimeter i diameter.

WWW.MAYSER.DE

SPORTIG POLYMER

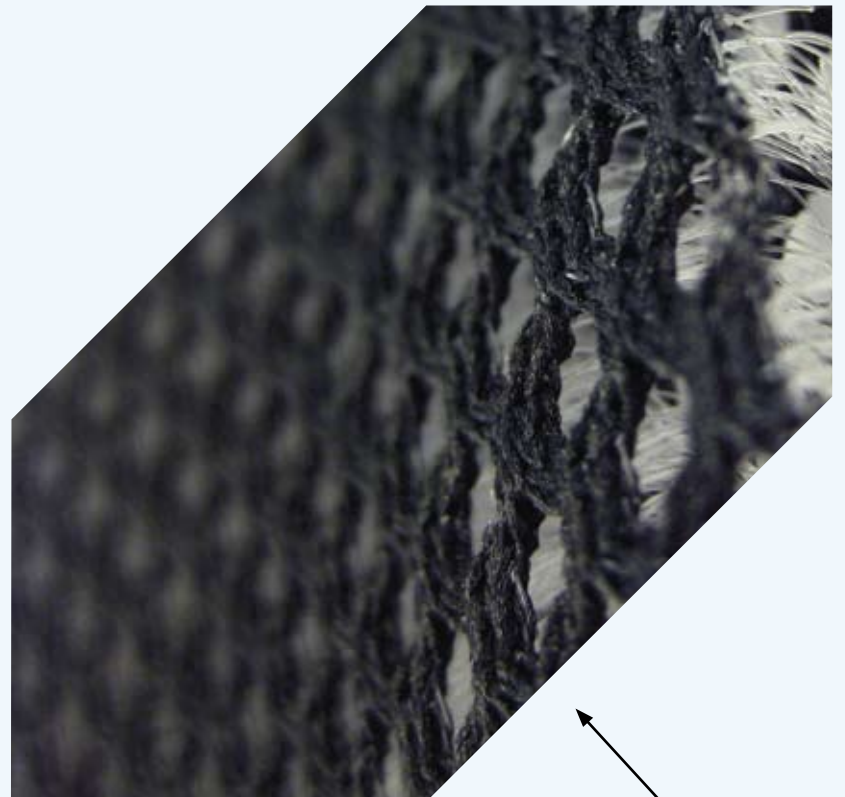
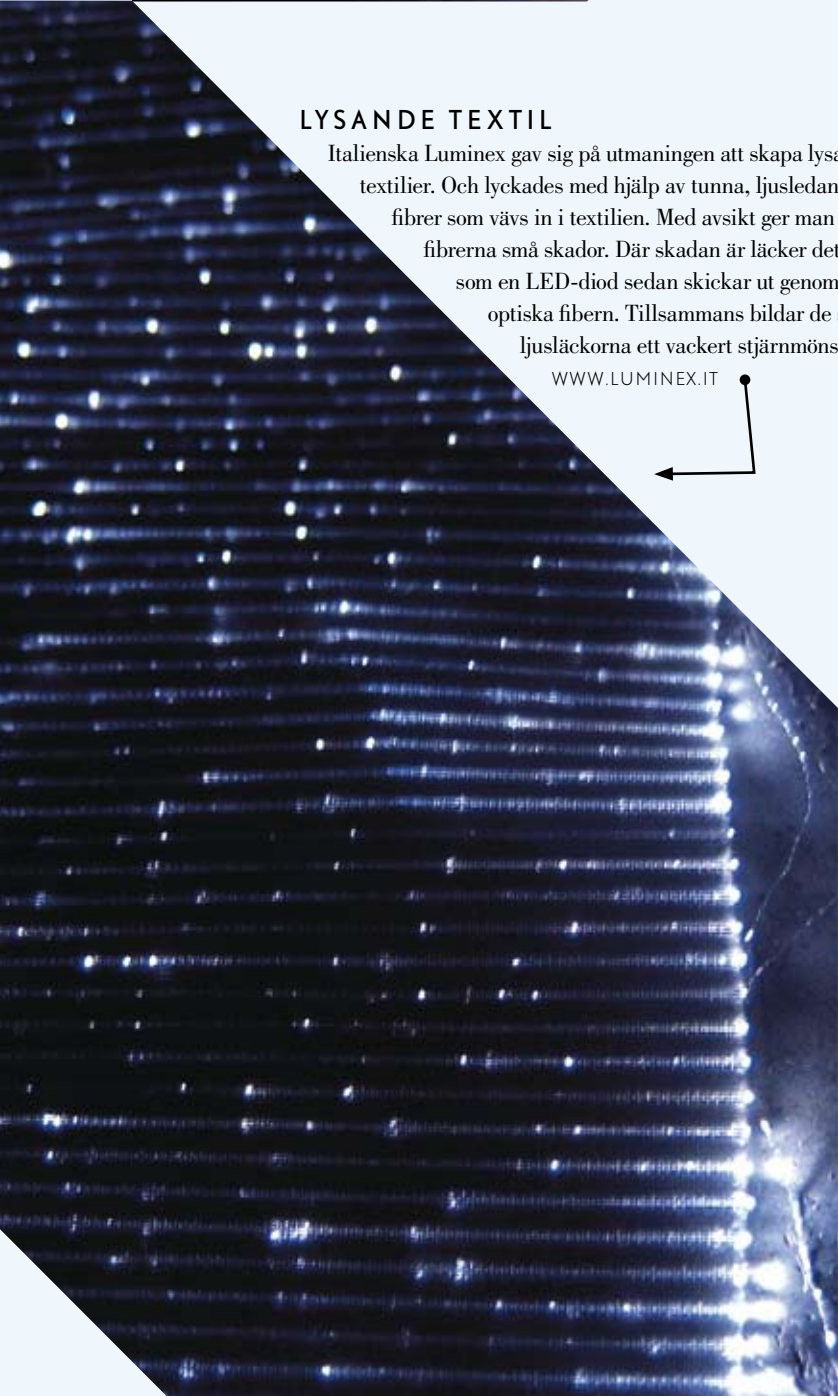
Silikon gör man av kisel. Andra mjuka polymerer görs oftast av olja. Silikon är mycket tåligt mot UV-ljus och används därför ofta i detaljer utomhus. Silikon tål också mycket hög värme, och behåller sin mjukhet även då det blir kallt.

WWW.WACKER.COM

LYSANDE TEXTIL

Italienska Luminex gav sig på utmaningen att skapa lysande textilier. Och lyckades med hjälp av tunna, ljusledande fibrer som vävs in i textilen. Med avsikt ger man fibrerna små skador. Där skadan är läcker det ljus som en LED-diod sedan skickar ut genom den optiska fibern. Tillsammans bildar de små ljusläckorna ett vackert stjärnmönster.

WWW.LUMINEX.IT

DISTANSVÄV

Att kombinera en fjädrande kärna med ett funktionellt och dekorativt ytskikt har länge varit svårt att få till med en och samma tråd. Men med sin 3mesh spacer har Müller textil kommit ganska långt. Materialet är passivt ventilerande och används i möbler, madrasser, skor och sportartiklar.

WWW.MULLERTEXTILES.COM

LASERLINER

- VAD HETER DU? → SUZANNA ASP.
VAD ÄR DET FÖR PRYL DU HAR DÄR? → LASERVATTENPASSET *LASERLINER*.
VAD ÄR DET FÖR NÅGOT? → ETT VATTENPASS MED EN LASERSTRÅLE OCH AVTAGBARA, JUSTERBARA FÖTTER. LASERKLASS II.
VAR HAR DU KÖPT DEN? → CLAES OHLSON.
VAD KOSTADE DEN? → 219 KRONOR.
VARFÖR KÖPTE DU JUST DEN? → JAG BEHÖVDE DEN FÖR ATT KONTROLLERA VINKLAR PÅ EN MÅLNING. NÄR JAG HÖLL PÅ MED DET KOM JAG PÅ ATT DEN SKULLE VARA ANVÄNDBAR I ETT NYTT VERK.
HUR ANVÄNDER DU DEN? → NU INGÅR DEN I KONSTVERKET *DOCTOR AND PATIENT*. VERKET BESTÅR AV EN STEGE, LASERVATTENPASSET OCH EN TOM SPÄNNRAM. LASERVATTENPASSET ÄR PLACERAT PÅ STEGEN OCH DESS OSYNLIGA STRÅLE PASSERAR GENOM RAMEN OCH TRÄFFAR I EN SYNLIG PUNKT VÄGGEN BAKOM.

LÄGVATTENMÄRKEN I
KONSTHISTORIEN #225

2008: I PROTEST MOT ATT REGERINGEN DRAGIT IN HANS
KONSTNÄRSLÖN FÖRSÖKER CARL-JOHAN DE GEER TA
LIVET AV SIG GENOM ATT DRICKA FYRA LITER VARMT LIM.
DET MISSLYCKAS.

Santiago Sierra

19 februari 2009

MAGASIN 3

STOCKHOLM KONSTHALL

FRIHAMNEN 115 56 STOCKHOLM TOR 11-19 FRE-SÖN 11-17
TEL +46 8 545 680 40 WWW.MAGASIN3.COM BUSS 1 & 76

HÄRKE KONSTNÄRSSTIPENDIUM

Stipendiet är på 15 000 kr, en månads fri bostad/arbetsrum och fri tillgång till grafikverkstad vid Härke konstcentrum. Huset, som är vackert beläget på Frösön nära Storsjöns strand med fjällutsikt, innehåller 12 bildkonstnärstateljeer, keramikverkstad, gästbostad, grafikverkstad och galleri. Stipendiaten erbjuds även utställningstid i Stadsmuséet Ahlbergshallen, Östersund, inom 1-2 år efter vistelsen. Syftet med stipendiet är att främja utbytet med konstnärer från andra delar av landet. Alla yrkesverksamma konstnärer kan söka. Östersunds kommun, Jämtlands Läns Landsting och Härke konstcentrum står som huvudmän för stipendiet.

Skriftlig ansökan på max ett A4 ark insändes tillsammans med meritförteckning och 7-10 fotografier på aktuella arbeten senast **28 februari**. Bifoga frankerat svarskuvert med adress. Beslut meddelas i mars.

Ansökan sändes till:

Stipendiekommitté
Härke konstcentrum
Härkevägen 5
832 96 FRÖSÖN

Upplysningar: 063-431 57

aktuellt om konst på nätet

recensioner

omkonst
konstnärer skriver om konst

konstkritik med bredd och djup

intervjuer

presentationer

debattartiklar

800 sökbara texter

uppdatering varje vecka

www.omkonst.com

DEN
INTERNATIONELLA
KONSTNÄRSDRIVNA
KONSTMÄSSAN

**SUPER
MARKET
2009**

www.supermarketartfair.com

13-15 FEBRUARI 2009
CLARION HOTEL STOCKHOLM
RINGVÄGEN 98
SKANSTULL

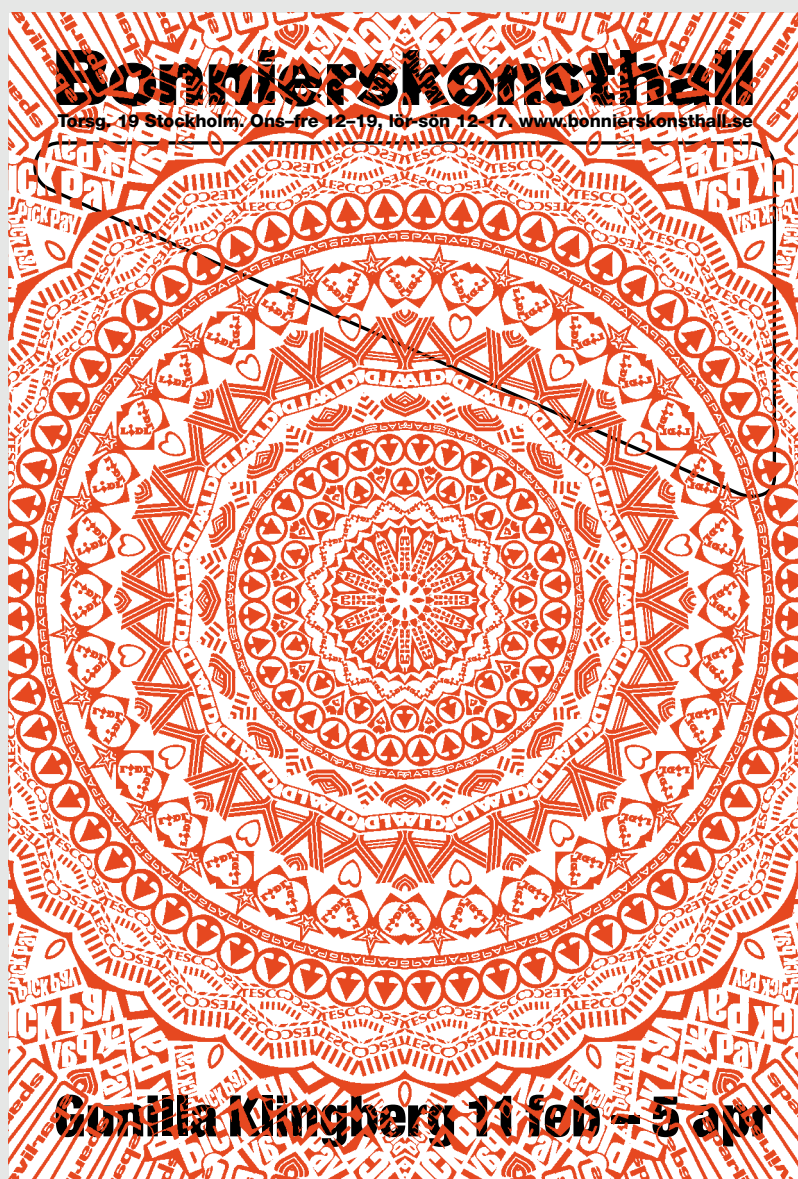
REYKJAVIK
ÖSTRA ÄMTERVIK
ESMILSTUNA
EDINBURGH
BIRMINGHAM
AMSTERDAM
THE HAGUE
AARHUS
COPENHAGEN
MUNICH
KARLSRUHE
KIRUNA
LULEÅ
UMEÅ
TURKU
HELSINKI
MOSCOW
DYESTAD
NÄSBY
WARSAW
BUCHARST
JERUSALEM
Malmö

SKULPTURPARK
2009

27 juni till 23 augusti
öppet dagligen 10-18

Vi tar nu emot anmälningar till årets utställning
sista anmälningsdag 1a mars.
Läs mer på www.marsvinsholms-skulpturpark.se
e-post: info@marsvinsholms-skulpturpark.se

MARSVINSHOLMS SKULPTURPARK
Marsvinsholms Allé 124, 271 93 Ystad

ateljé, galleri, utställning,
transport, kameror...

förmånliga försäkringar för
medlemmar i KRO och KIF

Danderydsgatan 14
114 26 Stockholm
tel 08 440 54 40
fax 08 678 29 20
info@gefvert.se
www.gefvert.se

gefvert
FÖRSÄKRINGSMÄKLARE

BATIKFÄRGER

(ALCRO, SARANEA)

VI HAR ÖVERTAGIT ETT
MINDRE FÄRGLAGER OCH
SÄLJER UT BATIKFÄRGER
SUPERBILLIGT, 200 KR/KG.

BRA KVALITÉ.
JADEGRÖN, GRÖN,
KLARGUL, KLARORANGE,
ORANGE, SILVERGRÅ,
KASTANJ,
RÖDVIOLETT.

NINNA GUNNARSSON
0297-42276, 070-4900287
EPOST: NINNA.G@GLOCALNET.NET

Grundsunda kulturstipendium

STIPENDIET består av ett belopp på 15 000 kronor och fri bostad i en stuga vid Prästsjön, Grundundavallen, Örnsköldsviks kommun. Alla kategorier av kulturarbetare kan söka stipendiet. Verksamhetsområde är ej i förväg utsatt.

HUVUDMAN för stipendiet är en kommitté utsedd av Grundsunda Hembygdsförening – dess beslut kan ej överklagas. Stipendiets avsikt är att ge kulturarbetare några veckors vistelse i naturskön miljö. Prestationskrav ställs ej.

MED ANSÖKAN bifogas 4 st färgdla av arbeten eller 4 st färgbilder till påsikt.

SISTA ANSÖKNINGSDAG
15/3 2009

I början av maj meddelas beslut om årets stipendiat.

SKRIFTLIG
ANSÖKAN
TILL:

STURE FORSBERG, ORDF
HUSBYN 156
890 35 HUSUM

UPPLYSNINGAR:
0663-101 74

STIPENDIEKOMMITTÉN

CALL FOR PROPOSALS before 31 January 2009

LAB09
LULEÅ ART BIENNIAL

RISK Under the thematic umbrella *RISK*, Luleå Art Biennial, LAB09 invites proposals for works/projects for its 14th edition opening June 17 2009. The curator of Luleå Art Biennial 2009 is Jan-Erik Lundström. see www.kilenartgroup.org

FINANSKRIS – EN STÄNDIG VERKLIGHET

Hur påverkas konsthantverkare av finans-krisen? Inte alls för vi har så lite pengar ändå? Köper våra kunder mindre eller märks ingen skillnad för att de handlar så lite?

På ett område kanske finanskrisen kan leda till något positivt för konstnärer, vem kan i dag ondgöra sig över att konstnärer lever på bidrag när banker och storföretag i kör ropar på statligt stöd? Med ens framstår kulturarbetare som genomkommerialiserade marknadsliberaler vid en jämförelse. Vi som så ofta får höra att vi måste markandsanpassa oss kan nu bolla tillbaka samma kommentar till Volvo, Carnegie med flera: Ni får väl göra det som kunderna vill ha!

Förhoppningsvis kan vi utrota klyschan att vi är så bidragsberoende. Sanningen

är att två tredjedelar av svenskt kulturliv är finansierat på annat sätt än med offentliga medel. Biljettintäkter, försäljning, sponsorpengar och inte minst kulturarbetarnas egna underbetalda insatser utgör den stora grunden till att det finns musik, konst, teater och litteratur i Sverige.

Det är viktigt att komma ihåg det när vi i debatter och i allmanhetens ögon klumpas ihop till ett kollektiv som bara lever på offentliga medel. Alla branscher är beroende av politiska beslut och offentliga finansieringsvägar, ALMI och NUTEK är ju inte precis inrättade för kulturföretagare. Tvärtom har vi ofta stött på svårigheter i de sammanhangen.

Vilken annan bransch hade tvingats acceptera regeringens och även oppositionens utdragna hantering av vår upphovsrätt därför att de är rädda att stöta sig med en stor opinion som har lärt sig att fildela? Att se sina produkter och patent spridas hur som helst för att en del av befolkningen anser att andra eller helst inga lagar ska gälla på internet hade i andra branscher lett till att domstolar och politiker fullkomligt drunknat i stämningsansökningar.

Men vi konstnärer använder som sagt våra resurser till att finansiera Sveriges kulturliv och har inga medel att driva omfattande juridiska processer.

Ur ett internationellt perspektiv är

det omöjligt för Sverige att ha egna lagar med inskränkt upphovsrätt, vi är ingen liten ö som kan bestämma själva om det. Hela den politiska processen verkar bara vara ett spel för att undvika det politiska självmord som man tror att en lag som förbjuder fildelning innebär.

I media ägnas spaltmetrar åt giriga skivbolag, övervakande myndigheter samt Piratbyrå och mycket lite åt branschorganisationerna och de enskilda upphovsmän som inte överlätit sina rättigheter till något bolag. Piratbyrå kan ägnas en hel artikel och musikerförbundet får möjligen en rad på slutet. För branschorganisationerna är dilemmat att de å ena sidan ska hävda medlemmarnas upphovsrätt samtidigt som de å andra sidan inte vill skapa en negativ inställning hos politiker och allmänhet till upphovsrätten. Trots det kan man fråga sig varför media är så upptagna av piraterna istället för att ställa fler frågor till branschorganisationerna.

Kulturarbetare måste värna om alla sina möjliga intäktskällor, upphovsrätten är en sådan som följer med oss hela livet. Det är inte alls lika säkert eller ens troligt att konserter, utställningar och försäljning utvecklas spikrakt uppåt hela tiden och vi har definitivt inte råd med att ställa ut eller förmedla musik utan ersättning för att eventuellt få spännande uppdrag framöver.

Hur ska man kunna ta betalt för något som tidigare erbjudits gratis?

I debatten om bilindustrins framtid bollas det med siffror om hur många andra arbetstillfällen ett jobb hos en biltillverkare genererar, alltifrån fem till 0,3. Liknade resonemang kan föras för konsthantverkare och konstnärer, på en konsthantverkare går det 0,3 gallerist, råvaruleverantör, tryckeri, kultursekreterare, konsthallspersonal, intendent och säkert fem färre sjukskrivningar bland kursdeltagare, utställningsbesökare eller andra som tar del av vårt fantastiska arbete.

För att utveckla vår verksamhet regionalt och lokalt genomför KIF och KRO nu tillsammans den så kallade regionreformen vilken för KRO:s del innebär en omorganisation av distrikten som görs om till fem regioner. Vad gäller KIF så är det snarare en nystart med arbete på regional nivå, vi har inte haft några organiserade regioner på tio år eftersom vi ansett oss vara för få medlemmar för det. Tillsammans med KRO hoppas vi kunna skapa regionala och lokala nätverk som kan göra sina röster hörda gentemot kommuner, regioner och näringsliv. Då kan det vara bra att minnas att även vi genererar jobb inom andra verksamheter.

ÅSA BERNDTSSON. KIF

ARBETSMARKNADSPOLITIK

NY UTREDNING VILL FÖRBÄTTRA TRYGGHETSSYSTEMEN FÖR FÖRETAGARE

Den 13 oktober släpptes utredningen »Trygghetssystem för företagare«. Generellt kan sägas att utredningen dels försöker att likställa företagare och anställda i vissa sammanhang, dels att företagare ska bidra till socialförsäkringarna på ett sätt som motsvarar det de får ut i förmåner. Utredningen föreslår också förändringar som underlättar att göra uppehåll i företagandet. Särskild hänsyn har dessutom tagits till kombinationen föräldraskap och företagande. Tyvärr har inte några av de konstnärliga fackförbunden och intresseorganisationerna funnits med på listan över organisationer och myndigheter som utredaren ska samråda med. Här följer några av utredningens förslag:

- Både den sjukpenninggrundande inkomsten för företagare, SGI och arbetslöshets-

ersättningen ska baseras på den senaste taxerade inkomsten, eller om det är mer fördelaktigt, ett genomsnitt av de två högsta av de senaste tre årens taxerade inkomster.

- Jämförelseinkomsten avskaffas och företagare garanteras en sjukpenning på en viss lägsta nivå.

- En generell karenstid på sju dagar införs för företagare som också ska kunna välja en längre karenstid än vad som är möjligt i dag, 30, 90, 180 eller 365 dagars karens föreslås. Valet av en längre karenstid innebär att sjukförsäkringsavgiften sänks.

- Det blir möjligt att göra uppehåll i företagandet flera gånger. En företagare ska anses som arbetslös när den inte bidrar till verksamhet i företaget. Uppehåll i företagandet kan göras flera gånger med den begränsningen att det måste gå fem år mellan varje uppehåll.

- Delningstalet för beräkning av tillfällig föräldrapenning för företagare ska ändras från 365 till 260, vilket är ungefär samma beräkningssätt som används för anställda.

Utredningen vill också likställa olika företagare genom att möjligheten att betrakta inkomst av eget arbete inom sjukförsäkringen som inkomst av annat förvärvsarbete, ska gälla också de personer som har andelar i aktieföretag eller ekonomisk förening där fyra eller färre personer äger minst 50 procent av andelarna, så kallade fåmansföretag. I dag gäller detta bara enskilda företagare eller de som har handelsbolag.

KULTURPOLITIK

KOALITION FÖR KULTURDEBATT

Ett brett samarbete mellan aktörer inom kultursektorn planerar fem seminarier under våren i samband med remisstiden för Kulturutredningen. Tanken är att påverka dagordningen för den kulturpolitiska debatten och påverka regeringens propositionsskrivande och oppositionens alternativ. Det första seminariet, är planerat till den 16 februari, strax efter att

Kulturutredningen kommit med sitt betänkande den 12 februari. Det har rubriken »En nationell kulturpolitik« och kommer genom Folkets Hus och Parker att sändas ut på ett antal orter runtom i Sverige så att lokala och regionala organisationer kan bjuda in politiker och medlemmar och fortsätta debatten kring kulturpolitiken efter det inledande seminariet. De följande seminarierna ska handla om Kulturarbetarnas villkor, Civilsamhällets ansvar, Tillgänglighet/kulturvanor samt Innehåll/kvalitet och ska hållas under våren. KRO är genom KLYS med och arrangerar seminariet kring Kulturarbetarnas villkor.

SKUGGUTREDNINGEN

Den 17 november lästes de inlägg som kommit till Skuggutredningen upp på Orienteatern i Stockholm. KRO/KIFs inlägg belönades precis som de flesta andra med applåder. Inläggen skickas till den sittande Kulturutredningen för att bidra till deras arbete.

KULTURKONFERENS I LINKÖPING

Den 24-25 november var det dags för konferensen Kultursverige nu! i Linköping. Arrangör var SweCult, ett nationellt kunskapscentrum för kulturpolitisk forskning. Det var stor uppslutning bland kulturforskare och kultursektorns beslutsfattare på konferensen som i huvudsak bestod av seminarier och debatter kring olika avsnitt i den nya boken »Kultursverige 2009«, en publikation som är tänkt att ges ut årligen. Mer om SweCult går att läsa på www.isak.liu.se/swecult

Tyvärr var det färre av de aktiva kulturarbetarna som var på plats i Linköping och flera röster efterfrågade mötesplatser av det här slaget för både forskare, beslutsfattare och utövare.

UPPVAKTNING PÅ KULTURDEPARTEMENTET

Småföretagande konstnärer är en särskild sorts entreprenörer var ett av budskapen vid en uppvaktning på kulturdepartementet. Den 9 september träffade 8 representanter från KLYS arbetsutskott bland annat statssekreterare Ingrid Eiken och bildansvarige tjänstemannen Robert Nilsson. Svenska Tecknarens ordförande Lennart Eng beskrev en av sina egenföretagande medlemmar och förde in frågor om kompetensutveckling, företagarens stöd och trygghetsfrågor. KLYS jurist Ulrica Källén redogjorde för aktuella upphovsrättsfrågor och Anna Söderbäck inledde med att presentera KLYS viktigaste frågor inför 2009. Från KRO/KIF deltog ordförande Karin Willén som redogjorde för den egenföretagande konstnären och konsthantverkarens speciella situation: att dessa ofta är både egenföretagare och lönearbetande, samt att kulturföretagare inte kommer i åtnjutande av företagarens stöd hos till exempel NUTEK trots att kultur är ett ansvarsområde.

Statlig inkomstgaranti till fem konstnärer Konstnärskommitténs styrelse har beslutat att utse fotografen Hans Gedda, bildkonstnären Cajsa Holmstrand, bildkonstnären och filmaren Gunvor Nelson, bildkonstnären Stig Sjölund och dokumentärfilmaren Maj Wechseltmann till innehavare av statlig inkomstgaranti. De tilldelas inkomstgaranti för konstnärlig verksamhet av hög kvalitet och stor betydelse för svenskt kulturliv.

KLYS

LAX OCH TÅRTA MED KULTURMINISTERN

KLYS årliga vårmiddag blev i år en höstmiddag. Måndagen den 15 september bjöds kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth och tjänstemän från kulturdepartementet på lax och chokladmoussertårter i KLYS sammanträdesrum på Kungsholmen. Från KRO deltog ordförande Karin Willén

KULTURMINISTER LENA ADELSSOHN LILJEROTH FOTO: PAWEŁ FLATO

som fick tillfälle att tala med ministern om utställningsavtalet och hur det ska följas upp av konstnärorganisationerna och kulturrådet, om rapporten kring ett nytt formmuseum och Statens konstråds roll samt om egenföretagande bildkonstnärer. Konstnärorganisationernas gemensamma frågor i KLYS handlade om vikten av Konstnärskommitténs uppdrag att belysa konstnärernas villkor, om kulturutredningen och KLYS jurist Ulrica Källén presenterade KLYS hållning inför den nya upphovsrättsutredningen. Ett viktigt resultat var en plan för kommande möten mellan KLYS och kulturdepartementet.

AVTAL OCH FÖRHANDLINGAR

NYA STATLIGA UTSTÄLLNINGSAVTALET ÄR ETT FAKTUM!

Regeringen godkände den 18 september det statliga utställningsavtalet som gäller från och med den 1 januari 2009. Avtalet omfattar statliga myndigheter och institutioner som erhåller statligt anslag eller bidrag för sin verksamhet. I beslutet underskrivet av Lena Adelsohn Liljeroth å regeringens vägnar, uppdras »åt Statens kulturråd att på lämpligt sätt se till att avtalet blir allmänt känt.« Vidare har de två viktigaste statliga utställningarna, Moderna Museet och Riksställningar, fått en miljon extra vardera i anslag under 2009 med anledning av det nya utställningsavtalet.

NYTT NORMALAVTAL

Från och med 1 januari har det nya statliga ramavtalet kring utställningsersättning börjat gälla. KRO/KIF har tagit fram ett normalavtal som medlemmarna kan ta del av på hemsidan. Normalavtalet innehåller alla de områden som det går att avtala kring i samband med utställningar.

UPPHOVSRÄTT

RÄTT ATT FÅ UT INFORMATION OM INTERNETABONNENT

När någon laddar upp eller ner bild, foto, film, musik eller annat material på Internet »syns« bara användarens IP-nummer. För nå fram med information om vad som pågår, vad som gäller och

slutligen varningsbrev, krävs att man vet vem som är innehavare av IP-numret. Det lagförslag som svenska regeringen nu lagt fram, kallad Ipred- eller fildelningslagen, innebär att en domstol kan besluta att en Internetleverantör ska ge rättsinnehavaren information om vem som innehar ett visst IP-nummer. Ett sådant beslut meddelas bara om det har visats sannolika skäl för att det skett ett intrång av någon med den angivna IP-adressen. I sin prövning skall domstolen också balansera mellan rättighetshavarens behov av information och bl.a. den enskildes behov av integritet («privatliv»). Det innebär i praktiken att information om IP-adressens innehavare bara lämnas ut då det skett intrång av viss omfattning, t.ex. vid uppladdning av film eller musik eller vid omfattande nedladdning. Abonnenten blir inte automatiskt ansvarig för olagliga åtgärder, t.ex. olaglig fildelning, som någon annan gör med hjälp Internetuppkopplingen, men kan via informations- och varningsbrev eller liknande uppmärksammas på vad som pågår och ges en möjlighet att hindra fortsatta olagligheter. Om rättighetshavaren vill gå vidare och få skadestånd utdömt måste han väcka en skadeståndstalan mot abonnenten och bevisa att abonnenten orsakat honom skada.

Se följande länk: www.regeringen.se/sb/d/11216/a/116861

UPPHOVSRÄTTS HJÄLTE

Översättaren Ulrika Wallenström får 2008 års ALIS-pris »Upphovsrättens hjälte« vid Bokmässan i Göteborg. Hon får priset för att hon stått fast vid och vägrat ge upp sin självklara rätt till sitt eget verk genom att inte acceptera förändringar i sin översättning som hon inte godkände. Hon krävde upprättelse och stod fast vid sina krav och sin rätt att själv bestämma vad som ska gå i tryck i hennes eget namn. Hon tog därmed strid i en fråga som är principiellt viktig för alla översättare. Så småningom nåddes en

ULRIKA WALLENSTRÖM FOTO: ERIK FORSLUND

överenskommelse hon kunde acceptera.

Att stå upp för upphovsrätten och försvara upphovsmännens rätt att kunna leva av sitt arbete och publiceras i sammanhang upphovsmannen själv vill kräver både mod och uthållighet av det slag Ulrika Wallenström visat med sitt rakryggade handlingsätt.

NY ORGANISATION FÖR BILDUPPHOVSRÄTT

Bildupphovsrätt i Sverige bildades i våras av KRO, KIF, BUS, Sveriges Fotografers Förbund SFF, Svenska Tecknare och Svenska Journalistförbundet (avser deras medlemmar som är fotografer). Syftet är att gemensamt licensiera användning av bilder i så många sammanhang som möjligt. Det kan gälla bibliotek och andra som behöver utvidgade möjligheter att lagra och överföra verk genom internet, forskningsvärlden och undervisningsväsendet som behöver utvidgade möjligheter att få tillgång till bilder och annat material, företagets intranät som innehåller stora mängder upphovsrättskyddat material, TV-företag och produktionsbolag som behöver tillgång till en bred repertoar av bilder. Bildanvändningen i samhället ökar och Bildupphovsrätt ska förhandla fram kollektiva licenser på så många områden som möjligt. Just nu pågår intensiva förhandlingar med radio och TV-bolag. Bildupphovsrätt i Sverige kommer att agera för kollektiva licenser för alla medlemsorganisationer samtidigt som det gamla BUS jobbar vidare för sina medlemmar. Syftet är att tillfredsställa krav på att upphovsmännen ger tillåtelse till att verken kan användas samtidigt som bildskaparen får betalt när verk används.

NY UPPHOVSRÄTTSORGANISATION

ALIS, Administration av litterära rättigheter i Sverige, har bildats av Författarförbundet, Dramatikerförbundet, Läromedelsförfattarnas förbund och Journalistförbundet, för att främja upphovsrätten och ge alla som vill använda andras upphovsrättsligt skyddade verk en enkel möjlighet att skaffa sig lagliga rättigheter.

INTERNATIONELLT

NORDISK KONSTNÄRSPROTES MOT NEDSKÄRNINGAR I DEN NORDISKA KULTURBUDGETEN

Det nordiska kultursamarbetet inom ramen för Nordiska Ministerrådet är och har länge varit av stor betydelse för konst- och kulturlivet i Norden. Konstnärer från de nordiska länderna har, trots den omfattande och - ur konstnärsperspektiv - tveksamma omorganisationen härom året, haft förväntningar om mer pengar till projekt och mindre till administration. Det var vad man lovade kulturarbetarna efter den stora kulturreformen. Nu har dock nedskärningar aviserats i kulturanslagen i Nordiska Ministerrådets budget för 2009. Nordiska Ministerrådet vill ta 5 procent av den nordiska kulturbudgeten för att ge till globaliseringsarbetet: En

förstärkning av det nordiska globaliseringsarbetet är viktig, men får inte ske på bekostnad av de projektmedel som ska komma de nordiska konstnärerna till del. Neddragningen på kulturområdet strider således mot de löften man gav kulturarbetarna. Detta är budskapet i en protestskrivelse från svenska KLYS - Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (det svenska konstnärsrådet), Forum Artis (samarbetsföreningen för Finlands konstnärorganisationer), Dansk Kunstnerråd, LISA - Listafolka Samband Foroya (det färöiska konstnärsrådet), Samisk Kunstnerråd och BIL - Bandalag Islenskra Listamanna (det isländska konstnärsrådet).

LÄSTIPS

GUIDEBOK OM KONSTHANTVERK

Konsthantverkscentrum har i samarbete med Arvinius förlag gett ut en guidebok, med namnet 247 svenska konsthantverkare. Den ger en fin överblick över svenskt konsthantverk och var det finns tillgängligt. Boken går att köpa i bokhandeln, konsthantverks- och designbutiker samt på www.arvinius.se

REGION

KRO OCH KIF I GEMENSAMT REGIONMÖTE 21 NOVEMBER

Närmare 40 personer träffades i KRO/KIF:s nya lokaler den 21 november. Det blev en konstruktiv och produktiv dag kring hur de nya regionerna kan komma att arbeta framöver. Både risker och möjligheter med den nya organisationen lyftes fram. Kanslichef Katarina Rehnman-Claesson presenterade den historiska bakgrunden till de nya regionerna. Region syd fick berätta hur distrikt Skåne och distrikt Småland vuxit ihop och fördelat arbetet mellan sig. Konstkonsulenten Marie B Bergdahl berättade om regioner ur ett kulturpolitiskt perspektiv och ordförandena Karin Willén KRO och Gunilla Kihlgren-Svartström redovisade verksamhetsmå-

len för 2009. Arne Leeb höll en snabbkurs i effektiv mötesteknik och ledde också ett grupparbete där deltagarna mejslade fram prioriterade aktiviteter och viktiga politiska frågor att arbeta med framöver. Dessa kommer att ligga till underlag för arbetet med att revidera det konstnärspolitiska programmet för KRO/KIF. Dagen avslutades med trevligheter i de nya lokalerna.

MEDLEMSERVICE

ÄNTLIGEN HAR VI FLYTTAT IN!

27 november var det dags för KRO/KIFs inflyttningsfest tillsammans med de andra tre organisationerna på plan sju på Årstaängsvägen 5B, BUS, Svenska Tecknare och Svenska Fotografers Förbund. Drygt 100 personer kom och minglade mellan 16-20 på torsdagskvällen. Det var en lyckad tillställning och många av gästerna uttryckte sin glada förväntan över att alla organisationerna var samlade under ett tak.

NU KAN DU BOKA GÄSTBOSTADEN PÅ NÄTET!

Nu kan du som är medlem i KRO eller KIF själv boka gästbostaden på Söder, Stockholm. Gå in under medlemsidorna, klicka på gästbostaden och fyll i dina uppgifter. Har du inte tillgång till Internet kvarstår möjligheten att boka via kansliet. Vår förhoppning med Internet-bokningen är att det ska bli billigare, enklare för medlemmen och att vi på kansliet avlastas så vi kan fokusera på andra frågor än administration.

TACK FÖR SVAREN!

Under senare halvan av november genomförde KRO/KIF en enkätundersökning. Vi vill tacka alla medlemmar som svarat. Svaren innehåller mycket spännande material. En del av det kan ni läsa om längre fram i tidningen. Det som var tydligt i samband med utskicken av enkäten var att många av de e-postadresser som finns i våra register inte fungerade. Vi hoppas därför att du meddelar oss om du har bytt e-postadress till kro@kro.se eller kif@kif.se

NYHETSREKOR BARA GENOM E-POST

Lämna din e-postadress till kansliet på kro@kro.se eller kif@kif.se så får du vårt nyhetsbrev en gång i månaden. Du får mer information och föreningarna sparar pengar på porto.

DU ÄR VÄL FÖRSÄKRAD?

KRO och KIF rekommenderar vår förmånliga ateljéförsäkring. Information finns på www.gefvert.se. Medlemskap i KRO och KIF ger ca 25 procents rabatt på premien.

Telefontider på kansliet
Måndag-fredag kl 9.00-12.00
Telefon 08-54 54 20 80

SVERIGES BILDKONSTNÄRSFONDS ANSÖKNINGSTIDER FÖR ÅR 2009

15 januari	Utländska ateljévistelser (februari - mars)
17 februari	Internationellt kulturutbyte (mars), kostnadskrävande arbete/projekt (maj), assistentstipendier (maj)
1 april	Ateljévistelser för ny-examinerade vid konstnärliga högskolor (juni)
7 maj	Arbetsstipendier (oktober)
15 maj	Internationellt kulturutbyte (juni)
17 augusti	Internationellt kulturutbyte (september)
16 november	Internationellt kulturutbyte (december)

NYA ARVODESREKOMMENDATIONER 2009

1. FRAMTRÄDANDEN

	A-skatt	F-skatt
a) Möten och konferenser		
Framträdande upp till två timmar:	3 205	4 805
för varje påbörjad timme därutöver:	560	840
b) Utställningar, guidning, visningar mm		
en timmas framträdande:	1 880	2 820
två timmar framträdande:	3 205	4 805
för varje påbörjad timma därutöver:	560	840

(Antal timmar som beräknas för engagemanget skall överenskommas på förhand.)

2. TILLFÄLLIG KONSULTVERKSAMHET OCH RÅDGIVNING

(Till exempel juryuppdrag, projektrådgivning, konsultuppdrag, projektrådgivning.)

Rekommenderat timmarvode:	485	725
För varje inställelse till möte skall ersättning utgå med minst:	960	1 440

3. TILLFÄLLIG PROJEKTVERKSAMHET

(Till exempel arbete med produktion, installation, pedagogiska uppdrag m.m.)

Rekommenderat timmarvode för en eller flera dagars arbete:	385	575
--	-----	-----

4. KORTARE ANSTÄLLNING

Lägsta månadslön för bild/formkonstnär	25 170	37 755
--	--------	--------

5. ANSTÄLLNING I ARBETSMARKNADSÅTGÄRD

Lägsta månadslön för bild/formkonstnär	22 050	-
--	--------	---

KRO OCH KIF

KRO och KIF är två ideella föreningar som arbetar för att förbättra bildkonstnärers, konsthantverkarens och formgivarens ekonomiska och sociala ställning i samhället. Vi företräder 3 500 professionella utövare. Vårt arbete är inriktat på opinionsbildning, förhandlingar och avtal samt juridisk rådgivning och service till medlemmar. Vi har ett nära samarbete med ett flertal andra organisationer på kulturområdet, främst KLYS - Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd, och BUS - Bildkonst Uphovsrätt i Sverige!

MEDLEMSKAP

Sökande med examen från konstnärlig högskola är berättigad till direktinval. Inträde sker löpande, utan särskild ansökningsdag. Sökande utan examen från konsthögskola kan bli medlem på meriter. Då bedöms ansökan av en invalsjury som i KRO sammanträder två gånger per år, och i KIF en gång per år. Sista ansökningsdag i KRO är 31 mars och 31 oktober. Sista ansökningsdag i KIF är 1 oktober.

MEDLEMSAVGIFT

Medlemsavgiften är 2009 1840kr för helbetalande. 1312 kr är avdragsgill serviceavgift. 328 kr är moms på serviceavgiften. 200 kr är förbundsavgift till KRO eller KIF. Halv avgift ges de första två åren efter examen från konstnärlig högskola. Studerande betalar 310 kr per år. Information på www.kro.se alt. www.kif.se. Tel 08-54 54 20 80.

EN KULTURPOLITIK MELLAN STOLARNA

KRO och KIF börjar det nya året med en rivstart. 2009 drar KRO och KIF igång utbildningar över hela Sverige i samarbete med Sveriges konstkonsulenter. Alla som på olika sätt jobbar med utställningar – konstnärer, intendent, curatorer, tjänstemän och politiker med ansvar för kultur – får chansen att lära sig mer om juridik och ekonomi på konstområdet. Utbildningarna är kopplade till det nya statliga ramavtalet kring utställningar som började gälla 1 januari 2009 och som kommer att användas även av privata utställare, kommun, landskap och region. För att följa upp avtalet under 2009 och se till att det kan användas på ett bra sätt, anlog regeringen 1 miljon vardera åt de två största statliga utställarna av samtidskonst Moderna Museet och Riksställningar. Genom att stödja det nya utställningsavtalet med finansiering till KROs utbildningsinsats från både Konstnärsnämnden och Kulturrådet, visar nu staten ett allvarligt uppsåt med ett av de prioriterade målen hos kulturdepartementet: att förbättra konstnärernas villkor även på bildkonstområdet.

KRO:s främsta mål med utbildningsprogrammet är att konstnärer ska få bättre betalt för sin medverkan i utställningar och att rättsäkra överenskommelser ska slutas. En trygg situation kring en utställning utesluter på intet sätt ett risktagande i konsten. Konstnärsnämndens inkomstundersökning och KRO/KIF:s egen enkät visar att utbildningarna verkligen behövs. Även

konstnärernas uppdragsgivare vill skaffa sig nya kunskaper. Jag vill särskilt uppmana dig som är konstnär att gå kurserna. Även kopplad till det nya utställningsavtalet introducerar inom kort KRO och övriga bildorganisationer en avtalsmall att användas som kontrakt mellan konstnär och utställare. Avtalsmallen, normalavtalet, kommer att spridas brett för att nå även uppdragsgivare och finns på vår hemsida. Du som konstnär, börja använda avtalet så fort som möjligt. Lägg den på bordet vid första mötet inför en utställning!

En spännande vår väntar hela det svenska kulturlivet.

Det moderata kulturdepartementet har beställt en kulturutredning som offentliggörs 12 februari och under en kort remisstid debatteras utredningens förslag. Hade utredningens arbete varit öppnare och hade den haft mer tid till förfogande, hade det redan funnits ett delbetänkande att reagera på. Nu får man hoppas att utredningens förslag har en kvalitet som kan bilda en bra bas för debatten, annars lär nog de som vill tycka till och påverka få en hektisk vår. Inbjudna remissinstanser, däribland KRO, skriver sina svar och lämnar kritik och egna alternativa förslag. Och såklart kan vem som helst lämna synpunkter till regeringen. När remisstiden gått ut idisslar sedan regeringen vårens mediala debatter och inkomna synpunkter. Därefter lägger den fram skarpa förslag för beslut och genomförande.

KRO medverkar under våren bland annat i en koalition för kulturdebatt tillsammans med andra konstnärorganisationer och folkbildande organisationer som Arenagruppen och Folkets hus. Koalitionen anordnar fem debatter runtom i Sverige med start 16 februari.

Utredningen har kallats administrativ av dess egna tjänstemän. Den kommer med största säkerhet att lägga förslag som förstärker regionernas ansvar för kultur

och minskar inflytandet för den nationella kulturpolitiken. Därutöver kommer förslag om ytterligare förändringar av administrativa strukturer på kulturområdet. Med största säkerhet färre myndigheter, sammanslagna enheter och effektiviseringar. Det kan till exempel bli enklare för kulturministern som får färre museer och myndigheter att hålla reda på. Men blir verksamheten vid dessa sammanslagna museer och myndigheter verkligen bättre och mer ändamålsenlig? Det är en fråga som kommer debatteras i vår.

Nytt stoff för den stundande debatten kring kulturutredningen presenterades vid den första konferens som anordnades av SweCult, ett nyfött centrum för kulturpolitisk forskning. Där fick vi veta att Sverige har mer kultur än de flesta andra länder. Många svenskar tar del av eller utövar kultur och kultursektorn har många anställda. Av det drar jag slutsatsen att den svenska kulturpolitiken har fungerat väl. Ändå väntas kulturutredningen komma med förslag till stora strukturella förändringar. Frågan är om utredningen haft tid att syna sina förslag ur olika perspektiv och förstå vad de kommer att ha för konsekvenser för Sveriges kulturliv och konst.

Regionens kulturliv står i centrum för dagens kulturdebatt och även för kulturutredningen. Ett faktum bör uppmärksammas under vårens dialog kring Sveriges kulturpolitik: att den regionala kulturen i hög grad påverkas av faktorer bortom regeringens eller kulturdepartementets kontroll. Dels styr tex skatteregler och andra förordningar även kulturen i Sverige. Och dels kommer stora summor till regional kultur från EU-fonder. Vilka kulturprojekt som ska stödjas avgörs utanför Sveriges gränser efter kriterier som bestäms i Bryssel. Det säger sig självt att EU-parlamentets syn på kultur och kulturens roll därmed har stor betydelse för Sveriges kulturliv. Paradoxalt nog ska EU egentligen inte ha en egen kulturpolitik, utan de

länder som ingår i EU ska var och en ha sin egen nationella kulturpolitik. I EU ska kultur integreras med andra områden och effekten blir att när kulturprojekt jämsides med andra näringar söker medel från, låt säga tillväxtorienterade fonder, tvingas kulturen in i en instrumentell funktion – att kulturen uteslutande används för att uppnå andra syften. En instrumentell position för konst och kultur kan vara intressant att undersöka, men om den får dominera utarmar den kulturen. Det hävdar många verksamma på kulturområdet. Och om kulturen ska vara direkt instrumentell, användbar och redovisa resultat bryter den i grunden mot vad den nationella kulturpolitiken i Sverige har stått för och fortfarande står för. Här har kvalitet och kulturens egenvärde betonats likaväl som en balanserad syn på att marknaden inte ensam kan stå som garant för en bred och bra kultur och konst.

Om kulturutredningen resulterar i en svagare nationell kulturpolitik kan i praktiken regionerna ges huvudansvaret för kultur och konst. Det är allvarligt, eftersom regionerna hittills inte visat att de arbetar utifrån en tillräckligt sammanhållen och insiktsfull kultursyn. Regeringen lämnar därmed också över en viktig del av ansvaret för Sveriges kultur till ett EU som varken säger sig ha en kulturpolitik eller kulturpolitiska strävanden, men som i praktiken driver en utveckling mot en en-dimensionellt instrumentell och i längden kontraproduktiv konst- och kultursyn.

KARIN WILLÉN
RIKSORDFÖRANDE KRO

BUS vill ha avtal med alla oavsett teknik & användare.

»En bred lösning som denna kombinerar det bästa av två världar«

I början av sommaren inleddes branschsamtal om fildelning och upphovsrätt på initiativ av regeringen. Till dessa samtal bjöds representanter för kulturskapare, internetleverantörer samt distributörer eller producenter med vissa egna rättigheter in. Målsättningen med samtalen har varit att parterna ska nå en överenskommelse beträffande laglig spridning av skyddat material på internet.

Orsaken till samtalen är den snabba utveckling som skett på internet och det användarbete som etablerats genom illegal fildelning. Parallellt med detta tillkommer en snabb teknisk utveckling av hårdvara med minneskapacitet där ett litet fickminne idag kan rymma omfattbara mängder information.

FANTASTISK TEKNIK PÅ EKONOMISKT OJÄMNA VILLKOR

Den tekniska utvecklingen är fantastisk för hela mänskligheten och för den som arbetar med bild innebär tekniken att man kan marknadsföra sig och nå ut till en bred och ny publik över hela världen. Likaså kan man både som bildskapare och konsument se och få tillgång till hela världen. Dessvärre finns det en risk att det också blir svårare att få ersättning när en »gratiskultur« etablerar sig. Inom andra kulturområden som till exempel musik har detta redan skett och på så sätt påverkat upphovsmännens möjlighet att få ersättning för sitt arbete.

De stora ekonomiska vinnarna på internettrafiken är leverantörer som till exempel Telia, ComHem och Bredbandsbolaget. Dessa aktörer är beroende av att kulturellt material finns tillgängligt för sina kunder och för att deras intäkter/trafiken ska öka. Eftersom de i dagsläget ännu inte behöver betala något för innehållet känns det befogat att ansvarsfrågan även riktas till dem.

Bland organisationer som representerar kulturskapare börjar en tydlig samsyn uppstå för en laglig fildelning på internet. Vi är överens om att ensidiga hårda satsningar på kontroll och bestraffning av enskilda fildelare inte är lösningen på problemet. Istället förespråkar vi breda licensieringsmodeller som på ett rationellt och smidigt sätt löser klareringen mellan upphovsmannen, konsumenten och internetleverantören. Tyvärr verkar huvuddelen av producenter och utgivare fortsätta att tro på sanktioner mot de enskilda individer som ägnar sig åt fildelning.

PRIVATKOPIERINGSERSÄTTNING OCH TID FÖR ANSVAR.

En avgift på till exempel bredbandsabonnemang blir till en utbyggd privatkopieringsersättning som också inkluderar bildupphovsmännen. En bred lösning som denna kombinerar det bästa av två världar; internets frihet samt upphovsmännens möjlighet att få ersättning för sitt arbete. Samtidigt får också konsumenterna en chans, att på enkelt sätt ta del av kulturellt material på internet och dessutom göra rätt för sig. En sådan lösning kräver ett samarbete med internetoperatörerna samt producenter och distributörer med egna rättigheter. Hitintills i samtalen har inte internetoperatörerna visat intresse av att ta sitt ansvar i frågan. Detta trots att användarna verkar villiga att betala. En nyligen av Stim beställd opinionsundersökning från Synovate visar å att tre av fyra anser att upphovsmän ska ha betalt när deras musik sprids via internet. Troligt är att samma resultat skulle gälla för till exempel bildskapare.

Sammanfattningsvis skapar den nya tekniken unika möjligheter för alla kulturskapare dels som verktyg men också för att enkelt sprida och utbyta konstverk. Samtidigt visar undersökningar på att konsumtionen av konstverk och kultur ökar i internetmiljön.

Kulturskapare och deras företrädare har nu visat en vilja till anpassning för den nya teknikens förutsättningar och tar samtidigt sitt ansvar. Nu är det dags att också internetleverantörer, producenter/distributörer och politiker tar sitt!

NOVEMBER 2008
C-STEFAN AHLENIUS
KONSTNÄR OCH ORDFÖRANDE I BUS

Banbrytande avtal mellan författare, förlag och Google Book Search

Upphovsmän och andra rättighetshavare till publicerade verk har sedan länge ifrågasatt Google och andra sökmotorers användning av deras verk på internet. Nu har ett avgörande avtal träffats i USA. Det kommer att få återverkningar även i Europa och även för svenska upphovsmän.

GOOGLES VERKSAMHET OCH UPPHOVSRÄTTEN

Googles verksamhet kännetecknas av att återge information, vilket ofta innefattar upphovsrättsligt skyddade texter och bilder, på internet. Man söker själv fram informationen genom att ange sökord på deras hemsida och får en lista med länkar till andra hemsidor som matchar sökordet, genom klickning transporteras man till en annans hemsida. Det är inte denna, så kallade djuplänkning, det träffade avtalet handlar om utan en specialiserad tjänst Google tillhandahåller kallad »Google Book Search«. Det är en tjänst där man söker på författare, boktitel eller ämne och som svar får man ett antal böcker i form av omslag, titel samt författare och när man klickar på boken kan hela eller delar av boken läsas.

Skillnaden mellan de bägge typer av tjänster är att i djuplänkingsfallet har Google själv vare sig digitaliserat materialet (genom skanning) eller håller det lagrat på egen server, men det bör observeras att det är omdiskuterat om detta är förenligt med upphovsrättslig lagstiftning. I »Book Search« har Google både skannat in materialet i form av sex miljoner böcker och håller det åtkomligt på servrar. Därmed är de djupt inne i vad som kallas upphovsrättsliga förfoganden; exemplarframställning genom skanning samt överföringen till allmänheten genom den egna tjänsten Book Search.

DET AKTUELLA FALLET

Den amerikanska författarorganisationen Authors Guild of America (AG) stämde Google för vägran att reglera deras medlemmars upphovsrätt. Några månader efter följde den amerikanska förläggarföreningen (AAP) efter genom att lämna in en egen liknande stämning. Båda stämningarna lades samman till en process i form av en så kallad class action. Det är en amerikansk särskild juridisk ordning som förenklat uttryckt innebär att avgörandet får betydelse för alla som befinner sig i samma situation. Google hävdade att man hade rätt med hänvisning till amerikanska regler om »fair use«. Efter ett antal år av förhandlingar kom så ett avtal utanför domstolen, en uppgörelse som måste bekräftas av domstol eftersom målet är en »class action« och berör alla som har texter som skannats in av Google, inte bara de som är medlemmar i AG och AAP.

UPPGÖRELSEN

Det avtal som träffats innebär att Google betalar lägst 125 miljoner dollar (nästan en miljard kronor) för retroaktiv nyttjande för tiden fram till överenskommelsen samt att man tillsammans med AG och APA skapar ett organ kallat Books Rights Registry (BRR). BRR ska dels registrera alla krav som finns bland författare och förläggare för att betala ut ersättning för gången tid. Ersättningen är 60 USD per bok. Dessutom ska BRR licensiera framtida bruk av Google Book Search genom att ta betalt till exempel av bibliotek, universitet och skolor som vill hämta hela eller delar av böcker digitalt. Google står för den tekniska tjänsten och får betalt för det (37 %) medan författare och förlag delar på resterande ersättning, vilket är 63% av inkomna belopp.

Uppgörelsen omfattar böcker och särskilt författare och förläggare. Till gruppen författare räknas även upphovsmän till illustrerade barn-

böcker men inte andra bildupphovsmän. Det är oklart vad en illustrerad barnbok är men vi kan utgå från att det är en bok där man inte kan skilja ut textupphovsmannen från illustratören och där det ofta är samma upphovsman till både text och bild.

Det är naturligt att bildupphovsmännen inte ingår i uppgörelsen eftersom vare sig AG eller AAP företräder dessa. De amerikanska bildupphovsmännens organisationer kommer nu att ta kontakt med Google för att försöka träffa en liknande uppgörelse. De kommer också att söka kontakt med BRR för att etablera ett samarbete för framtida licensieringar.

BETYDELSE FÖR EUROPA OCH SVERIGE

Google Book Search finns i stora delar av Europa och Google har planer på att etablera denna tjänst i allt fler länder. Det som tidigare varit ett hinder är hur man ska kunna komma runt upphovsrätten, alltså att undvika att ersätta upphovsmännen, är nu löst. Uppgörelsen i USA innebär att Google indirekt medgivit att man måste reglera verksamheten i Book Search med upphovsmännens organisationer. Vi kan alltså förvänta oss att uppgörelser kan träffas i Europa och så småningom i Sverige, men först måste bildupphovsmännen i USA träffa ett avtal med Google och bryta ned det motsånd till avtal med upphovsmän som troligen finns kvar.

När ett avtal för bildupphovsrätt träffas i USA kommer det att i flera avseenden sätta standarden för vad som kommer i Europa. Det gäller principiella lösningar om ersättning för gången tid och hur framtida nyttjanden av Book Search ska licensieras, det kommer också att gälla nivåerna på de ersättningar upphovsmannen får. Blir det inget bildavtal i USA är det troligen svårt att få till stånd sådana i Europa. Book Search är huvudsakligen amerikanska titlar även om till exempel även svenska böcker finns i stor utsträckning.

BETYDELSEN AV ÖVERENSKOMMELSEN MED GOOGLE

Även om det inte ska överdrivas måste överenskommelsen med Google betraktas som en av de viktigaste upphovsrättsliga händelserna de senare åren. Den har betydelse i form av att en av världens största exploitör på upphovsrättsmarknaden erkänner att de har ett eget ansvar och därmed sätter standarden för liknande tjänster på internet som till exempel Yahoo. Upphovsmännen får en ny ström av inkomster när deras verk används. Allmänheten får laglig tillgång till ett stort antal skyddade verk genom en enkel och effektiv söktjänst på internet. De som hävdade att det inte går att reglera upphovsrättsliga nyttjanden på internet har motbevisats; det går alldeles utmärkt. Dessutom ser vi möjligheten till skapandet av en ny upphovsrättsorganisation i USA där text- och bildupphovsmän kan samverka i gemensamma licensieringsfrågor med förlagen, ungefär som Bonus Presskopia i Sverige. Det är ett bevis för att samverkan kring vidarelicensiering av verk kan fungera på internet, som bekant har flera utgivare och förläggare velat driva en sådan verksamhet utan upphovsmännens medverkan.

Googleavtalet i USA kan därför vara det som vänder kortleken och skapar möjligheter till »a new deal« för upphovsmännen i flera avseenden. BUS kommer att noga följa utvecklingen och har redan aktiverat vår Europeiska organisation EVA (European Visual Artists) för att hålla kontakt med våra amerikanska bildkollegor och ha möjlighet att påverka avtalets struktur och innehåll. Länk till pressmeddelandet: www.bus.se/2027

MATS LINDBERG

Grönboken, BUS svarar på remiss

I juli i år presenterade EU-kommissionen grönboken Upphovsrätten i kunskaps-ekonomi. BUS har lämnat sina synpunkter på grönboken i ett remissvar.

Syftet med grönboken är att stimulera till debatt om hur ny kunskap av betydelse för forskning, utbildning och vetenskap effektivast kan spridas över internet trots upphovsrättsliga begränsningar. Grönboken tar upp frågor kring hur en ökad spridning av upphovsrättsligt skyddat material ska gå till samtidigt som vikten av ett starkt upphovsrättsligt skydd betonas som avgörande för det intellektuella skapandet.

I boken ställs en rad frågor till olika intressegrupper i syfte att få en allsidig belysning kring undantag i upphovsrättslagstiftningen. Främst handlar det om undantagen för bibliotek och arkiv, för personer med funktionshinder och undantag inom utbildnings- och forskningsområdet.

Man kan fundera över grönbokens bakomliggande syfte. Upphovsrätten är en skyddslagstiftning för upphovsmannen. Upphovsrätten utgår från upphovsmannens ensamrätt att självbestämma över och avtala om vilka användningar som får ske med hans/hennes verk. Frågeställningarna i grönboken tenderar emellertid att problematisera upphovsrätten mer än ser dessa möjligheter. BUS befarar därför att man inom EU, med

grönboken som utgångspunkt, startar en process som syftar till att riva upp delar av det så kallade Infosoc-direktivet, som utgör grunden för gällande upphovsrättslagstiftningar inom EU:s länder, för att införa fler inskränkningar i upphovsmannens ensamrätt, inskränkningar som medlemsländerna kan komma att tvingas införa.

BUS inställning är att några ytterligare inskränkningar i upphovsmannens ensamrätt inte behövs för att lösa de frågeställningar som grönboken tar upp. Visserligen finns det ett samhälleligt intresse att verk kan användas, men vi ser inte något skäl till att en sådan användning ska få göras utan inflytande från upphovsmannen och gratis. En inskränkning innebär ju att upphovsmannen blir utan ersättning. Konsekvensen av att tillgodose det samhälleliga intresset är alltså att det är upphovsmännen som får bära kostnaderna. Vi menar att man istället kan ta sig förbi eventuella hinder genom att upphovsmännen träffar avtal med användarna och i Sverige och Norden finns ju den så kallade avtalslicensmodellen. Avtalslicensen innebär att när det finns en representativ grupp på upphovsmannasidan, så kan den tillhandahålla avtal till användaren. Avtalet får verkan också för de upphovsmän som inte representeras av upphovsmannagruppern. Ett exempel är BUS: Vi representerar en mängd svenska upphovsmän, men

inte alla. Ett avtal mellan oss och användarna skulle kunna få verkan för alla upphovsmän vi representerar, men också för de som vi inte representerar. (Varje upphovsman är fri att ställa sig utanför avtalslicensen). Vår erfarenhet hittills av avtalslicensen är att den fungerar bra och innebär en möjlighet till flexibilitet, varje grupp användare kan ges ett avtal speciellt anpassat för den – och upphovsmännen får skälig ersättning. Vi tycker alltså att avtalslicensmodellen bör införas också inom övriga EU.

ANNE NORDLANDER

Följerätten och det finansiella läget

Efter de två senaste årens rekordår (2006 fakturerade BUS drygt 18 miljoner kronor i följerrätt och drygt 21 miljoner kronor under 2007) var en kraftig nedgång att vänta med tanke på det nuvarande finansiella läget.

För att få en fingervisning har vi jämfört de tre stora auktionsverken Bukowskis, Stockholms Auktionsverk och Uppsala siffror med motsvarande auktioner från hösten 2007 och då kan man se en tillbakagång på ungefär 40 procent för följerrätten. För just dessa auktioner innebär det 2,8 miljoner kronor mindre i följerrätt till konstnärerna och dess rättighetshavare och man får utgå ifrån att en

minskning gäller generellt även för mellan- och små handlare även om siffrorna kan variera.

VERK FÖR ÖVER 50 000 EURO

Den nya lagstiftningen som infördes 1 juli förra året resulterade för i en minskning om 1 313 000 kronor under det första halvåret (juli – december 2007).

För 2008 berördes 63 utrop av de nya reglerna som gäller hammarslagspriser på mer än 50 000 euro.

Skillnaden mot den gamla lagstiftningen blev 1 233 483 kronor i minskad följerrätt för

hela 2008, men för de första sex månaderna var nedgången drygt 925 000 kronor vilket motsvarar 75 procent av det totala beloppet för 2008, så att finanskrisen påverkar även dessa siffror är alldeles tydligt.

ÅSA ANDERSSON

Fördelning av SKR-pengar

Vid fördelningen av den ersättning vi fått från de konstföreningar som hade avtal med BUS 2007 kunde vi fördela knappt 152 000 kronor: Det är ingen stor summa, men den har växt från 47 000 kronor 2005. Antal berörda konstnärer var 786 stycken jämfört med 344 för två år sedan.

Konstnärerna erhöll mellan 88 och 2 808 kronor beroende på hur många gånger deras verk hade återgivits. Det var fler konstnärer som fick dela på mer pengar och fick mer betalt per återgivet verk år än tidigare.

Konstföreningsavtalet ingår i BUS strategi på tre sätt:

1, Alla som använder konstverk i sammanhang där ersättning ska utgå, ska också betala en, utifrån deras verksamhet, rimlig ersättning.

2, Ersättningen betalas till konstnärerna vars verk används och många bäckar små ger till slut bättre möjlighet att leva av sitt konstnärskap.

3, Konstföreningarna är i nära kontakt med konstnärerna och det är viktigt att de förstår betydelsen av att stödja konstnärerna och inte utnyttja konstnären som gratis arbetande.

MATS LINDBERG

Känd från tv?

Allt för ofta hamnar vi i diskussioner med Sveriges Television, SVT om ersättning när konstverk visas i SVT. Diskussionerna beror ofta på att konstnären själv lämnat tillstånd att konstverken visas utan ersättning och inblandning av BUS.

Fakta talar för att konstnären inte ska ge SVT gratis visning av verken:

– BUS har ett avtal med Sveriges television, som också tillämpas mot alla andra tv-bolag.

– Avtalet anger miniminivåer som inte får underskridas, om SVT gör det är det ett avtalsbrott.

– I de fall avtalet mellan BUS och SVT är för trubbigt gör BUS specialavtal som möjliggör inspelning och sändning av konstverk.

– Om gratis visning blir vanligt försvinner behovet av avtal med BUS och då kommer ingen att få betalt.

– Om avtalet finns men ofta kringgås kommer ingen att kunna hävda att avtalet ska gälla när en påstridig producent påstår att det inte används?

När det finns ett avtal som garanterar ersättning måste vi tillämpa det även i de fall där ersättningen för dig personligen framstår som av mindre betydelse. För kollegan som står inför en annan producent kan ersättningen vara viktig och avtalet vara av betydelse. Vi kommer inte till en situation där ersättning för konstnärens arbete är lika normalt som ersättning för vilket arbete som helst, om vi inte står upp för varandra och tillämpar våra avtal.

Det handlar också om synen på konsten som värdefull eller värdelös. SVT behöver konsten och konstnärerna har stor nytta av att vara med i SVT, men den ömsesidigheten är reglerad i ett avtal som SVT

anser vara rimligt.

SVT:s företagsledning har en tydlig policy när det gäller upphovsrätt och upphovsmän som innebär att upphovsrätten och avtal ska respekteras. Därför gör vi SVT och oss själva en otjänst om vi inte hävdar de avtal som finns, det underminerar inte bara vår egen position utan också SVT-ledningens arbete med att etablera en bra policy.

Till problemet hör att avtalet med SVT inte alltid är ändamålsenligt, men det är inte skäl till att visa bilder gratis. När ändamålsenligheten brister skapar BUS särskilda överenskommelser. Bildorganisationerna, inom Bildupphovsrätt i Sverige, har en gemensam arbetsgrupp med SVT för att utveckla avtalet. SVT är överens med oss om att gratis visning inte är lösningen, de vill ha bra material till sina program. Bra material är inte gratis.

Skapa alltså inte egna överenskommelser med SVT (eller andra tv-bolag/producenter) utan att prata med BUS först. Vi hjälper dig att lösa de situationer som kan uppkomma.

Bildorganisationernas avtal med SVT finns på: www.bus.se/1459

MATS LINDBERG

Ersättning för brukskonst i tv

Om brukskonstföremål ingår i bakgrunden i arrangerade studiomiljöer i program såsom morgonsändningarna i tv eller liknande soffprogram har du rätt till ersättning. Du söker ersättning från BUS genom att skicka in en särskild blankett där du talar om i vilka program dina verk varit med i och omfattningen av visningen. Du kan söka för visningen löpande under året, vi samlar ihop ansökningarna och gör en fördelning vid utgången av varje år. Visningen ska ha ägt rum i Sveriges Television och du måste vara medlem i BUS, KIF eller KRO. Pengarna som fördelas kommer från bildorganisationernas avtal med Sveriges Television.

Ansökningsblankett kan hämtas på www.bus.se eller beställas från BUS kansli på telefon 08-545 533 80 eller via bus@bus.se. Du kan även göra en egen ansökan. Vi vill ha uppgift om vilket föremål som visats, programmets namn, antalet sändningstillfällen samt sändningsdatum. Ange även konto som ersättningen ska sättas in på och bifoga kopia av eventuell f-skattsedel.

Ersättningen som fördelas utgör inte ersättning för visning av föremål som utgör programmets eller inslagets huvudsakliga innehåll. Dessa visningar ersätts på annat sätt förutsatt att visningen inte ägde rum i samband med en dagsaktuell händelse, till exempel en pågående ut-

ställning. Ersättningens nivå slås fast i ett avtal mellan bildorganisationerna (BUS, KRO, KIF, Svenska Tecknare och Fotografernas förbund) och genom så kallad avtalslicensverkan gäller avtalet inte bara för organisationernas medlemmar utan även för utanförstående konstnärer. Sveriges Television kan därför, utan ett uttryckligt tillstånd från den berörda konstnären, visa dennes verk i tv-sändning. Ersättning avseende BUS medlemmar redovisas till BUS.

Om en direkt visning av ditt verk har ägt rum utan att ersättning betalats via BUS eller SVT kan du kontakta BUS för hjälp, vänd dig till Helén Näslund, helen@bus.se.

MATS LINDBERG

Stöd för BUS avtal

I ett särskilt brev till konstföreningar med konstverk på internet uppmanas Sveriges konstföreningar att ingå avtal med BUS av förbundsledningen. I brevet skriver man bland annat att avtalet med BUS ger föreningen laglig möjlighet att med stor frihet använda miljontals konstverk i trycksaker och på webben och att avtalet förbättrar möjligheterna att använda konsten i föreningens verksamhet.

Man skriver också: »Konstnärerna har nytta av konstföreningarnas arbete och konstföreningarna har nytta av konstnärernas arbete. Denna ömsesidighet har ett stort värde. BUS-avtalet uppfyller förpliktelseerna mot konst-

närerna när återgivning av verk sker i tryck och på webben. Konstnärerna har frivilligt anslutit sina rättigheter till BUS för att BUS ska agera för deras räkning. Inom konstföreningsrörelsen måste vi vinnlägga oss om en hög moral och konstnärerna ska inte utnyttjas. Tänk också på att konstföreningsrörelsen går i bräschen för konsten och konstintresset och inte för den egna vinningen.«

Vidare anger man att avtalet med BUS är prisvärt och att ersättningen fördelas till konstnärerna vilket givit positiva reaktioner.

Det är utomordentligt viktigt att konstföreningsrörelsen på förbunds nivå deklarerar

att man ska hålla en hög moral och aktivt ge stöd åt konstnärerna och inte utnyttja konstnärernas arbete gratis. Det är något som ger råg i ryggen och som är bra att känna till när man själv påtalar detta detta för föreningar som inte insett att det är den här vägen man måste gå. Det är vår uppgift att upplysa dem om det. Gör det!

MATS LINDBERG

KONSTNÄRER!

MISSA INTE 25 APRIL!

Konstnärer!

Kom och tyck till om KRO:s remissvar till kulturutredningen och delta i en spännande kulturpolitisk diskussion!

Medlemmar i KRO och KIF!

Deltag i KRO:s Riksmöte och KIF:s Årsmöte! Påverka besluten och diskussionen i föreningarnas högsta beslutande organ.

Alla!

Kom till fest. Konstnärens redaktör Anders Rydell intervjuar genusforskaren Vanja Hermele, som just nu skriver om jämställdheten i konsten.

KALLELSE TILL KIF ÅRSMÖTE

Härmed kallas du som är KIF-medlem till KIF:s årsmöte lördagen den 25 april i Stockholm! Tid och exakt plats meddelas senare.

DAGORDNING

1. Anteckning av ombud och övriga närvarande
2. Val av mötesfunktionärer och justeringsmän
3. Fråga om mötets stadgeenliga utlysning
4. Fastställande av dagordning
5. Styrelsens verksamhetsberättelse
6. Revisorernas berättelse
7. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen
8. Förslag från styrelsen
9. Förslag från medlemmarna
10. Fastställande av årsavgift
11. Erforderliga val
12. Val av valberedning

KALLELSE TILL KRO RIKSMÖTE

Härmed kallas du som är KRO-medlem till KRO:s riksmöte lördagen den 25 april i Stockholm! Tid och exakt plats meddelas senare

DAGORDNING

1. Anteckning av ombud och övriga närvarande
2. Val av mötesfunktionärer och justeringsmän
3. Fråga om mötets stadgeenliga utlysning
4. Fastställande av föredragningslista
5. Riksstyrelsens årsberättelse
6. Revisorernas berättelse
7. Fråga om ansvarsfrihet för riksstyrelsen
8. Riksstyrelsens förslag
9. Motioner
10. Fastställande av medlemsavgift
11. Fastställande av avgift till KRO:s servicebolag
12. Fastställande av stadgar och/eller riktlinjer
13. Val av organisationens ordförande och övriga ledamöter och eventuella ersättare.
14. Övriga stadgeenliga val och val av KRO-representanter i offentliga organ.

KRO MEDLEM – FÖRESLÅ OMBUD TILL KRO:S RIKSMÖTE!

SÅ HÄR GÅR FRAMRÖSTNINGEN AV OMBUD TILL REGION VÄST, MELLAN, ÖST OCH NORR TILL:

1 Fråga de KRO-medlemmar eller den KRO-medlem du vill föreslå. Alla personer som föreslås ska vara tillfrågade och tillgängliga att delta på Riksmötet lördagen den 25:e april.

2 Maila eller posta ditt förslag med kort presentation till ombud@kro.se eller KRO, Årstaängsvägen 5B, 7 tr., 117 43 Sthlm. Ringa går också bra: 08-545 420 80. Senast 15:e februari 2009 måste förslagen vara inne.

3 Senast 28:e februari 2009 meddelar vi de namnförslag som kommit in från dig och din region per mail eller post.

4 Du lämnar din röst på ombudsförslagen per mail eller post.

5 I mars får du veta vem eller vilka som är dina ombud på Riksmötet.

ALLA MEDLEMMAR – MOTIONERA TILL KIF ÅRSMÖTE OCH KRO RIKSMÖTE!

Alla kan lämna motioner, enskild medlem, styrelser från lokala och regionala föreningar och föreslagna ombud. Tyck till, vad tycker du KRO/KIF ska göra, vad ska förändras, vad är viktigast, vad vill Du med din organisation? KRO vill ha Dina förslag skriftligen senast den 15 mars 2009. KIF vill ha Dina förslag skriftligen senast en vecka före mötet.

RIKSMÖTET ÄR JÄTTEVIKTIGT FÖR KRO! DÄR BESTÄMS VILKEN RIKTNING VI SKA TA OCH VILKA FRÅGOR FÖR KONSTNÄRER KRO SKA FOKUSERA PÅ SÄVÄL NATIONELLT, REGIONALT SOM LOKALT.

KRO:s riksmöte genomförs vartannat år och lördagen den 25 april är det dags igen! (Se särskild kallelse på denna sida.) På riksmötet kan vem som helst av medlemmarna delta, diskutera och lägga fram motioner. Men det

är de regionala ombuden som har rösträtt. Därför är det viktigt att du är med och utser dina ombud. En styrelseledamot i regionföreningen kan vara ett regionombud. Men det kan också vara en medlem i regionen som inte har ett styrelseuppdrag eller annat förtroendeuppdrag inom KRO. Det är dock viktigt att den som utses som ombud också väl representerar sin region.

I Skåne och Mellansverige finns de nya regionföreningarna och Skåne har redan

utsett sina regionala ombud (sex st.). I regionerna KRO Väst, Öst och Norr är bildandet av regionföreningar på gång. I dessa och i Mellan kommer ett särskilt röstningsförfarande för ombud att tillämpas vari varje enskild medlem tillåts föreslå och rösta på ombud. (Region Mellan har enligt målsättningarna för regionarbetet tagit fram ombud till den 14 januari. Regionstyrelsen Mellan väljer nu att se de framröstade ombuden som förslag till ombud och att i övrigt följa

de instruktioner som ges här. I och med detta ges därmed ytterligare tid för medlemmar i Mellan att föreslå och rösta fram ombud.)

Utnyttja din demokratiska rättighet och lägg förslag på vem du tycker ska representera dig och din region som ombud. Ungefärliga siffror för KRO region Väst är sex ombud, KRO region Öst elva ombud, KRO region Mellan tre ombud, och KRO region Norr tre ombud.

Det totala antalet ombud 2009 är ca 27 st. Slutliga siffror meddelas vid röstningen.